

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Kaja Koglot

**Stari ljudje in osamljenost v Domu upokojencev
Gradišče v času covida -19**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2021

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Kaja Koglot

**Stari ljudje in osamljenost v Domu upokojencev
Gradišče v času covida -19**

Magistrsko delo

Mentor:

doc. dr. Srečo Dragoš

Ljubljana, 2021

*Bodite potrpežljivi z vsem, kar je v vašem srcu
nerazjasnjenega. Skušajte ljubiti vprašanja
sama kot zaklenjene sobe ali knjige, napisane
v tujem jeziku. Bistvo je doživeti. Živite
vprašanja zdaj. Morebiti boste nato postopoma,
neopazno, nekega dne dočakali
svojo pot do odgovorov.*

R.M. RILKE

ZAHVALA

Rada bi se zahvalila mentorju doc. dr. Sreču Dragošu za pomoč in strokovno vodenje ob pisanju magistrske naloge.

Med drugim gre zahvala vsem stanovalcem Doma upokojencev Gradišče, ki so sodelovali v intervjujih in mi s tem pomagali pridobiti kakovostne in pomembne podatke za delo v neposredni praksi.

Zahvala pa gre še moji družini in prijateljem, ki so mi v času študija stali ob strani in me bodrili.

PODATKI O MAGISTRSKI NALOGI

Ime in priimek: Kaja Koglot

Naslov magistrske naloge: Stari ljudje in osamljenost v Domu upokojencev Gradišče v času covida -19

Mentor: Doc. dr. Srečo Dragoš

Kraj: Ljubljana

Leto: 2021

Št. strani: 110

Št. prilog: 4

Št. tabel: 2

Ključne besede: Stari ljudje, osamljenost, socialne mreže, institucionalno varstvo, Dom upokojencev Gradišče, covid -19, socialno delo s starimi ljudmi, delo socialnega delavca v domu za stare

Povzetek:

V magistrski nalogi sem raziskovala življenje in osamljenost starih ljudi v Domu upokojencev Gradišče, med epidemijo virusa covid -19. Zanimalo me je predvsem kako so sama epidemija in predvsem ukrepi za zaježitev širjenja virusa vplivali na življenje starih v domu in na osamljenost starih. V prvem delu magistrske naloge sem predstavila teorijo o staranju in starosti, pojem kakovostne starosti, življenje starostnikov v domovih za stare ter institucionalno varstvo, pojem osamljenosti, kjer sem zajela pomembnosti vloge socialnih mrež in starostnikove družine. Poleg tega sem predstavila tudi pojav virusa covid – 19, življenje med epidemijo v Domu upokojencev Gradišče in se osredotočila predvsem na povezavo med osamljenostjo in virusom covid -19. V drugem delu naloge sem se osredotočila na predstavitev pridobljenih rezultatov kvalitativne raziskave. Opravila sem namreč sedem intervjujev s stanovalkami in stanovalci Doma upokojencev Gradišče. Dobljeni rezultati so pokazali, da je za mnoge starostnike prehod v dom pomenil težko življenjsko preizkušnjo, predvsem zaradi zdravstvenih težav. Tisti, ki so bili že v domačem okolju obkroženi z družino in pomembnimi osebami, se v domu zaradi zmanjšanja stikov z njimi počutijo osamljene. Pojav virusa covid -19 in prvih okužb med stanovalci v domu je drastično spremenil način domskega življenja. Stanovalke in stanovalci so se morali prilagoditi novim razmeram, boriti z morebitno okuženostjo in kar je najhuje, nekateri tudi dodatno podoživeli občutek osamljenosti zaradi vzpostavljenih ukrepov za zaježitev virusa covid -19.

Title: Old people and solitude in Retirement home Gradišče during covid – 19 period

Key words: Old people, solitude, social networks, Institutional care, Gradišče Retirement home, covid -19, social work with old people, the work of a social worker in a nursing home

Master's Thesis Abstract

In my master's thesis, I conducted a research of the life of elderly people in the Gradišče Retirement home, during the covid -19 virus epidemic. The main point of interest was, how the pandemic itself and especially the measures to curb the spread of the virus affected the lives of the elderly in nursing home. I also looked into how the measures to contain the Epidemic impacted the feeling of loneliness of the elderly. In the first part of the master's thesis I presented the theory of aging and old age, the concept of quality age, life of the elderly in nursing homes and institutional care, the concept of loneliness, where I covered the importance of the role of social networks and family. In addition, I also described the phenomenon of the covid -19 virus, life during the epidemic in the Gradišče Retirement Home, and focused mainly on the connection between loneliness and the covid -19 virus. In the second part of the thesis, I focused on the presentation of the obtained results of qualitative research. Namely, I conducted seven interviews with the residents of the Gradišče Retirement Home. The results showed that for many elderly people, the transition to a retirement home was a difficult life test, mainly due to health problems. Results also showed that those who have been surrounded by family and important people in their home environment feel lonely at Gradišče due to reduced contact with them. The emergence of the covid -19 virus and the first infections among residents in the home has drastically changed the way of retirement home living. Residents had to adapt to the new situation, fight possible infection, and worst of all, some even relived the feeling of loneliness due to the established measures to contain the covid -19 virus.

KAZALO VSEBINE

1. TEORETIČNI UVOD	1
1.1. STARANJE IN TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE.....	1
1.2. INSTITUCIONALNA OSKRBA V SLOVENIJI	4
1.2.1. ŽIVLJENJE V DOMOVIH ZA STARE	7
1.2.2. DOM UPOKOJENCEV GRADIŠČE	9
1.3. POJEM OSAMLJENOSTI MED STARIMI LJUDMI IN POMEMBNOST SOCIALNIH MREŽ	10
1.3.1. DRUŽINA IN STAR ČLOVEK.....	13
1.4. COVID-19.....	15
1.5. VLOGA SOCIALNEGA DELA IN SPECIFIČNOST SOCIALNEGA DELA S STARIMI	19
1.5.1. VLOGA IN NALOGE SOCIALNEGA DELAVCA V DOMOVIH ZA STARE 22	
2. OPREDELITEV PROBLEMA	28
3. METODOLOGIJA.....	29
3.1. VRSTA RAZISKAVE.....	29
3.2. MERSKI INSTRUMENT.....	29
3.3. POPULACIJA IN VZORČENJE	30
3.4. ZBIRANJE PODATKOV.....	30
3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV.....	30
4. REZULTATI IN RAZPRAVA	36
5. SKLEPI	49
6. PREDLOGI	54
7. SEZNAM LITERATURE.....	56
8. PRILOGE	61
8.1. SMERNICE ZA INTERVJU	61
8.2. INTERVJUJI.....	62
8.3. PRIMER ODPRTEGA KODIRANJA	88
8.4. OSNO KODIRANJE	97

KAZALO TABEL

Preglednica 1- Delež prebivalcev, starih 65 let in več	2
Preglednica 2 – Primer odprtega kodiranja	31

PREDGOVOR

Izbrati temo magistrskega dela ni bila lahka naloga. Želela sem pisati o temi, ki še ni bila raziskana, ter s tem pridobiti čim več zanimivih in kakovostnih podatkov, ki bi lahko pripomogli k izboljšanju stanja v naši družbi. Glede na naslov dela – Stari ljudje in osamljenost v Domu upokojencev Gradišče v času covida-19 – je moj namen prisluhniti starim ljudem in jih podpreti pri ponovni vzpostavitvi ali ohranitvi socialnih stikov s pomembnimi osebami v njihovem življenju in tudi pri lažjem premagovanju stisk in strahu ob pojavu do zdaj nepoznanega in skrb vzbujajočega virusa.

Že med dodiplomskim študijem na Fakulteti za socialno delo v Ljubljani sem se usmerila na področje dela s starimi ljudmi. Prav tako sem obvezno študijsko prakso v tretjem in četrtem letniku opravljala v Centru za pomoč na domu v Novi Gorici in Domu upokojencev Nova Gorica, kjer sem pozneje tudi delala kot študentka. Med pisanjem diplomskega dela ob zaključevanju študija, ki se je ravno tako nanašalo na področje socialnega dela s starimi ljudmi, se je pojavilo težko obdobje epidemije zaradi novega koronavirusa in bolezni covid-19, ki jo ta povzroča. Epidemija ni močno vplivala samo na nas mlade, ampak je v največji meri prizadela ravno ranljivo skupino, ki jo predstavljajo stari ljudje. Ukrepi za zaježitev virusa in nova pravila, ki so tako rekoč čez noč prevladala v naši družbi in drastično spremenila naše življenje, so privedli do omejevanja socialnih stikov in izgubljanja stika starih ljudi s svojimi bližnjimi.

Ker sem se med pisanjem diplomskega dela že uspela dogovoriti za pripravništvo v Domu upokojencev Gradišče, sem se po daljšem razmisleku odločila, da bom raziskovala osamljenost med starimi ljudmi, živečimi v omenjenem domu, in posledice ukrepov, ki so močno vplivali ne zgolj na socialne stike stanovalcev, temveč na celoten način življenja, samostojnost in opravljanje osnovnih življenjskih funkcij. Izbrana tema se mi zdi več kot ustrezna glede na trenutno stanje, ki prevladuje tako v naši državi kot po celem svetu. Covid-19 je prizadel ves svet in prizadel predvsem najšibkejšo skupino ljudi. Na naša življenja ni vplival samo z zdravstvenega vidika, temveč je močno prizadel gospodarstvo ter spremenil način mišljenja in življenja vsakega posameznika. Posledice so hude in jih bo tudi v prihodnosti zelo težko premagati. Dogajajo se spremembe glede družinskega življenja, odraščanja in razvoja otrok, načina šolanja, partnerskih odnosov, samega načina življenja in opravljanja dela, predvsem pa je treba izpostaviti omejevanje socialnih stikov, ki je že in bo najverjetneje še naprej močno spreminjalo naša življenja. Namen magistrskega dela je na osnovi prebrane literature in pogovorov ali intervjujev s stanovalci Doma upokojencev Gradišče oblikovati sklepe o njihovem doživljanju osamljenosti in o življenju v domu v času epidemije, hkrati pa raziskati,

kakšne možnosti so imeli v domu za lažje ohranjanje stikov s svojimi bližnjimi in kako so bili zadovoljni z zaposlenimi in njihovo pomočjo.

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. STARANJE IN TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE

V strokovni literaturi najdemo veliko različnih opredelitev o staranju in starosti. Največkrat so povezane z medicinskim, biološkim in socialnim pogledom na tretje življenjsko obdobje. Že Accetto (1968) je v knjigi *Staranje, starost in starostno varstvo* starost opredelil kot statičen pojem, medtem ko je staranje opisal kot proces. Ali kot pravita Šiplič in Kadiš (2002, str. 295): »Starost je stanje posameznika ali naroda, staranje pa proces, ki traja od rojstva do smrti.«

Tako kot mnoge druge države je tudi Slovenija ena od hitro starajočih se družb. Življenjska doba prebivalstva se vse bolj podaljšuje in delež starejših od 65. let narašča. V prihodnjih letih bodo demografske spremembe še izrazitejše, predvsem pa bodo težave, ki jih prinaša staranje, bolj opazne (Cugmas in drugi, 2021). Avtorici Ambrožič in Mohar (2015) pravita, da danes hitro staranje prebivalstva opazimo predvsem zaradi napredka medicine, katerega posledica je podaljševanje življenjske dobe. Med drugim se podaljšuje življenje starih ljudi in raste potreba po pomoči neaktivnim posameznikom.

Dragoš (2003, str. 293–294) starost opredeli kot kompleksen proces, ki ga lahko dalje opredelimo kot biološki, kulturni, ekonomski, socialni in fenomenološki pojav. Razloži, da je ljudem na splošno najlažje razumljiv biološki vidik, saj se ljudje staramo že od rojstva. Biološko starost merimo na primer z rojstnimi dnevi in nasploh s časovnimi enotami. Starost lahko opredelimo tudi kot kulturni pojav, ki je vezan predvsem na različne navade, vrednote in simbole, v vsakem kulturnem kontekstu pa je starost različno ovrednotena. Različne medicinske in biološke opredelitve staranja se nanašajo na izgubo učinkovitosti delovanja bioloških sistemov in tudi upad na sposobnosti prilagajanja posameznika (Shock, 1977, v Zupančič, Kavčič in Colerič, 2011).

In če je Dragoš starost razdelil na biološki, kulturni, ekonomski in socialni vidik, avtorica Mali v knjigi *Starost, emocije in emocionalno delo* (2002, str. 317–318) trdi, da je treba kronološko starost razlikovati od funkcionalne in naprej tudi kronološko in funkcionalno od doživljajske. Za kronološko starost je značilno, da je večkrat v korist družbe, in ne posameznika, saj je družba tista, ki predpiše, da se oseba ob neki starosti upokoji ali pa je sprejeta v institucijo, kakršna je dom za stare. Za funkcionalno starost je značilno, da zajema biološko, psihološko in tudi socialno razsežnost, hkrati pa poudarja, da je človek star toliko, kolikor se sam počuti. Za zadnjo – doživljajsko opredelitev – pa velja, da zelo pomembno vpliva na osebnost posameznika, saj

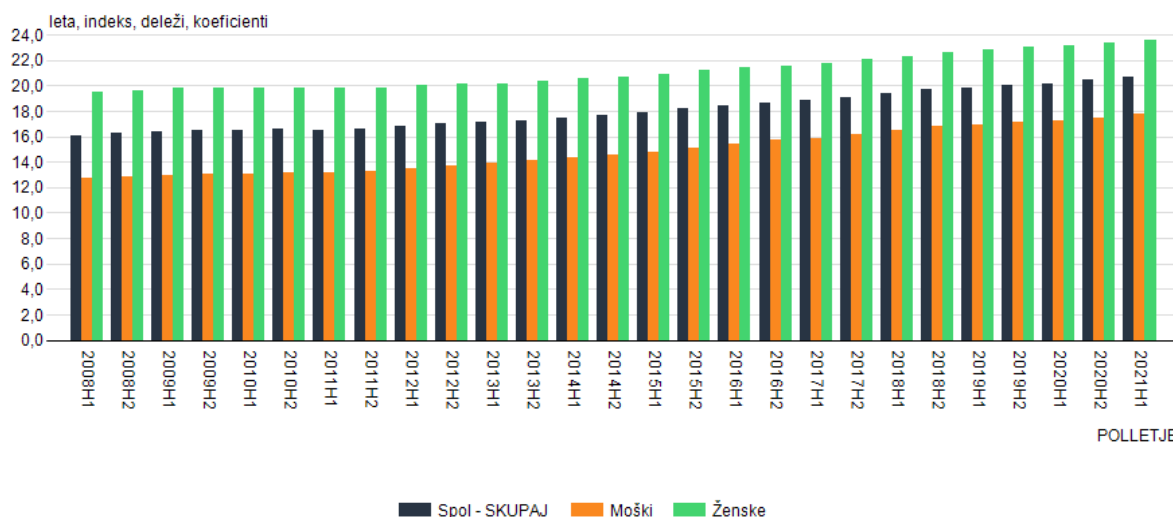
gre za osebno doživljanje človekove starosti. Družbe v sodobnem času večkrat pozabijo na osebno doživljanje starosti in ravnajo zelo neosebno, zato ljudje na splošno na starost gledajo kot na stanje, ki se bo zaključilo s smrtjo. Ko nekdo zase reče, da je star, moramo takšno izjavo razumeti s pridržkom, saj gre v resnici za osebno doživljanje nekega notranjega, subjektivnega občutenja, ki je podvrženo družbenemu vplivu ali pa je zgolj odgovor na družbene odzive.

»Z izrazom staranje prebivalstva ali demografsko staranje poimenujemo proces, v katerem se spreminja starostna sestava prebivalstva, in sicer tako, da se povečuje delež starih« (Šircelj, 2009, v Šiplič in Kadiš, 2015, str. 7). Gre za dolgoročnejši proces, na katerega vplivajo zniževanje rodnosti in umrljivosti ter preseljevanje prebivalstva.

Avtorici Filipovič Hrast in Hlebec (2015, str. 8) razložita, da se v Sloveniji v zadnjih letih soočamo z izrazitim staranjem prebivalstva, saj delež starejših od 65 let vztrajno narašča. V obdobju desetih let je tako od leta 1997, ko je znašal okoli 12,9 %, leta 2007 narasel na 15,9 %, leta 2013 pa se je povečal celo na 17,1 %. V prihodnosti naj bi bilo staranje iz leta v leto vse izrazitejše.

Preglednica 1- Delež prebivalcev, starih 65 let in več

Prebivalstvo - izbrani kazalniki po: SPOL, POLLETJE. SLOVENIJA, Delež prebivalcev, starih 65 ali več let (%).

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Iz preglednice 1 lahko razberemo, da se je delež starejšega prebivalstva od leta 2008 do prvega polletja leta 2021 opazno večal. Leta 2008 je delež prebivalcev, starih 65 let in več, znašal skupno 16,1 %, v prvem polletju leta 2021 pa že 20,7 %. Sklenemo torej lahko, da se delež

starih ljudi v naši družbi iz leta v leto viša in tudi v prihodnjih letih lahko pričakujemo podobne trende.

Poleg tega se moramo zavedati velikih demografskih sprememb, ki ravno tako vplivajo na strukturna razmerja med starostnimi skupinami. Omenjeno ima pomembne posledice tako za trg delovne sile, na katerem se zmanjšuje delež delovno aktivnega prebivalstva, kot tudi za pokojninske sisteme, kaže pa se tudi potreba po prilagoditvi zdravstvenih sistemov in področja socialne varnosti (Filipovič Hrast in Hlebec, 2015, str. 10).

Avtorica Leskovic (2004, str. 73–74) razloži, da so gospodarske težave in naraščanje starejšega prebivalstva glavni razlogi, da je država preoblikovala politiko glede starostnikov. Staranje družbe prinaša v naše okolje številne težave, ki pa se jih ljudje ne zavedamo. Avtorica v nadaljevanju pravi, da ne moremo iskati rešitev zgolj v zagotavljanju potrebnih prostorskih zmogljivosti v okviru domov za stare, saj je problem širši. Pojavljajo se namreč nove okoliščine in težave, kot so:

- vse zahtevnejši medicinska obravnava in pogoji za njeno izvedbo ter vse težje zagotavljanje kakovostne zdravstvene nege in oskrbe;
- vse večja potreba po diferencirani ponudbi storitev zaradi vse večje socialne razslojenosti;
- spremembe v pogledih na starost in staranje ter potrebe po novih oblikah skrbi za stare ljudi (Leskovic, 2004, str. 74).

Sodobne družbe so postavljene pred vrsto novih izzivov, ki se pojavljajo zaradi obstoječih in prihajajočih demografskih trendov. Pojavljajo se razna vprašanja, povezana s spreminjanjem poteka življenja in navad sodobnih družb. Ugotoviti moramo, kako prilagoditi družbo vse večjemu številu starih ljudi in poskrbeti za vse večje število onemoglih ter se uspešno spoprijeti z vse bolj prisotno boleznijo – demenco. Eno od vprašanj je vsekakor tudi, kako čim bolj izkoristiti zmožnosti starih ljudi in predvsem kako se ustrezno odzvati na njihove spremenjene potrebe (Hvalič Touzery, 2014, str. 3). Ramovš (2014) piše o družbenem staranju, ki je značilno predvsem za razvite države Evrope, Japonske in Severne Amerike, in poudari, da staranje prinaša številne probleme, povezane z demografsko krizo.

Vsak človek staranje doživlja, zaznava in kaže na drugačen način. Krepitev in ohranjanje zmožnosti pri človeku sta odvisna od tega, kako ta svoje staranje sprejema in ga doživlja. Ramovš (2014, str. 45–48) pravi, da na hitrost staranja vplivata dednost in kakovost življenjskih

razmer. Razlikujemo med kronološko, biološko in doživljajsko starostjo in enako velja za staranje.

V knjigi *Kakovostna starost* (Ramovš, 2003, str. 43–47) lahko preberemo, da je zdravje ena največjih vrednot človekovega življenja, zlasti v starosti. Človek ima zato tudi dolžnost, da svoje zdravje skozi celo življenje krepí in ohranja, še posebej, ko postane star. V nadaljevanju avtor pravi, da je ohranjanje kakovosti življenja v starosti nujno, saj se tako učimo odkrivati smisel in nekaj vrednosti tudi v bolezni ali onemoglosti. Skrb za zdravje in kakovost življenja nasploh je neposredno povezana z materialno varnostjo. Pomanjkanje denarja in revščina sta zlasti v tretjem življenjskem obdobju vzroka za obolevanje in druge težave, ki kakovostno življenje večkrat onemogočajo.

Veliko starih ljudi svoje starosti ne doživlja in opisuje kot kakovostne. Razlogi so različni, saj kakovostno starost omogočajo zdravstveni, socialni, vedenjski in psihološki dejavniki. Na prvo mesto lahko postavimo zdravstvene, saj bolan človek zase težko reče, da živi kakovostno starost. Velja pa tudi obratno – dobro zdravje ne zagotavlja nujno kakovostnega življenja, če starostniku primanjkujejo zadovoljstvo, tesni socialni odnosi in predvsem dobro počutje. Dejavniki so v veliki meri med seboj prepleteni in odvisni eden od drugega (Šiplič in Kadiš, 2002, str. 295–296).

V socialnem delu smo razvili kvalificirana znanja tako za prakso kot raziskovanje, ki je družbeno angažirano. Smo nosilci sprememb, hkrati pa znamo prevzeti svoj del odgovornosti za soustvarjanje kakovosti življenja starih ljudi v sožitju vseh generacij. Kakovostno življenje v starosti pomeni avtonomijo in predvsem nadzor človeka nad lastnim življenjem, pa tudi delovno aktivnost, dokler je mogoča, ter vključuje pomoč in podporo drugih. Ko se človek stara, namreč počasi poenjajo tudi njegove telesne in duševne zmogljivosti.

1.2. INSTITUCIONALNA OSKRBA V SLOVENIJI

V Zakonu o socialnem varstvu je v 16. členu opredeljeno, da institucionalno varstvo obsega vse oblike pomoči v zavodu, v drugi družini ali drugi organizirani obliki, s katerimi se upravičencem nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcije doma in lastne družine, še posebej pa se to nanaša na bivanje, organizirano prehrano in varstvo ter zdravstveno varstvo. V nadaljevanju zakon pravi, da upravičenec do institucionalnega varstva lahko v primerih in pod pogoji, določenimi s tem zakonom, namesto pravice do celodnevne institucionalnega varstva izbere družinskega pomočnika. Institucionalno varstvo obsega osnovno oskrbo, socialno oskrbo in zdravstveno varstvo (*Zakon o dopolnitvi zakona o socialnem varstvu*, 2019).

Hlebec in Mali (2013) pišeta o razvoju storitev in programov za stare ljudi v zadnjih desetletjih. Gre za storitve, ki jih potrebujejo predvsem tisti, ki vsakdanjih življenjskih opravil ne zmorejo več sami, pač pa pri njih potrebujejo pomoč drugih. Poleg domov za stare obstajajo še druge oblike pomoči, vendar je za Slovenijo značilna precej izrazita institucionalna oskrba, ki se je uveljavila po koncu druge svetovne vojne. Razlog je predvsem ta, da so takrat ljudi, ki so imeli nizek življenjski standard in neurejene stanovanje razmere ter neurejene pravice do socialnih in zdravstvenih zavarovanj, nameščali v institucije (Hlebec in Mali, 2013, str. 30).

Jana Mali (2008, v Mali in Kejžar, 2017) na osnovi analize delovanja domov od druge svetovne vojne do danes ugotavlja, da se je po letu 2000 oskrba v domovih za stare zelo spremenila, predvsem zaradi povečanega števila ljudi z demenco. Demenca je namreč bolezen, ki postaja v življenju sodobnega človeka čedalje bolj prepoznavna in prisotna. Izzivi in spoznanja domov za stare na tem področju so pri zaposlenih sprožili zavedanje, da uveljavljanje domskih pravil dela ne ustreza popolnoma osebam z demenco. Ti namreč potrebujejo popolnoma drugačno obravnavo s poudarkom na socialni usmerjenosti doma in vlogi socialnega dela. Pri obravnavi ljudi z demenco je pomemben individualen pristop.

Značilnosti domov za stare skozi zgodovino, ki so pomembno vplivale na sodobno podobo domov, avtorici Hlebec in Mali (2013, str. 30–34) pojasnita s tremi modeli:

- Socialnogerontološki, 1965–1990: v tem obdobju je bilo najpomembneje graditi domove za stare v mestih in na podeželju z namenom, da bi ljudje živeli v podobnem okolju, kot so ga bili vajeni pred odhodom v dom. Število domov se je v 60. letih 20. stoletja skoraj prepolovilo, izjema pa ni bilo niti število mest v obstoječih institucijah, kjer so bili nastanjeni predvsem invalidi in vojne sirote. Stare ljudi so takrat nameščali v starih gradovih, kjer so bile razmere za bivanje skoraj takšne kot pred drugo svetovno vojno in v hiralnicah. Sčasoma so začeli z izboljševanjem tamkajšnjih življenjskih razmer. V omenjenem obdobju je imela zelo pomembno vlogo socialna gerontologija. Domovi so takrat dobili status institucij, ki so namenjene starim ljudem in bolnim. Temu primerno so se v domovih zaposlovali zdravstveni delavci, ki so v delo vnašali bolnišnične doktrine. Šele v 80. letih se je začelo zaposlovanje socialnih delavk, ki so pri svojem delu upoštevale pomembnost medsebojnih odnosov, sodelovanja med zaposlenimi in stanovalci, usmerjanje na probleme in izražanje čustev stanovalcev.
- Bolnišnični, 1991–2000: v tem času se je začelo dograjevanje institucionalne mreže varstva starih ljudi. Cilj je bilo vključiti starejše od 65 let v domove za stare, država pa je pomagala s spodbujanjem podeljevanja koncesij. Kljub temu da je bilo v tem obdobju

v domovih zaposlenih vse več socialnih delavk, so bili ti še vedno medicinske institucije. Poleg tega so bili v njih stanovalci z zelo kompleksnimi zdravstvenimi težavami, pri čemer je lahko večinoma pomagalo ravno zdravstveno osebje.

- Sodobni – prehod iz bolnišničnega v socialni model, od leta 2000: vidna sta postala vstop zasebne sfere na področje institucionalnega varstva in načrtno povečanje institucionalnih zmogljivosti, ki naj bi bile odziv na potrebe starih ljudi. Pojavilo se je veliko socialnopolitičnih dokumentov, ki so načrtovali njihovo oskrbo. Stroka se je postopoma začela srečevati s spremenjenimi značilnostmi stanovalcev in njihovimi zahtevami ter nenazadnje tudi s pojavom vse večjega števila stanovalcev z demenco. Medicinski model in način dela v njegovem okviru pri stanovalcih z demenco nista prinesla velikega in učinkovitega rezultata, zato je postajalo vedno bolj očitno, kako pomembna sta socialna usmerjenost domov in poudarek na socialnem delu. Usposabljanje osebja za individualiziran način dela ter sodelovanje socialnih in zdravstvenih delavcev omogočata prožno delo s stanovalci in hkrati začetek procesov dezinstitutionalizacije.

Avtorici Hlebec in Mali (2013) opisujeta tudi formalne oblike pomoči, ki obstajajo v treh sektorjih socialnega varstva:

- Javni sektor, v katerem pomoč za starostnike zagotavljajo centri za socialno delo kot primarna organizacija, domovi za stare in centri za pomoč na domu ter ponudniki drugih javnih storitev, kot so oskrbovana stanovanja.
- Zasebni sektor, v katerem so na voljo razni ponudniki pomoči na domu ter zasebna oblika institucionalnega varstva.
- Nevladne in prostovoljne organizacije s skupinami za samopomoč in raznimi društvi.

Jože Ramovš (2003, str. 312) v knjigi *Kakovostna starost* pravi, da imamo v Sloveniji državne in zasebne domove za stare razporejene po celotni državi. Država zasebnim domovom pomaga s podeljevanjem koncesij in jih tako vključuje v javno socialno mrežo. Domovi v Sloveniji so precej veliki in v povprečju nudijo prostor kar dvestotim stanovalcem. Poleg tega avtor poudarja, da so za kakovostno življenje stanovalcev v domovih za stare pomembne predvsem materialne storitve, kamor spadajo prehrana, čistoča, zdravstveno varstvo in nega, delovna terapija in druge oblike storitev, ki jim morajo biti na voljo.

Končar (2017) meni, da domovi za stare po Sloveniji ponujajo različne vrste dejavnosti ter hkrati priložnosti za učenje in spoznavanje novih ljudi. Stanovalci lahko na eni strani doživljajo

hude in težke trenutke, na drugi strani pa tudi pozitivne in vesele. Starim ljudem lahko prisluhnemo ob ganljivih zgodbah in pripovedih ter predvsem njihovih dragocenih izkušnjah in poskušamo razumeti njihov strah ob spremembi domačega okolja. Imperl (2012, str. 43–44) pa poudarja čim večje spodbujanje samostojnosti pri stanovalcih. Meni, da morajo ti poskušati sami skrbeti za temeljna življenjska opravila, dokler imajo to možnost in predvsem zmožnost. Izpostavlja tudi omogočanju zasebnosti in občutka varnosti pri stanovalcih, različne dejavnosti, ki so prilagojene posameznikom, in vlogo skupin za samopomoč, ki pomembno vplivajo na življenje in počutje v domovih.

1.2.1. ŽIVLJENJE V DOMOVIH ZA STARE

Kot smo omenili v prejšnjem poglavju, smo v sodobnem času priča velikim demografskim spremembam in predvsem staranju prebivalstva. Države morajo zato razvijati različne podporne programe in ponujati storitve, ki starostnikom v dani situaciji služijo kot podpora ali kot odgovor na pomoč, ki jo ti potrebujejo (Hlebec, Nagode in Filipovič, 2014, str. 1).

V zadnjem času oskrba starega človeka v veliko manjšem obsegu poteka na domu in v ožjem družinskem krogu. Vse več starih ljudi se odloča za odhod v dom in sprejetje institucionalnega načina življenja. Največkrat pa je to za starostnike velika sprememba, še posebej na čustvenem in telesnem področju. To se kaže predvsem v spremenjenem delovanju socialnih mrež ter opravljanju osnovnih življenjskih funkcij in dnevnih rutin, hkrati pa tudi na finančnem področju. Za življenje v domu se odločajo predvsem tisti, ki zaradi zdravstvenih ali duševnih težav ne zmorejo več življenja v domačem okolju (Kornhauser in Mali, 2013, str. 321).

Že Ramovš (1995, str. 209) razloži eno od značilnosti industrijsko-modernistične dobe, in sicer segregacijo posameznih skupin ljudi. S prehodom v postmodernizem se je zgodil premik k spoštovanju temeljnih naravnih zakonitosti. Že takrat sta se pojavila trend zmanjševanja velikih zavodov in omogočanje, da stari ostajajo vključeni v lastno ali nadomestno družino in naravno okolje, če je to le mogoče. Kljub temu bodo domovi za stare vedno delovali kot nadomestek družine za nekatere starostnike, ki so popolnoma nemočni ali nezmožni življenja doma.

Avtorici Kornhauser in Mali (2013, str. 321–322) pravita, da življenje v socialnovarstvenih ustanovah na starostnike vpliva večplastno. Vsak posameznik ima že pred vstopom v dom oblikovane osebnostne značilnosti, neko znanje, sposobnosti in tudi navade, ki jih je bil vajen doma. Vse to pa se razlikuje od pravil institucije. Mali (2008, str. 133, v Kornhauser in Mali, 2013) težavo vidi predvsem v tem, da institucija posameznikovi osebnosti ni v celoti prilagojena. Prehod iz domačega okolja v institucijo spremljajo različne težave, predvsem

takrat, ko ni starostnik tisti, ki se odloči za to spremembo, pač pa se v njegovem imenu za odhod v dom z stare odločijo druge osebe. Večkrat so razlog za to težke bolezni in nezmožnost samooskrbe.

Že Hlebec in drugi (2010, v Kornhauser in Mali, 2013) ugotavljajo, da stari ljudje, ki živijo v ruralnem okolju, drugače doživljajo odhod v dom za stare, kot tisti iz mestnega okolja. Temu primerno je tudi povpraševanje po institucionalnih storitvah. V domu za stare je skrajno nemogoče organizirati in prilagoditi bivanje takšnemu številu ljudi tako, da bi lahko vsi občutili zadovoljstvo in zadovoljili temeljne potrebe. V starosti človek ni več tako dovzeten za spremembe. Vsaka najmanjša sprememba je namreč povezana z življenjem in navadami od doma ter spominom na domače okolje. Kornhauser in Mali (2013, str. 324) menita, da je za starega človeka pomembno, da ostane doma, dokler mu okoliščine to dopuščajo, hkrati pa poudarjata, da je mogoče zadovoljiti potrebe starih tudi v domovih, če institucije in delovne organizacije vložijo trud v medsebojno povezovanje in ustvarjanje takšnega okolja, v katerem se bo človek čutil sprejetega.

Avtorica Mali (1998, str. 131–133) pove, da je domsko varstvo ena od oblik varstva za stare ljudi. Ti se za domsko oskrbo odločijo zlasti takrat, ko postanejo odvisni od pomoči drugih in ko zaradi slabega zdravstvenega stanja ne zmorejo več skrbeti zase. Tako je tudi namen domov za stare, da v čim večji meri uspejo zadovoljiti potrebe starih ljudi, zlasti tiste, ki jih sami več ne zmorejo. Tako avtorica v nadaljevanju razloži, da ne gre zgolj za zagotavljanje zdravstvene ali medicinske oskrbe, temveč tudi socialne in moralne pomoči. Ko se človek odloči za odhod in selitev v dom, mora s tem sprejeti tudi vse vidike novega okolja. V večji meri se mora prilagoditi življenju v ustanovi, kot se sama ustanova prilagodi življenju posameznega človeka. V resnici gre za kompleksen proces, ki je še posebej težak v visoki starosti.

Avtorica Avadian (2004, str. 125–127) piše, kako težko je za svojce obiskovanje doma za stare in kako je to hkrati priložnost za človekovo rast. Svojci se ob tej odločitvi po navadi počutijo krive, še posebej, če osebe ne obiskujejo tako pogosto, kot bi se jim morda zdelo prav. Avtorica se posveti tudi vprašanju, zakaj se ljudje sploh odločimo ohranjati življenja »živih mrtvecev« in sama odgovori, da gre v resnici za zagotavljanje 24-urne oskrbe človeku, ki ji je svojci ali bližnji doma ne zmorejo ponuditi.

Ramovš, Lipar in Ramovš (2012) razložijo, da se človek s starostjo znajde v situaciji, ko potrebuje pomoč in nego drugih, pa tudi pomoč pri vsakdanjih življenjskih opravilih. Enako kot otroci, ki so v zgodnjem otroštvu odvisni od svojih staršev, se tudi ob starostni oslabelosti

in bolezni zgodi, da sposobnost človeka, da poskrbi zase, popolnoma odpove. Ključni dejavniki v tretjem življenjskem okolju so naslednji:

- potrebi po pomoči in oskrbi ob onemoglosti sta v starosti med ključnimi;
- družina, ki je bila skozi vso zgodovino ključna oskrbovalka starega človeka, zaradi hitrega načina življenja vse težje opravlja omenjeno vlogo;
- oskrbovanje bolnih in onemoglih je glavno področje za razvoj človeške solidarnosti (Ramovš, Lipar in Ramovš, 2012).

Dom za stare velikemu številu starih ljudi zaradi predsodkov še vedno pomeni »zadnjo postajo«. Ko starostnik sprejme odločitev za odhod v dom, se hkrati zaveda, da bo skoraj zagotovo to tudi mesto, na katerem bo zapustil ta svet. In pri tem se človek začne zavedati, da dom pomeni tudi umiranje in smrt. Takrat nastopita tudi strah in zavedanje, da sam ni izjema. Avtorja Reith in Payne (2009) razložita, da ko umremo, ugasne nekaj, kar imenujemo življenje. In umiranje je proces, ki se odvija skozi neko časovno obdobje in ga lahko razumemo na različne načine. Lahko gre za situacijo, ko človek zapušča svet zaradi starosti ali dolgotrajne bolezni in nesreče. Lahko pa si jo predstavljamo tudi kot zadnje vdihe in izdihe človeka na smrtni postelji. Socialni delavci bi morali biti pogostejše prisotni, ko umirajoči in njegovi svojci izvedo za neko stanje. Pomagali bi lahko umirajočemu, da bi ga opolnomočili in mu dali energijo za preostale dni, pa tudi družini, da bi bila umirajočemu v oporo tako duševno kot telesno. Ves čas postopka bi moral biti socialni delavec opora vsem družinskim članom, da bi bili zmožni tudi sami drug drugemu stati ob strani. Po smrti pa je vloga socialnega delavca, da zagotavlja čustveno podporo svojcem in z njimi načrtuje korake za nadaljevanje življenja (Reith in Payne, 2009).

1.2.2. DOM UPOKOJENCEV GRADIŠČE

Spremni moto Doma upokojencev Gradišče se glasi: »Imejte radi svoje življenje, imejte radi svojo starost, kajti kakršnakoli že je, je samo vaša. Če bo vsak izmed nas upal na najboljše in nosil v srcu dobroto, upanje in ljubezen, bomo vsi prispevali k naši lepši in srečnejši prihodnosti« (Dom upokojencev Gradišče, 2017).

Dom upokojencev Gradišče (v nadaljnjem besedilu: Dom Gradišče) je javni socialni zavod, ustvarjen z namenom zagotavljanja institucionalnega varstva in oskrbe starostnikov. Dom nudi osnovno in dodatno oskrbo, storitve zdravstvene nege in fizioterapije ter delovne terapije, pa tudi razne pristočasne ter druge kulturne in družbene dejavnosti. Nameščen je v vasi Gradišče nad Prvačino in zagotavlja namestitve kar 143 osebam, ki lahko izbirajo med eno- in

dvopostelnimi sobami. V njem so poleg oskrbe in nege na voljo tudi razne rekreativne in družabno-kulturne dejavnosti, ki so namenjene dvigu kakovosti življenja starostnikov. V domu se tako izvajajo: rekreativna telovadba, skupine za samopomoč, medgeneracijska druženja, družabne igre in igre za urjenje spomina, nastopi različnih pevskih zborov in prireditve, sveta maša, pohodi in izleti, družabna srečanja s svojci, sladoledni piknik, jesenski Fish piknik, turnir v briškoli, pustovanja, slikarski ekstempore z razstavo slik, terapija s psi v okviru društva Tačke pomagačke, literarni krožek in razne druge prostočasne dejavnosti.

Cilj vodstva in zaposlenih v Domu Gradišče je poleg zagotavljanja oskrbe in nege tudi krepitev telesnega in duševnega zdravja starih ljudi ter njihovih psihofizične sposobnosti in dobrega počutja (Dom upokojencev Gradišče, 2017).

Avgusta 2021 se je začela tudi gradnja novega objekta ob Domu Gradišče, v katerem bodo urejeni prostori za dnevno varstvo starostnikov in začasne namestitve. Dom bo tako lahko na novo sprejel kar dvanajst starostnikov, v času dopustov in počitnic pa bodo na voljo tudi postelje za kar petnajst začasnih namestitev.

1.3. POJEM OSAMLJENOSTI MED STARIMI LJUDMI IN POMEMBOST SOCIALNIH MREŽ

V vseh starostnih obdobjih imajo v vsakdanjem življenju vsakega posameznika pomembno vlogo socialne mreže, ki se iz obdobja v obdobje spreminjajo in s starostjo precej zmanjšajo. Mladi ljudje se selijo v večja mesta, ustvarjajo lastne družine in iščejo nove priložnosti. Stari ljudje pa velikokrat ostajajo sami, nekateri celo osamljeni. Zaradi pomanjkanja pomoči in šibkega zdravstvenega stanja so tako večkrat primorani poiskati strokovno pomoč in oskrbo. Odhod v dom za stare in sprejetje popolnoma novega in hkrati tujega življenja pa pri njih večkrat povzročita bolečino in občutek osamljenosti. Največkrat so občutki v starosti povezani s smrtjo, vse redkejšimi stiki, izgubami in upadom socialnih obveznosti (Mali, 2002, str. 319). Pri starejših osebah je bolj verjetno, da živijo same in so tudi manj socialno vpletene.

Jože Ramovš (2001, str. 323) osamljenost opiše kot lakoto po bližini tistih, ki so bili človeku blizu in na katere je bil navezan, in še danes velja, da je osamljenost ena najhujših stisk človeka, še posebej starih ljudi. Nekateri v starosti začnejo razmišljati o svoji preteklosti in jo doživljati kot nekaj ničvrednega in celo praznega. Zgodi se, da človek v osamljenosti izgubi tek in spanec ter zato tudi zboli. Še posebej ob prihodu v dom za stare je značilno, da človek umre zaradi občutka osamljenosti. Ramovš (2001, str. 323) pravi, da se to zgodi predvsem zaradi preselitve

iz znanega okolja v popolnoma neznano in novo okolje, kjer se človek počuti še bolj osamljenega in brezvoljnega.

Avtorica Mali (2002, str. 318–319) pravi, da danes prevladuje mnenje, ki daje starosti zelo sramotilen in ponižujoč pomen. Omenjeno pa pri ljudeh na čustvenem področju pušča hude posledice ter pri starejših povzroča občutek osamljenosti in osame. Wood (1986, v Mali, 2002, str. 318) osamljenost opiše kot eno najbolj značilnih človeških lastnosti, ne samo zato, ker se pri osamljenosti kaže odsotnost medčloveških vezi, ampak zato, ker je človek socialno bitje. Mali (2002, str. 318) se z njim strinja in pravi, da je osamljenost potemtakem lahko opisana kot osnovno človeško čustvo. Je del starosti in je zato tudi značilna za vsakega starostnika posebej. V zadnjih letih jo nekateri povezujejo tudi s socialno problematiko, ki se pojavlja v vseh obdobjih človekovega življenja. Novak in Sudec (2015, str. 31) pišeta o različnih načinih premagovanja osamljenosti v starosti. Omenjata povezanost med starim človekom in hišnimi ljubljenci ter zlasti skrb zanje, saj pravita, da je lahko skrb za domačo žival izjemno sredstvo za premagovanje občutka osamljenosti. Stari naj bi s pomočjo hišnih ljubljencev izboljšali svojo fino motoriko in krepili mišice.

Osamljenost med starimi ljudmi je na žalost danes vse pogostejši pojav, na katerega je v zadnjih dveh letih močno vplivala tudi epidemija covida-19. Naše življenje je zaznamovalo to zelo težko obdobje, ki je bilo za mnoge, ne le starostnike, polno sprememb in prilagajanja načina življenja, pa tudi omejevanja socialnih stikov. Mnogi starostniki v domovih za stare so bili v času prepovedi obiskov prikrajšani, saj niso imeli priložnosti videti svojih bližnjih.

Ramovš v svoji knjigi (2001, str. 35–36) piše o petih vidikih osamljenosti v starosti:

- Osamljenost kot huda stiska v starosti, saj mnogo starostnikov nima ob sebi nikogar od bližnjih ali njim ljubih oseb. Hkrati so v še večji stiski tisti, ki si osebo »prilastijo« za svojo, ta pa se z njimi ne povezuje na enak in želen način.
- Osamljenost kot huda socialna stiska za okolico starega človeka, saj ta zaradi občutka osamljenosti postaja vedno bolj zagrenjen ali celo težaven za svojo družino in bližnje osebe ali za vse, ki so z njim v stiku.
- Osamljenost kot vzrok za socialno patologijo starih ljudi, predvsem samomore, omamljanje in različne zasvojenosti.
- Osamljenost psihosomatskega izvora ali posledica slabega zdravljenja neke bolezni, saj je duševno počutje tisto, ki v največji meri vpliva na odpornost ter tudi na kakovost zdravljenja in obvladovanje kroničnih bolezni.

- Osamljenost kot poglobljanje prepada med starejšo in mlajšimi generacijami zaradi človekove zagrenjenosti in negativnosti. Posledično se mlade generacije ne zmenijo več za zgodovinski spomin, srednje se ne pripravljajo na lastno starost, stare pa postanejo marginalizirane. V družbi se zaradi omenjenega večja občutek nesmiselnosti pri doživljanju starosti in življenja na sploh.

Jože Ramovš (2003, str. 189–195) pravi, da človeka socialne mreže varujejo, saj je po svojem bistvu družbeno bitje. Socialne mreže in medčloveške povezave so od nekdaj zelo pomembne in hkrati predstavljajo temelj človekovega preživetja. Avtor razloži, da si lahko medčloveške odnose predstavljamo kot mrežo, v katero smo ljudje vpeti vse življenje. In ravno ti odnosi in socialne mreže človeku omogočajo naslednje:

- pomagajo človeku uspevati, ustvarjati in zadovoljevati svoje potrebe,
- postavljajo pravila za družbeno življenje,
- človekovo vedenje in ravnanje preoblikujejo v družbeno sprejemljive in nesprejemljive vloge,
- nudijo varstvo pred raznimi nevarnostmi in pomanjkanjem,
- omogočajo človeku premagovanje stisk in težav (Ramovš, 2003, str. 189).

Ramovš (2003, str. 190) pravi še, da lahko človeku ali skupini pomagamo tako, da delamo s socialnimi mrežami. V nadaljevanju navede, da področje socialnega dela oblikujejo naslednje socialne mreže:

- naravne socialne mreže, ki jih sestavljajo družina, sorodstvo, sosedje in prijatelji;
- umetno oblikovane socialne mreže, ki se po navadi ohranijo zgolj krajši čas – to so razne skupine za samopomoč in terapevtske skupine;
- trajnejše in bolj celostne socialne mreže, kot so prevzgojni zavodi;
- nadomestne socialne mreže, kot so rejniške družine in domovi za stare ljudi. Navadno gre za izpad bistvene socialne funkcije iz naravnih socialnih mrež.

Simona Hvalič Touzery (2014) v svojem članku Tradicionalne socialne mreže najstarejših ljudi v Sloveniji ugotavlja, da so tradicionalne socialne mreže v življenju starostnika zelo pomemben dejavnik, saj pomembno vplivajo na zdravje in duševno počutje osebe, pa tudi na zmanjševanje osamljenosti. »Najstarejši ljudje so zelo ranljiva skupina, saj se velikost socialne mreže v starosti zmanjša, prav tako tudi njena kakovost in pogostost stikov« (Hvalič Touzery, 2014, str. 13).

Marjetka Šepic (2007, str. 29) pravi, da imajo stari ljudje vedno večje potrebe. Sem spadajo materialne pa tudi nematerialne potrebe, ki pa jih je veliko težje zadovoljevati. Avtorica je v svoji raziskavi ugotovila, da je zadovoljevanje nematerialnih potreb v zaostanku v primerjavi z materialnimi, kar je posledica manjših socialnih mrež starostnikov in slabega povezovanja z drugimi. Spremembe, ki se pojavljajo v starosti, in večanje potreb pri starostnikih povzročajo strahove, ki so povezani zlasti s pasivno skupnostjo in manjšimi socialnimi mrežami.

V vseh življenjskih obdobjih so izjemno pomembne medčloveške povezave, saj človek za svoj razvoj potrebuje družbo in tudi samoto, še posebej v starosti pa za svoj obstoj potrebuje trdno socialno mrežo. Ramovš (2014, str. 50–54) razloži, da človek, ki ni sposoben samostojnosti in samote, v družbi ni ustvarjalen in tvoren. Socialne mreže se skozi zgodovino spreminjajo in so v različnih kulturah različne. Socialna mreža z drugimi besedami pomeni človekovo povezanost z drugimi, izraža pa se v medosebnih odnosih in drugih razmerjih.

1.3.2. DRUŽINA IN STAR ČLOVEK

Družina je prva naravna socialna mreža človeka in hkrati prvi socialni prostor učenja za soustvarjanje kakovosti življenja starih ljudi v sožitju vseh generacij. Vsaka družina se s starostjo in staranjem spoprijema na drugačen in edinstven način. V družinskem delovnem odnosu so tako potrebni ozaveščenost in razvidnost, spodbujanje in opogumljanje vseh generacij, da lahko dosežemo postanek v sedanjosti in s tem spremenimo staranje v skupen družinski projekt. Ali po besedah profesorice Gabi Čačinovič Vogrinčič (2007, str. 51): »Družina potrebuje podporo in pomoč, da začne nov proces učenja. Ni lahka naloga učiti se najprej skupaj raziskati, kakšne spremembe potrebujejo in kakšne vire moči imajo, da bi zmogli biti v pomoč in oporo staremu človeku, in hkrati varovati življenje, ki ga potrebujejo sami.« Avtorica Mali (2013) poudarja, da so pri starih ljudeh v prvi vrsti ravno sorodniki tisti, ki prevzamejo največji del oskrbe. Največkrat jih pri sprejemanju odločitev spremlja občutek, da so za starega človeka dolžni poskrbeti.

Zelo pomembno je, da človeka povabimo, da nam pripoveduje o svojem življenju, izkušnjah in doživetjih. Tako lahko v družino vnesemo pomembno vsebino, saj povežemo preteklost in sedanjost. Ena najpomembnejših nalog v družini je torej, da se starega človeka povabi v ta edinstven in poseben odnos, da se čuti pomembnega in predvsem kot del skupnega ustvarjanja (Čačinovič Vogrinčič, 2000, str. 287).

Avtorica Čačinovič Vogrinčič (2000) v članku Družina in star človek omenja tri pomembne družinske teme, ki pomagajo pri ubeseditvi staranja, poleg tega pa družini omogočijo več razvidnosti in ozaveščenosti med družinskimi člani, da lažje razumejo in sklenejo nove dogovore:

- Nerazrešljiva drama ločitve med starši in otroki, ki jo omenja Siterlin (1978, v Čačinovič Vogrinčič, 2000, str. 287–288). Temu avtor pravi popkovnica, ki otroke in starejše generacije povezuje iz roda v rod. Pomembno je vabilo staremu človeku, da v družini ostane udeležen na poseben in edinstven način ter nam hkrati pripoveduje o svojem življenju in svetu, v katerem je živel. Gre za to, da vsaka družina delegira svojega otroka, kar pomeni, da mu preda poslanstvo in mu s tem omogoči, da se osamosvoji. Kljub temu pa otrok ostane »na vrvi«, kar pomeni, da kljub odhodu še vedno opravlja svoje poslanstvo za starše. Avtor vrstico poimenuje »dolga vrstica delegiranosti«, ki jo razloži s tem, da otroci celo življenje ostajajo povezani s svojimi starši, kar vodi v povezovanje generacij, česar ni mogoče pretrgati. Hkrati razlaga, da vsaka družina potrebuje tudi spravo, kar pomeni, da sprejme preteklost, odstopi od poravnave in sprejme, kar ji je življenje naložilo. V sestavljanju družinskega projekta staranja se varujejo vezi in hkrati potrebujemo preteklost za prihodnost. Na ta način bomo lažje razumeli samega sebe in tudi starega človeka, ki z nami živi »tukaj in zdaj«.
- Ohranitev generacijskih razlik, o kateri piše Lidz (1971, v Čačinovič Vogrinčič, 2000, str. 288–289). Avtor v zvezi s tem trdi, da morajo biti v družini zagotovljene temeljne značilnosti, da so tako zadovoljene potrebe človeka. Gre za odnose med otroci in starši, med pari in med staršema. Slednja se morata podpirati v svojih vlogah in s tem vzajemno povečevati občutke varnosti. Pri tem se vloge zakoncev in staršev ne smeta izključevati. Bistvo ohranitve generacijskih razlik je, da omenjeno otroka obvaruje pred tem, da bi moral prevzeti vlogo razbremenjevalca konfliktov, hkrati pa starši ne smejo biti odvisni od svojih otrok, ko gre za zadovoljevanje njihovih potreb. Ko gre za starost, je koncept pomemben predvsem v okviru zaveznitva med vsemi družinskimi člani pri skrbi za starega človeka. Gre za vprašanje, ali si bodo ti zmogli razdeliti skrb na način, da se ne »žrtvuje« samo eden in da se bodo pri tem medsebojno podpirali in spoštovali.
- Družina kot delovna skupina, kot jo imenuje že avtor Bion (1983, v Čačinovič Vogrinčič, 2000, str. 289–290). Gre za delovno funkcijo družine, iz katere je razvidno, kako si postavlja in opravlja naloge ter dolžnosti. Vsak član družine prispeva svoj delež v vsakdanjem življenju in s tem pripomore k spreminjanju vlog in pravil ter k drugačni

organiziranosti. Hkrati je pri tem razvidna delitev dela v družini, torej individualizacija in diferenciacija med člani za opravljanje vsega tistega, kar je v družini treba opraviti. Člani morajo biti medsebojno vpleteni, pripravljeni za akcijo ter predvsem odzivni in dejavni, da lahko uresničijo postavljene – skupne cilje. Ko gre za starega človeka, so še posebej pomembne spremembe v funkciji družine kot delovne skupine, saj jih družina potrebuje, da bi nastal nov prostor, v katerem je star človek sprejet in bo dobival potrebno pomoč.

Čačinovič in Mešl (2019, str. 188–189) pravita, da v družbi potrebujemo nov dogovor o pravici vsakega starega človeka do kakovostnega življenja in kakovostne podpore ter pomoči, ko jo človek potrebuje. Gre za nov dogovor o sožitju med generacijami, saj lahko kakovostno starost ustvarimo samo skupaj. Vsaka generacija mora dodati svoj delež k rešitvi. Dogovor je nov, saj mora temeljiti na novi paradigmi soodgovornosti za skupni svet in ker se morajo slišati vsi glasovi – glasovi vseh generacij.

Socialno delo mora z družino vzpostaviti deloven odnos, kar bo omogočilo varno in ustvarjalno raziskovanje vseh kompleksnih problemov v neki družini. In ko se slednja odloči, da bo poiskala pomoč, je to po navadi zato, ker se zave, da sama več ne bo zmogla skrbeti za starega človeka. Pomoč pa mora biti še vedno takšna, da bo družina v njej še vedno udeležena in bo sodelovala pri dogovorih. Ravno sodelovanje z družino omogoča staremu človeku varen prostor, varuje njegovo identiteto in mu omogoča temeljni občutek lastne vrednosti v socialnem okolju (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2019, str. 196–197).

1.4. COVID-19

Decembra 2019 se je začelo poročanje o izbruhu virusa neznanega izvora v Wuhanu, provinci Hubej na Kitajskem. Poročali so, da je virus podoben pljučnemu obolenju. Prvi primeri so bili epidemiološko povezani z veleprodajnim trgom morskih sadežev. Inokulacija dihalnih vzorcev v epitelijske celice človeških dihalnih poti, celične linije Vero H6 in Huh7, je privedla do novega respiratornega virusa, katerega genomska analiza je pokazala, da gre za nov koronavirus. Virus SARS-CoV so nato poimenovali kot koronavirus hudega akutnega respiratornega sindroma 2 – SARS-CoV-2. Zaradi svetovnega širjenja virusa in tisočih smrti zaradi bolezni covid-19, ki jo virus povzroča, je Svetovna zdravstvena organizacija 12. marca 2020 razglasila pandemijo. Šlo je tako za izgubljena človeška življenja kot tudi gospodarske posledice in povečano revščino (Ciotti in drugi, 2020). Čeprav ni jasno, kakšno bo naše življenje v naslednjih nekaj mesecih ali letih, lahko predvidevamo, kakšni izzivi in priložnosti

se bodo pojavili kot posledica te pandemije. Če bi točneje opredelili izzive in priložnosti, bi lahko hitreje ukrepali in s tem tudi zmanjšali negativne posledice širjenja covida-19 ter se raje osredotočili na možne pozitivne spremembe.

Zaradi strahu pred virusom in nepoznavanjem njegovih posledic so države po celem svetu začele sprejemati različne ukrepe. Nadzor nad njihovim izvajanjem ima Svetovna zdravstvena organizacija, ki tudi ves čas poziva države, da ukrepom sledijo in ustrezno ukrepajo ob odkrivanju novih primerov okužb ter spremljajo potek bolezni pri posameznih bolnikih. Eden od teh ukrepov je bilo omejevanje socialnih stikov, ki je vključevalo ohranjanje razdalje na vsaj 1,5 metra med ljudmi, kar naj bi preprečilo širjenje nalezljive bolezni. Označen je kot eden najučinkovitejših ukrepov za zmanjšanje širjenja virusa, saj se ta tudi kapljično prenaša prek kašljanja, kihanja in govorjenja. Ravno zato strokovnjaki tako poudarjajo nošenje mask, umivanje rok in razkuževanje predmetov (Quian in Jiang, 2020).

Flaker (2020, str. 307) piše o epidemiji covida-19, ki je zajela celotno Slovenijo in v največji meri prizadela ravno stare ljudi, ki živijo v domovih za stare. V tovrstnih institucijah gre za veliko koncentracijo ljudi na enem mestu, kar pomeni, da se virus med to starostno skupino ljudi še lažje širi. V nadaljevanju (2020, str. 308) avtor razloži, da za nekaterim domovi za stare pomenijo kraj, v katerem so nameščeni stari ljudje in je zato samoumevno, da se tam pojavi epidemija. V domovih za stare so bili med najhujšim valom epidemije obiski in stiki med stanovalci prepovedani, prav tako skupne dejavnosti in posedanje v skupnih prostorih. Kljub omejitvam pa ni bilo mogoče povsem omejiti gibanja osebja in njihovih stikov s stanovalci (Flaker, 2020, str. 315). Ne glede na omenjeno in da stanovalcem niso bili dovoljeni izhodi iz doma, so se v domovih za stare po celi Sloveniji pojavljali vnosi okužb.

Flaker (2020, str. 314–315) poudarja, da so institucije že vrsto let znane kot gojišče bolezni in raznih okužb, izjema pa ni niti povezava med domovi za stare in novim koronavirusom. V njih je namreč, kot smo že povedali, velika koncentracija ljudi, zato je med njimi več osebne stika in tudi več možnosti prenosa okužb. Avtor jih zato poimenuje »tempirane bombe, ki čakajo na naključno sprožitev«.

Že 30. januarja 2020 je Svetovna zdravstvena organizacija zaradi pojava covida-19 razglasila globalno nevarnost za javno zdravje. V Sloveniji sta Nacionalni inštitut za javno zdravje in Skupnost socialnih zavodov Slovenije stanovalce domov za stare prepoznala kot eno najranljivejših skupin za okužbe z virusom. Pristojne organizacije in zavode sta zato pozvala, da začnejo z ukrepi za preprečevanje in obvladovanje okužb in hkrati priporočila, da se v

domovih za stare odsvetujejo obiski svojcev in drugih oseb, uvedena pa so bila tudi higienska načela (Zagovornik načela enakosti, 2021).

Vlada je med prvim valom epidemije za stanovalce v domovih za stare kot zelo ranljivo skupino sprejela naslednje ukrepe (Zagovornik načela enakosti, 2021):

- Marca 2020, še pred uradno razglasitvijo epidemije, je bilo po prvi potrjeni okužbi uvedeno popolno zaprtje domov. V tem času so bili v socialnovarstvenih zavodih prepovedani obiski, razen za umirajoče in težko obolele stanovalce. Stanovalcem so poleg stikov z bližnjimi omejili tudi samostojno življenje in gibanje na prostem. Konec marca je bil uveden tudi ukrep o prepovedi gibanja zunaj občinskih meja stalnega ali začasnega prebivališča, pozneje pa še ukrep o prepovedi zbiranja ljudi. Na osnovi tega so bile prilagojene tudi vse zdravstvene storitve in zdravstvena preventiva, kar je povzročilo ukinitve nenujnih specialističnih zdravstvenih pregledov in zobozdravstvenih storitev.
- Istega meseca je bila uvedena tudi prepoved ponudbe ter prodaje blaga in storitev. S tem je bila stanovalcem domov onemogočena možnost prehrane zunaj domske oskrbe. Pozneje, ko je bilo za upokoјence po novem ukrepu nakupovanje v trgovinah mogoče samo od 8.00 do 10.00, je to za stanovalce domov pomenilo, da niso mogli več opravljati nakupov zunaj tega časovnega okvira.
- Aprila 2020 je bil naknadno sprejet vladni odlok o možnostih nakupa in opravljanja storitev v zadnji uri pred koncem obratovanja trgovin, kar jim je omogočilo vsaj možnost nakupa surovin v popoldanskem času. V prvi polovici meseca je vlada začela z začasnim sproščanjem ukrepov glede omejitve gibanja, kar je omogočilo skrb svojcev za družinske člane v domovih za stare. Konec aprila pa je sledil preklic ukrepa o prepovedi obiskov v domovih. Vodstva socialnovarstvenih zavodov so tako sama odločala o načinu varnega izvajanja obiskov sorodnikov in drugih oseb.
- Maja 2020 se je nadaljevalo sproščanje ukrepov s postopnim odpiranjem trgovin in tržnic ter frizerskih in kozmetičnih salonov. Polno je začel obratovati tudi javni prevoz, znova pa so bile na voljo tudi zobozdravstvene in zdravstvene storitve. Dne 15. maja je vlada preklicala epidemijo covid-19.

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je izdalo Protokol SARS CoV 2 institucionalno varstvo domovi za stare in posebni socialno varstveni zavodi dne 12. 2. 2021. V njem so zapisani temeljni postopki za spremljanje zdravstvenega stanja in epidemiološke situacije stanovalcev, zaposlenih in obiskovalcev, izvajanje ukrepov preprečevanja in obvladovanja okužb, izobraževanje in usposabljanje deležnikov v domovih, ravnanje ob sumu na okužbo pri stanovalcih in zaposlenih ter mnoge druge smernice za delo (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2021).

Ena pomembnejših točk protokola je vsekakor ravnanje v primeru okužbe v domu za stare s strani vseh zaposlenih v instituciji (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2021):

- pravilno nameščanje in odstranjevanje zaščitne maske ter pravilna raba respiratorjev;
- ustrezna higiena rok, kamor spada umivanje rok in predvsem njihovo pravilno razkuževanje;
- pravilno ravnanje ter higiena ob kašljanju in kihanju;
- poznavanje simptomov in znakov covid-19 in ustrezno ukrepanje;
- poznavanje smernic ob sumu na okužbo pri stanovalcu ali pojavu okužbe pri zaposlenih;
- poznavanje čistih in nečistih poti;
- pravilno razkuževanje prostorov v domu in skupnih predmetov;
- pravilno pranje in vzdrževanje perila stanovalcev;
- pravilni ločevanje, uporaba in dezinfekcija uporabljene posode okuženih stanovalcev.

Poleg omenjenega protokola Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter Ministrstvo za zdravje ves čas redno izdajata navodila, priporočila in smernice za ravnanje v socialnovarstvenih zavodih. Vsak zavod ali dom za stare je moral imeti/mora imeti ves čas epidemije izdelan krizni načrt, v katerem so zapisani postopki ravnanja ob pojavu okužbe. Domovi morajo zato imeti organizirane rdeče, sive in bele cone.

Eden temeljnih ukrepov, ki traja že ves čas, pa je vsekakor osamitev ali izolacija. Ta je pomembna predvsem, ker se virus prenaša tako kontaktno kot kapljično prek kašljanja, kihanja in govorjenja, pri čemer se lahko kapljice (aerosoli) razpršijo na zelo kratki razdalji in se hkrati odlagajo na nosni sluznici ali celo ustih druge osebe. Namen izolacije kot glavnega ukrepa je torej preprečiti širjenje virusa s stikom med posamezniki. V bolnišnicah in domovih se uporabljajo tudi zaščitne maske FFP2, vizirji in očala, ker je osebje ves čas v neposrednem stiku z obolelimi. Zaposleni morajo prav tako nositi ustrezno varovalno obleko in opremo ter se primerno vesti ob vstopu v čisto in nečisto cono ter poznati čiste in nečiste poti. Poleg tega velja

pomembno pravilo, da se v domu organizira posamezne izolacijske enote glede na arhitekturo zavoda in tveganje za prenos okužbe z virusom. Tako se cone v domovih za stare delijo na:

- belo cono (čisto cono), v kateri so nameščeni zdravi uporabniki brez suma na okužbo ali celo okužbe z virusom in tudi brez stika z okuženimi drugimi;
- siva cona, v kateri so nameščeni tisti uporabniki, ki so bili v stiku z okuženo osebo;
- rdeča cona, v kateri so nameščeni izključno okuženi uporabniki (Kramar in drugi, 2021).

V vsaki coni velja poseben protokol, ki ga zaposleni morajo poznati. Stanovalci v sivih in rdečih conah so zaradi tveganja in okuženosti prikrajšani za obiske in stik z zunanjim svetom. Izolacija in karantena trajata glede na navodila in priporočila NIJZ in se skladno z epidemiološko sliko ves čas spreminjata. Poleg tega se glede na razmere spreminjajo tudi ukrepi vlade in sprejeti ukrepi za zaščito stanovalcev v domovih.

1.5. VLOGA SOCIALNEGA DELA IN SPECIFIČNOST SOCIALNEGA DELA S STARIMI

»Socialno delo je stroka, ki v še tako težavnih življenjskih okoliščinah zna in zmore razbrati rešitve in izhode iz teh situacij, torej mora v svoje delo vnašati pozitivizem« (Mali, 2015, str. 9). Avtorica Milošević Arnold pa v knjigi *Socialno delo s starimi ljudmi* (2003, str. 1) omenja, da je treba pri socialnem delu s starimi ljudmi najprej ugotoviti, kdo ti sploh so in kdaj se staranje začne. Meni, da je pomembno tudi vprašanje, kaj je za staranje sploh značilno.

Avtorica Čačinovič Vogrinčič (2000, str. 290) piše o temeljnem prispevku socialnega dela. Gre za vzpostavitev delovnega odnosa z družino, kar nam omogoči varno in predvsem ustvarjalno raziskovanje problemov družine. Vedno izhajamo iz osnovne opredelitve problema in v pogovoru nagovarjamo vsakega posameznega člana družine. Vsak član mora biti namreč udeležen tako pri opisovanju problema kot soustvarjanju rešitev. Zavedati se torej moramo, da naš cilj ni zgolj iskanje rešitev, temveč vzpostavljanje delovnega dogovora. Družina se lahko obrne na strokovne delavke in delavce, ko potrebuje pomoč, ker ne zmore več sama skrbeti za starega človeka. Pri tem pa je pomembno zavedanje, da ponudimo družini takšno pomoč, v kateri bo tudi sama udeležena. To pomeni, da se o vrsti in načinu pomoči dogovarjamo skupaj.

V socialnem delu s posamezno družino delamo na dveh ravneh. Prvo imenujemo raven mobilizacije, v okviru katere skupaj iščemo rešitve znotraj osnovne opredelitve problema. Ali natančneje, raziskujemo delež posameznega člana, določimo možne dobre izide ipd. Druga je raven raziskovanja sprememb, pri kateri nagovarjamo družinsko dinamiko. V vlogi socialnih delavk in delavcev opazujemo, kako družinski člani ravna drug z drugim, predvsem pa

raziskujemo spremembe, ki jih družina potrebuje za več razvidnosti. Lahko jo tudi motiviramo, da si da novo priložnost in izkušnjo, da gre zares (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2020).

Petrovič (2020, str. 7–9) piše o empatiji kot pomembnem delu medčloveških odnosov, ki izhaja iz človekove radovednosti in odprtosti do okolja in tudi do soljudi, kar se zelo pomembno navezuje na bistvo socialnega dela. Gre za kompleksen in ambivalenten pojav socialne kognicije, ki ima lahko pozitivne in negativne strani. Coplan (2014, str. 4, v Petrovič, 2020, str. 8) strne različne opredelitve empatije kot rezultat interdisciplinarnega pristopa v naslednje sklope:

- občutenje tega, kar čuti nekdo drug;
- srbeti za nekoga;
- drugi se te čustveno dotakne s svojimi čustvi in izkušnjami, čeprav ne delita nujno skupnih pogledov;
- zamisliti si sebe v situaciji drugega;
- vpogled v duševno stanje drugega;
- kombinacija zgoraj opisanih procesov.

Petrovič (2020) v nadaljevanju pove, da empatija ni stalna, temveč spremenljiva sposobnost človeka, da lahko doživlja svet drugega. Kljub temu da je empatija človekova naravna in prirojena danost, ki se je ohranila skozi evolucijo, nanjo vplivajo številni okoljski dejavniki, ki jo bodisi krepijo bodisi slabijo.

Če smo v prejšnjem poglavju pisali o velikih demografskih spremembah, se moramo zavedati, da se po celem svetu na splošno dogajajo družbene spremembe, s čimer se tudi spreminjajo potrebe ljudi in pogoji za uresničitev socialne varnosti. Družbene spremembe pa zahtevajo tudi hitro prilagajanje socialnih delavk in delavcev (Milošević Arnold, 1984). V socialnem delu si lahko pri delu z uporabniki pomagamo tudi s k rešitvi usmerjeno terapijo (ang. *Solution-Focused Therapy*, SFT), ki sta jo razvila avtorja Steve de Shazer (1940–2005) in Insoo Kim Berg (1934–2007) v sodelovanju s sodelavci iz Centra za kratko družinsko terapijo v Milwaukeeju. K rešitvi usmerjena terapija (v nadaljnjem besedilu: terapija) je usmerjena v prihodnost in cilje ter se osredotoča na rešitve, in ne toliko na težave. Temelji predvsem na dokazih in vključuje pozitivna psihološka načela in prakse, uporabnikom pa tako pomaga, da se spremenijo in oblikujejo rešitve (Institute for Solution-Focused Therapy, 2021). V širšem smislu je k rešitvi usmerjen model ploden del bogate in razvejane panoge sistemske psihoterapije, ki se je v drugi polovici 20. stoletja uveljavila kot ena glavnih psihoterapevtskih šol (Možina in Rebolj, 2020). Avtorica Nina Mešl (2018, str. 91) pravi, da k rešitvi usmerjen

pristop prinaša nov način razmišljanja o procesih podpore in pomoči. Razloži, da pri omenjenem pristopu ne rešujemo problemov, temveč ustvarjamo rešitve. Gre za pomembno povezavo koncepta z vlogo socialnega dela nasploh. K rešitvi usmerjeno socialno delo je ravno tako delo z ljudmi, naloga, da ljudi opolnomočimo in jih vodimo h grajenju rešitev. Dragoš in drugi (2005, str. 39) pišejo o različnih virih krepitev moči, ki so večinoma zunaj telesa posameznika, in krepitev moči razume kot teoretsko in praktično prizadevanje za prerazporeditev moči v smeri večje avtonomije. Lahko gre za aktiviranje obstoječih virov moči, ko povečamo moč z uporabo že obstoječih virov, pri čemer mora človek pretvoriti vire iz mogoče v resnično obliko, lahko pa gre tudi za oblikovanje novih virov, povečanje njihove dostopnosti in njihovo razporeditev. Eden od zelo pomembnih načinov krepitev moči je vsekakor mediacija, pri kateri gre za posredovanje, in ne za poseganje v obstoječo razporeditev virov moči. Pri vseh omenjenih načinih ravnanja je treba upoštevati tri splošne pogoje, ki so običajno zanemarjeni, ko gre za prenos moči na uporabnika, in sicer: avtonomijo, interakcijsko naravo moči in obvladovanje tveganj.

Za dobro delo z našimi uporabniki, še posebej za delo s starimi ljudmi, moramo socialne delavke in delavci poznati koncepte in metode socialnega dela. Socialno delo s starimi je namreč zelo specifično področje socialnega dela, ki je povezano tudi z gereontologijo. To sestavljajo sociologija, medicina in psihologija, zato je znana po zelo raznovrstnem znanju iz vseh treh omenjenih ved (Ambrožič in Mohar, 2014, str. 54–55). Znanja na področju socialnega dela s starimi ljudmi niso pomembna samo za njihovo razumevanje, temveč tudi za specializirano socialno delo z njimi v skupnosti in institucionalnem varstvu, svetovanje in pri sami pripravi na starost. Socialne delavke in delavci potrebujemo tudi razumevanje in znanje iz sodobnih teoretičnih konceptov in praks na področju socialnega dela s starimi.

Avtorica Milošević Arnold (2000, str. 255) pove, da so socialne delavke in delavci do zdaj pridobili že ogromno bogatih izkušenj za delo s starimi ljudmi in oblikovali specifična načela na tem področju:

- usmerjenost k mobilizaciji moči in potencialom starih ljudi,
- maksimalno delovanje,
- etičnost pri delu,
- upoštevanje kulturnih razlik,
- zagotovitev primerne okolja,
- sistemska perspektiva,
- postavljanje ustreznih ciljev.

Mali (2020, str. 19, v Mali, 2013, str. 57–76) piše o socialnem delu s starimi ljudmi kot o specializiranem področju socialnega dela. To za svoje delovanje potrebuje ne le splošno znanje iz socialnega dela, ampak tudi znanja iz vseh drugih ved, ki razvijajo sposobnost razumevanja starejšega obdobja življenja. Pri socialnem delu s starimi ljudmi pogosto opozarjamo na neprimeren in včasih celo slabšalen odnos družbe do starostnikov. Opozarjamo na krivice, ki jih stari ljudje doživljajo, strah, bremena in nehote na negativne vidike staranja in starosti. Pomembno je, da se zato poskušamo osredotočiti na vire moči in pozitivne strani.

Avtorica Milošević Arnold (2000, str. 294) v delu *Profesionalne vloge socialnih delavcev pri delu s starimi ljudmi* pove, da so se profesionalne vloge socialnih delavk in delavcev skozi razvoj socialnega dela neprestano spreminjale. Skozi leta so postale tudi zahtevnejše, saj je socialno delo prehajalo na nova področja. Najprej so te vloge temeljile na mikro ravni, saj so se takrat socialni delavci ukvarjali s posamezniki in njihovim ožjim okoljem, šele na višji stopnji pa so se razvile vloge, ki so potrebne na mezo in makro ravni (Zastrow, 1997, str. 22, v Milošević Arnold, 2000, str. 254).

1.5.2. VLOGA IN NALOGE SOCIALNEGA DELAVCA V DOMOVIH ZA STARE

Da lahko socialne delavke in delavci kakovostno opravljamo svoje delo pri delu s starimi ljudmi, moramo za to imeti znanje o procesih staranja in socialnih politikah ter znati moramo opravljati različne praktične pristope in metode dela z ljudmi. Med drugim je treba imeti tudi dobro komunikacijo in presojo, znati moramo delati v timu in hkrati povezovati različne generacije, da lahko dosežemo skupen cilj. Nenazadnje je treba poznati in prepoznati tudi duševno, kognitivno, socialno in čustveno zmožnost starega človeka. Da bi vse to lahko dosegli, moramo pri starih ljudeh iskati vire moči in raziskati tudi okolje, v katerem živijo (Mali, 2007).

Avtorici Kornhauser in Mali (2013, str. 324–326) razložita, da je v Sloveniji v domovih za stare število socialnih delavk in delavcev v primerjavi z drugimi poklici zelo nizko. Je pa vloga socialnega dela zelo pomembna in očitnejša v času, ko se star človek spoprijema z domom kot institucijo. Gre za naloge socialnega dela v različnih fazah stika starega človeka z institucijo: čas pred prihodom v dom, čas bivanja v domu in čas odhoda iz doma, pa tudi za zagotavljanje dobre klime in spremljanje institucionalnega ali domskega življenja starih (Mali, 2008, str. 84–87).

Mali (2015, str. 8) pravi, da se metode socialnega dela s starimi ljudmi ne razlikujejo zelo od metod drugih področij socialnega dela, vseeno pa jih prilagajamo glede na posebne značilnosti njihovega življenja. Avtorica in študentke Fakultete za socialno delo v zvezi s posebnimi značilnostmi tretjega življenjskega obdobja navajajo (Mali, 2015):

- Pomembno je biti pozoren na vloge starega človeka in njihovo število, saj se lahko pri krepitvi moči starih ljudi opiramo ravno na zanje spoštovane vloge.
- Ko se pogovarjamo s starim človekom, moramo biti vedno pozorni na njegova zdravje in fizično moč. Opazovati moramo, ali nas oseba dobro sliši in vidi, in pri komunikaciji uporabljati spretnosti nebesednega sporazumevanja in mimiko telesa. Osebi moramo torej prilagoditi način komunikacije in stvari tudi ponoviti, če je to potrebno.
- Pri delu s starimi ljudmi je zelo pomembno, da si vzamemo čas. Čas, da ljudje povedo, kaj čutijo, in čas, da so slišani. Pomembni so učenje in izkušnje, ki nastanejo iz pripovedovanja zgodb starih ljudi.
- Upoštevati moramo status, ki ga je imela oseba pred odhodom v dom, in z njo temu primerno ravnati.
- Ko starega človeka opazujemo, ga moramo na to opozoriti in dobiti njegovo privolitev. Z opazovanjem lahko spoznamo vedenje starega človeka, njegove navade in način opravljanja raznih vsakdanjih del.
- Prizadevati si moramo za krepitev socialnih mrež starih ljudi. V sodelovanje je pomembno vključiti tudi prostovoljce.
- Prizadevati si moramo tudi za krepitev medgeneracijskih odnosov in biti pozorni na prenos znanja s starejših na mlajše generacije.
- Socialne delavke in delavci moramo biti vedno empatični in s starimi ljudmi moramo ravnati spoštljivo.
- Ko v socialnem delu delamo s starimi ljudmi, delamo z resničnim človekom, zato moramo biti pozorni na spoštovanje njegove individualnosti. Po drugi strani pa nikakor ne smemo pozabiti na skupnost, v kateri živi, saj so pri delu s starimi ljudmi pomembne tudi skupnostne oblike dela.

V domovih za stare imajo socialne delavke in delavci različne naloge, ki so povezane predvsem z delom s starim človekom pred prihodom v dom in delom v času njegovega bivanja v instituciji, ter naloge, ki se nanašajo na delo s človekom ob odhodu iz doma za stare. Pred prihodom v dom in med bivanjem je pomembna tudi priprava starega človeka na domsko oskrbo. Delo je obširno in zato zajema širok razpon znanj. Za uspešno delo je potrebno

poznavanje delovne zakonodaje, predpisov in drugih aktov, poleg tega pa tudi dejavnosti, delovnih področij delodajalca in mreže izvajalcev socialnovarstvene dejavnosti. Pri uveljavljanju pravice do institucionalnega varstva in pri možnem sprejemu novega stanovalca v dom je treba z njim skleniti dogovor o trajanju, vrsti in načinu zagotavljanja institucionalnega varstva.

Socialne delavke in delavci se moramo zavedati, kako težak je prehod iz domačega okolja v dom za stare in kakšne spremembe, tako telesne kot duševne, povzroči na različnih življenjskih področjih. Življenje v domu lahko za marsikoga pomeni pobeg iz težke življenjske situacije, kljub temu pa označuje spremembo in stisko človeka. Prav zato je pomembno, da socialne delavke in delavci pri svojem delu skrbimo, da se vsakega posameznika obravnava individualno in se pri vsakem tudi v največji meri upošteva njegove želje, življenjske možnosti in seveda potrebe.

V nadaljevanju opisujem delo in postopke v okviru socialnega dela s starimi ljudmi v Domu upokojencev Gradišče, podobno pa velja za vse tovrstne zavode. Socialna delavka je običajno prva oseba, s katero se prihodnji stanovalec doma sreča, zato je prvi stik z njo izrednega pomena. Ob prvem stiku poskuša socialna delavka vzpostaviti varen prostor za kakovosten in uspešen deloven odnos z uporabnikom. Pri svojem delu se mora opirati na metode in elemente socialnega dela, kar vključuje svetovanje, individualno in skupinsko obravnavo, intervencijo, zastopanje, upoštevanje koncepta zagovorništva, oskrbo, perspektivo moči, etiko udeležnosti, ravnanje s sedanjostjo in ostale elemente uspešnega delovnega odnosa in izvirnega delovnega projekta pomoči.

Delo socialne delavke v domu za stare torej zajema delo pred sprejemom v dom in po njem ter pomoč uporabnikom ali prihodnjim stanovalcem pri lažji pripravi na življenje v domu, ki pomeni popolnoma novo in pomembno odločitev ter spremembo v načinu življenja. Delo pred sprejemom v dom zajema urejanje in evidentiranje prejetih vlog za sprejem v institucionalno varstvo ter svetovalni razgovor s prihodnjim stanovalcem ali njegovimi svojci. Nalogi socialne delavke sta tudi urejanje vse potrebne dokumentacije in priprava na uspešno namestitev v dom. Ob vključitvi stanovalcev v domsko življenje je treba urediti vso potrebno dokumentacijo za sprejem in stanovalce seznaniti s pravilnikom ali s predpisi in navodili ter načinom življenja v domu, ki je zanje zagotovo tuj in nov (*Pravilnik o sprejemu, premestitvi in odpustu stanovalcev DUG*, 2019). V domu socialna delavka pomaga tudi pri vodenju skupine za samopomoč, opravlja pogovore s stanovalci, skrbi za srečanja, druženja, praznovanja, delavnice, izlete in druge dejavnosti, ki jih lahko ponuja dom. Pomembna naloga je vsekakor tudi zagotavljanje

dobrih odnosov med vsemi stanovalci in zaposlenimi. Potrebno je dobro sodelovanje med vsemi udeleženci, da se lahko zagotovi uspešno reševanje konfliktov. Socialna delavka skozi celoten proces sodeluje s prihodnjim stanovalcem, njegovimi svojci in drugimi strokovnjaki ter ga ves čas obvešča o vsem potrebnem. Prav tako raziskuje vire in oblike pomoči v socialni mreži starega človeka in tako vstopa na področje institucionalne oskrbe. Naloge socialne delavke ob odhodu stanovalca iz doma pa so, da pomaga pri pripravi na odpust stanovalca bodisi nazaj v domače okolje bodisi v drugo institucijo ali novo okolje. Obravnavati mora predlog za premestitev v drugo institucijo in ureja prenehanje bivanja stanovalca v primeru smrti (*Statut Doma upokojencev Gradišče*, 2004). Prošnjo za sprejem ali premestitev v institucionalno varstvo vloži uporabnik ali njegov zakoniti zastopnik (*Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o postopkih pri uveljavljanju pravice do institucionalnega varstva*, 2014). Ob izpolnjenih pogojih, ki jih določa zakon, lahko center za socialno delo začne postopek za uveljavitev storitve tudi po uradni dolžnosti. Pobudo za začetek postopka po uradni dolžnosti lahko dajo tudi zakonec upravičenca, otroci, osebe, ki živijo z njim v skupnem gospodinjstvu, delodajalec in sindikat (11. člen *Pravilnika o spremembi Pravilnika o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev*, 2019). Kadar center za socialno delo na osnovi predpisov o zakonski zvezi in družinskih razmerjih v postopku sprejema, premestitve in odpusta uporabniku postavi skrbnika za poseben primer, prošnjo oziroma predlog podpiše skrbnik (*Pravilnik o spremembi Pravilnika o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev*, 2019). Prošnje za sprejem v dom obravnava Komisija za sprejeme, premestitve in odpuste stanovalcev (*Pravilnik o sprejemu, namestitvi in odpustu stanovalcev ter storitvah Doma upokojencev Gradišče*, 2019). Komisija je sestavljena iz socialne delavke, vodje zdravstvene nege in direktorja doma. Za sprejem v dom je treba k prošnji za vključitev v institucionalno varstvo priložiti še izjavo o postavitvi pooblaščenca, izjavo o doplačevanju oskrbnih stroškov in mnenje o zdravstvenem stanju. Izjavo o načinu plačila, ki je sestavni del prošnje, podpiše uporabnik ali njegov zakoniti zastopnik in v njej navede, v kakšnem obsegu bo sam plačeval storitev. Če bo za uporabnika storitev deloma ali v celoti plačeval kdo drug, se ta za plačilo zaveže z izjavo, ki se priloži prošnji. Če uporabnik in njegovi svojci ne bodo v celoti plačevali storitve, ki jo potrebuje uporabnik, zavod uporabnika napoti na vložitev zahteve za oprostitev pri plačilu socialnovarstvene storitve pri pristojnem centru za socialno delo skladno z veljavno uredbo (12. člen *Pravilnika o sprejemu, namestitvi in odpustu stanovalcev ter storitvah Doma upokojencev Gradišče*, 2019).

Postopek za sprejem v dom za stare se začne z vložitvijo prošnje za sprejem, ki jo je mogoče pridobiti na spletnih straneh zavodov in Skupnosti socialnih zavodov Slovenije. Socialna delavka vodi evidenco prispelih prošenj po vrstnem redu ali datumu prispetja popolnih prošenj. Če je prošnja nepopolna, je naloga socialne delavke, da v 15 dneh od prejema pozove vlagatelja, da jo dopolni. Če vlagatelj prošnje v tem roku ne dopolni, je komisija ne obravnava in o tem tudi pisno obvesti vlagatelja. Nepopolne prošnje socialne delavka vodi v ločeni evidenci in jih lahko izbriše v enem letu od vložitve. Če komisija na osnovi popolne prošnje in vse potrebne priložene dokumentacije ugotovi, da oseba izpolnjuje pogoje za sprejem in je upravičena do storitev, jo uvrsti na seznam čakajočih za sprejem in jo o tem tudi pisno obvesti. Takoj, ko se v domu pojavi ustrezno prosto mesto, komisija predlaga sprejem osebe, ki je glede na seznam čakajočih in zdravstveno stanje zanj primerna (*Pravilnik o sprejemu, namestitvi in odpustu stanovalcev ter storitvah Doma upokoencev Gradišče*, 2019). Poleg omenjenega se za sprejem kot prednostna lahko upošteva tudi druga merila, in sicer stalno bivališče osebe, oseba, ki je brez otrok ali socialne mreže, oseba, pri kateri so izčrpane vse druge oblike pomoči, in drugi socialni razlogi, ki pomembno vplivajo na nujnost sprejema. O sprejemu je treba osebo pisno obvestiti in jo povabiti k sklenitvi dogovora, s katerim se uredijo vsa bistvena vprašanja glede izvajanja storitev, vrste oskrbe, obsega in začetka izvajanja storitev, cene oskrbe in oseb, ki bodo odgovorne za plačevanje in urejanje vseh pomembnih stvari. To nalogo ravno tako prevzame socialna delavka in se s prihodnjim stanovalcem tudi osebno pogovori, da ga podrobneje spozna in da ji ta predstavi svoje želje in potrebe. Enako velja za svojce, ki so prisotni ob sprejemu ali podpisu dogovora. V dogovoru so navedeni podatki o osebi in zavodu, datum sklenitve in pri začasnih namestitvah tudi datum razveze dogovora, cena oskrbe, ostale storitve, ki niso vključene v oskrbo, ter številka sobe in nadstropje. Opisani so tudi pritožbeni postopki ter ostale pravice in dolžnosti stanovalca. Stanovalca je ob selitvi treba prijaviti na upravi enoti, saj na naslovu doma dobi tudi začasno prebivališče (23. člen *Pravilnika o sprejemu, namestitvi in odpustu stanovalcev ter storitvah Doma upokoencev Gradišče*, 2019).

Socialna delavka je torej dolžna skleniti omenjen dogovor, v računalniški program vnesti vse potrebne podatke, prijaviti začasno ali v nekaterih primerih celo stalno bivališče, seznaniti stanovalca s hišnim redom, njegovimi pravicami in dolžnostmi ter možnostmi njegove osebne dejavnosti in družbenega življenja ter ponujati storitve, ki zagotavljajo primerno vključitev stanovalca v domsko življenje. V 30 dneh po nastanitvi v zavodu mora ta izdelati individualni načrt obravnave uporabnika, ki obsega najmanj navedbo storitev, ki bodo nudene uporabniku, in ob spremljanju uporabnikovih potreb preveriti, ali sklenjen dogovor ustreza njegovim

potrebam glede na zmožnosti zavoda, in po potrebi z uporabnikom skleniti dodatek k dogovoru (24. člen *Pravilnika o sprejemu, namestitvi in odpustu stanovalcev ter storitvah Doma upokojencev Gradišče*, 2019). Ob sprejemu je po navadi prisotna tudi medicinska sestra ali drug zdravstveni delavec, ki pomaga pri ureditvi zdravstvene dokumentacije in predaji zdravil ter vseh podatkov, kar jih mora ambulantna o novem stanovalcu imeti. Ob sprejemu je naloga socialne delavke še obvestiti stanovalca in njegove svojce, da dom ne odgovarja za denar in vrednostne predmete, in hkrati izpolniti izjavo o tem (*Pravilnik o sprejemu, namestitvi in odpustu stanovalcev ter storitvah Doma upokojencev Gradišče*, 2019).

Ko se stanovalca po urejeni dokumentaciji sprejme v dom za stare, se začnejo naloge socialnih delavk in delavcev v času bivanja stanovalca v nekem domu. Gre za nudenje podpore stanovalcu v procesu prilagajanja na življenje v domu in pomoč pri vzpostavljanju socialne mreže znotraj doma ter hkrati ohranjanje njegove socialne mreže iz domačega okolja. Socialni delavec mora podpirati tudi svojce in jih spodbujati, da sodelujejo pri raznih dejavnostih, izobraževanjih in skupinah za samopomoč. Največkrat jim nudi tudi podporo in pomoč pri premagovanju občutkov krivde. Poleg dejavnosti, v katere poskuša socialni delavec vključiti stanovalce, sta pomembna tudi organizacija praznovanj ali prireditev in razvijanje prostovoljnega dela (Mali, 2012).

Ob odhodu stanovalca iz doma pa mora socialni delavec v prvi vrsti osebo na to pripraviti ter ji pomagati pri organizaciji in vrnitvi bodisi nazaj v domače okolje bodisi v drugo institucijo ter obravnavati morebiten predlog za premestitev stanovalca. Največkrat pa stanovalec dom zapusti zaradi smrti in ob teh priložnostih je naloga socialnega delavca, da uredi prenehanje bivanja in nudi nadaljnjo podporo žalujočim svojcem (Mali, 2012).

2. OPREDELITEV PROBLEMA

Za naslov magistrskega dela Stari ljudje in osamljenost v Domu upokojencev Gradišče v času covid-19 sem se odločila na osnovi opravljenega pripravništva v Domu upokojencev Gradišče po uspešno končanem dodiplomskem študiju Socialnega dela na Fakulteti za socialno delo v Ljubljani. Že med obvezno prakso v okviru dodiplomskega študija, ki sem jo opravljala v Centru za pomoč na domu v Novi Gorici, Domu upokojencev Nova Gorica in Centru za socialno delo Severna Primorska Enota Nova Gorica, sem se soočila s problemom staranja in starosti ter življenja starostnikov v institucijah ali v domačem okolju. Po več pogovorih s starimi ljudmi in strokovnimi delavci s tega področja v socialnovarstvenih institucijah sem spoznala, da je vse več starostnikov soočenih s težkimi stiskami, povezanimi z osamljenostjo. Poleg tega sem med pripravništvom na lastni koži občutila delo v izrednih razmerah, povezanih z epidemijo covid-19, ter se soočila z nemočjo, strahom in tudi neizmernimi izgubami starih ljudi ob vzpostavljanju ukrepov za preprečevanje okužb z virusom. Posledice ukrepov za zajezitev epidemije in virusa nasploh so za stare ljudi še posebej velike. Nihče namreč ne more in ne bo mogel povrniti izgubljenega časa z ožjimi družinskimi člani in ostalimi pomembnimi drugimi, ki niso mogli več prihajati na obiske v domove za stare in niso mogli biti v oporo starostnikom. Zavedati se moramo, da so mnogi stari ljudje nevedno uporabe socialnih omrežij, mobilnih telefonov in ostale napredne tehnologije, zato je zanje prepoved obiskov in izhodov iz domov pomenila ogromno socialno izgubo, ki jo mladi težko razumemo.

Namen raziskave je predvsem ozaveščanje o počutju starih ljudi v Domu upokojencev Gradišče v času epidemije covid-19, o občutku osamljenosti pri stanovalcih doma in povezanosti ukrepov za zajezitev širjenja epidemije z občutkom osamljenosti ter o spremembah načina življenja v domu zaradi virusa. Cilj raziskave pa je prisluhniti starim ljudem in jim dati priložnost, da opišejo izkušnje in občutja med epidemijo, življenje v domu za stare in doživljanje ukrepov, ki so bili potrebni zaradi zajezitve širjenja virusa. Zanimalo me je predvsem, ali se stari ljudje v Domu upokojencev Gradišče počutijo osamljene in kaj jim pomaga pri premagovanju tega občutka ter kakšna je povezava med vzpostavljenimi ukrepi za zajezitev širjenja covid-19 in občutkom osamljenosti, pogovarjali pa smo se tudi o spremembah glede načina življenja in posledicah pojava okužb v domu.

3. METODOLOGIJA

3.1. VRSTA RAZISKAVE

Raziskava je kvalitativna, empirična in tudi eksplorativna. Pri kvalitativni raziskavi so osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, besedni opisi in pripovedi, to gradivo pa je tudi obdelano in analizirano na beseden način brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila, in brez operacij nad števili (Mesec, 2009). Raziskava je tudi empirična, saj sem zbirala novo izkustveno gradivo, ki sem ga pridobila na osnovi intervjujev s stanovalci Doma upokojencev Gradišče. Gre pa tudi za poizvedovalno oziroma eksplorativno raziskavo, saj do zdaj na omenjeno temo ni bilo opravljene še nobene raziskave. Raziskava je tudi uporabna, saj je njen namen raziskati pomembna spoznanja in tako pripomoči k uresničevanju potreb neposredne prakse (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009).

Glavne raziskovalne teme so:

- življenje pred prihodom v dom za stare,
- predstava o pojmu osamljenosti,
- življenje v domu za stare,
- stiki in socialna mreža,
- covid-19,
- načini ohranjanja stikov med epidemijo.

Naštete raziskovalne teme sem uporabila kot glavne smernice za intervju s stanovalci Doma upokojencev Gradišče.

3.2. MERSKI INSTRUMENT

Kot merski instrument sem v raziskavi uporabila vprašalnik, ki je za vpogled na razpolago v osmem poglavju Priloge.

»Merski instrumenti so lahko vprašanja, vprašalniki ali testi. To so različni pripomočki, ki jih uporabljamo pri merjenju« (Mesec, 2009, str. 16). Vprašalnik, ki je sestavljen iz odprtih vprašanj z namenom puščanja odprtega prostora za sogovornike, sem oblikovala na osnovi glavnih smernic oziroma tem pred odhodom na teren. Smernice sem postavila kot vodilo za lažje intervjuvanje, vendar sem vseeno želela, da je pogovor čim bolj sproščen in spontan, saj sem samo tako lahko pridobila res kakovostne odgovore, ki sem jih želela.

3.3. POPULACIJA IN VZORČENJE

Populacijo v omenjeni raziskavi sestavljajo stari ljudje med 65. in 90. letom starosti, ki živijo v Domu upokojencev Gradišče v letu 2020/2021. Stvarna opredelitev populacije so torej stari ljudje, ki v letu 2020 in 2021 živijo v Domu upokojencev Gradišče, krajevna opredelitev je Dom upokojencev Gradišče, časovna opredelitev pa zajema obdobje med novembrom 2020 in julijem 2021. V vzorec za raziskavo sem vključila eno osebo moškega spola in šest oseb ženskega spola. Vzorec je neslučajnostni in priročen, saj sem vanj vključila tiste stanovalce, ki so bili pripravljeni sodelovati v raziskavi in s katerimi sem lahko uspešno vzpostavila komunikacijo. Intervjuje s stanovalci sem opravila v njihovem prostem času in po predhodnem soglasju. Za neslučajnostni vzorec je značilno, da nima vsaka enota populacije enake možnosti pri izboru, saj je namreč sestavljen iz enot, ki so raziskovalcu najbolj dostopne (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 153).

3.4. ZBIRANJE PODATKOV

Podatke sem zbiral z uporabo delno strukturiranega intervjuja, natančneje z metodo spraševanja, med opravljanjem pripravništva in pozneje v času redne zaposlitve kot socialna delavka v Domu upokojencev Gradišče. Z opravljanjem intervjujev sem začela maja 2021 in končala avgusta 2021. Stanovalcem sem razložila namen raziskave in jih pred intervjujem prosila za soglasje in pripravljenost za sodelovanje. Intervjuji so anonimni in niso snemani, saj sodelujoči tega niso želeli. Njihove zgodbe in odgovore sem si sproti zapisovala in jih takoj zatem pretipkala, da ne bi izgubila pomembnih podatkov. Pogovori s stanovalci so povprečno trajali od 30 do 45 minut.

3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Dobljene podatke sem analizirala in obdelala kvalitativno. Vsak postopek kvalitativne analize lahko razdelimo na šest korakov (Mesec in Lamovec, 1998, str. 103):

- urejanje gradiva,
- določitev enot kodiranja,
- odprto kodiranje,
- izbor in opredelitev pomembnih pojmov in kategorij,
- odnosno kodiranje,
- oblikovanje končne teoretične formulacije.

Po intervjuju s posameznim stanovalcem (moška slovnična oblika je v besedilu uporabljena nevtrarno za oba spola) sem zapiske dobesedno (vse dobesedne izjave sogovornikov v nadaljevanju so zapisane tako, kot so jih povedali sami, in niso prirejene ali spremenjene) prepisala v Wordov dokument, nato pa določila enote kodiranja, pri čemer sem upoštevala samo tiste dele, ki so bili za raziskavo naj pomembnejši. Omenjene pomembne dele sem tako zapisala pod glavne teme in vsako izjavo označila z ustrezno šifro (od A do F). Posameznim enotam sem na koncu pripisala pojme in jih združila v podkategorije oziroma pri nekaterih zgolj v kategorije in nadkategorije. Analizo podatkov v nadaljevanju predstavljam na osnovi primerov.

Odprto kodiranje

Mesec in Lamovec (1998, str. 106) odprto kodiranje opredeli kot postopek oblikovanja pojmov (postopek konceptualizacije) iz empiričnih opisov, to je iz enot besedila, dobljenih v postopku razčlenitve. Gre za kategoriziranje in razvrščanje podatkov, pri čemer posameznim delom besedila pripišemo pojme. Za besedila, ki jim pripišemo isti pojem, velja, da jih zberemo in ločimo od besedil, ki smo jim določili drug pojem, in tako organiziramo podatke. Pri odprtem kodiranju gre za tri vrste postopkov, in sicer pripisovanje pojmov empiričnim opisom, združevanje sorodnih pojmov v kategorije ter analizo značilnosti pojmov in kategorij (Mesec in Lamovec, 1998, str. 106). Za ta namen sem za vsak intervju posebej ustvarila tabelo, sestavljeno iz šestih stolpcev. V prvi stolpec sem prepisala dobesedne izjave sogovornika in jim dodala zaporedno številko, na primer: Pred prihodom v dom sem živela v Kopru (A1). V naslednjih stolpcih sem izjavi določila kodo (bivanje v Kopru) in kategorijo (kraj bivanja), na koncu pa še nadkategorijo ali glavno temo (življenje pred prihodom v dom). Nekaterim izjavam sem poleg kategorije in nadkategorije določila še podkategorijo, če je bilo to smiselno.

Preglednica 2 – Primer odprtega kodiranja

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	KODA	PODKATEGORIJA	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA
A1	»Pred prihodom v dom sem živela v Kopru.«	bivanje v Kopru	/	kraj bivanja	življenje pred prihodom v dom
A2	»Doma sem bila srečna, dokler nisem doživela možganske kapi ...«	občutek sreče do pojava kapi	/	opisovanje življenja doma	življenje pred prihodom v dom
A3	»Poleg omenjene kapi sem bila tudi deložirana iz stanovanja.«	deložacija iz stanovanja	negativni spomini	opisovanje življenja doma	življenje pred prihodom v dom
A4	»Meni materialne stvari	bolečina zaradi izgube hiše	negativni spomini	opisovanje življenja doma	življenje pred prihodom v dom

	ne pomenijo veliko, me je pa celotna situacija zbolela ...»				
A5	»Moj sin je zaradi omenjene situacije potem ostal brez doma.«	sinova izguba doma	negativni spomini	opisovanje življenja doma	življenje pred prihodom v dom
A6	»Zaradi možganske kapi so me iz bolnice takrat poslali kar direktno v dom.«	možganska kap	zdravstvene težave	razlog za odhod v dom	življenje pred prihodom v dom

Osno kodiranje

Poleg odprtega kodiranja sem opravila še osno kodiranje za lažji in nazornejši prikaz povezave glavnih tem. Potek kvalitativne analize v celoti hranim pri sebi, v prilogi v osmem poglavju pa prilagam primer odprtega kodiranja intervjuja A in primer osnega kodiranja vseh šestih intervjujev. Pri osnem kodiranju sem za vsako glavno temo po vrsti določila kategorijo in podkategorijo s pripisom kod, saj sem s tem dobila pregled nad dobljenimi podatki za lažje oblikovanje rezultatov raziskave. Osno kodiranje je vzpostavljanje odnosov znotraj določene kategorije, med kategorijo in njenimi podkategorijami, kar vodi do tega, da vzpostavimo hierarhijo med kategorijami in podkategorijami (Mesec in Lamovec, 1998, str. 111–112). V nadaljevanju sledi prikaz osnega kodiranja za opravljeno raziskavo.

ŽIVLJENJE PRED PRIHODOM V DOM

KRAJ BIVANJA

Bivanje v Kopru (A1)

Bivanje v Renčah (B3)

Bivanje v Desklah (C1)

Bivanje v Mirnu (Č1)

Bivanje v Lokovcu (D1)

Bivanje v Braniku (E1) (F1)

VRSTA POKLICA

Opravljanje poklica čistilke (C2) (F8)

Služenje pri vojaki (D2)

Delavec v fabriki (D3)

Poklic natakarice (E2)

Gospodinja (F6)

OPISOVANJE ŽIVLJENJA DOMA

- NEGATIVNI SPOMINI

Deložacija iz stanovanja (A3)

Bolečina zaradi izgube hiše (A4)

Sinova izguba doma (A5)

Skrb za sina (A47)

Nezmožnost nudenja pomoči sinu (A48)

Smrt partnerja (A49) (C4) (Č10)

Izguba stikov s prijatelji (A80)

Skrivanje odhoda od doma pred prijatelji (A81)

Žalostna življenjska zgodba (B1)

Zavedanje realnosti (B2)

Samotno življenje po smrti mame (B4)

Nezmožnost skrbi za otroke zaradi oddaljenosti bivanja (B6)

Življenje doma v osami (B15) (C5)

Mnenje o nepomembnosti končane šole (C3)

Smrt otroka (C6)

Pomanjkanje družbe (Č16)

Zapustitev kmetije in doma (D10)

Izkušnja koncentracijskega taborišča (F2)

Premlevanje doživetega (F3)

Težki spomini na preteklost in vojno (F5)

Vsiljena odločitev hčerke za odhod v dom (F40)

Težka izkušnja odločitve odhoda v dom (F44)

- POZITIVNI SPOMINI

Občutek sreče do pojava kapi (A2)

Iskanje domske oskrbe (A7)

Življenje z otroki (B16)

Neprizadetost zaradi prihoda v dom (B17)

Bivanje v stanovanjski hiši (Č2) (E5)

Skrb zase in opravljanje dela doma (Č3)

Pomoč centra za pomoč na domu (Č6)

Življenje v veliki družini (D4)
Veliko prijateljev (D13)
Obiski pri sosedih (D14)
Obiski znancev v sosednjih vaseh (D15)
Občutek osamljenosti ob misli na dom (D16)
Skrb za domačijo in živali (D18)
Veliko dela na kmetiji (D19)
Občutek miru na podeželju (D20)
Potreba po samostojnem kuhanju in skrbi zase (D21)
Samostojno življenje v veliki hiši (D26)
Pomoč sestrčne pri gospodinjskih opravilih (D27)
Druženje s sestrično (D43)
Pogosti obiski prijateljev (D44)
Pridobivanje dobrih izkušenj kot natakara (E3)
Neobžalovanje odločitve za odhod v dom (E9)
Skrb za otroke in hišna opravila (F7)
Pomoč in podpora sina (F11)

RAZLOG ZA ODHOD V DOM

- ZDRAVSTVENE TEŽAVE

Možganska kap (A6) (B9)
Odvisnost od pomoči drugih (A8)
Nevrološka bolezen (B10)
Napredujoča bolezen (B11)
Nezmožnost skrbi zase zaradi napredujoče bolezni (B12)
Pogovor z zdravniki (B13)
Padec in poškodba noge (C7)
Poslabšanje zdravstvenega stanja in nezmožnost življenja doma (Č4)
Pojav negibnosti (Č7)
Nezmožnost samostojnega življenja (D9) (E7)
Nezmožnost opravljanja gospodinjskih opravil (E8)

- SOCIALNA STISKA

Osamljenost doma (C8)
Nezmožnost celotne pomoči s strani hčerke zaradi prenapornosti (Č5)

Odsotnost pomoči sina (Č9)

Pomanjkanje skrbi svojcev (D8)

Nestrinjanje hčerke z odločitvijo o selitvi v dom (E13)

Prisilna izselitev od doma zaradi hčerke (F9)

Hčerkino neodobravanje življenja doma (F10)

- **SAMOINICIATIVNOST**

Samostojna odločitev za odhod v dom (Č11)

Želja za odhod v dom zaradi preprečevanja obremenjenosti hčerke (E14)

4. REZULTATI IN RAZPRAVA

Rezultate zaradi natančnejšega pregleda v nadaljevanju predstavljam v okviru šestih glavnih tem raziskave.

ŽIVLJENJE PRED PRIHODOM V DOM

Pri tej temi me je zanimalo predvsem, iz katerih krajev prihajajo moji sogovorniki in katere poklice so opravljali v svoji mladosti, osredotočila pa sem se tudi na negativne ali pozitivne spomine, ki jih imajo iz svojega življenja in bivanja v domačem okolju, ter na razlog za odhod v dom starejših. Na osnovi odgovorov sklepam, da so dobre izkušnje in lepi spomini povezani s težko odločitvijo glede sprejetja novega načina življenja in odhoda v institucijo.

Ugotovila sem, da so moji sogovorniki pred prihodom v Dom upokoјencev Gradišče bivali v različnih krajih: v Kopru (A1), Renčah (B3), Desklah (C1), Mirnu (Č1), Lokovcu (D1) in Braniku ((E1), (F1)) in opravljali različne poklice: opravljanje poklica čistilke ((C2), (F8)), služenje pri vojaki (D2), delavec v fabriki (D3), poklic natarice (E2) in gospodinja (F6). Pred prihodom v dom so imeli precej raznoliko življenje. Vsak sogovornik je začel s pripovedovanjem o svojem življenju v domačem okolju, natančneje o negativnih in pozitivnih spominih iz mladosti. Kar trije ((A49), (C4), (Č10)) so potrdili, da je bila ena težjih življenjskih preizkušenj smrt partnerja, dve sogovornici ((B15), (C5)) pa sta poudarili tudi življenje doma v osami, bodisi zaradi selitve otrok od doma bodisi zaradi primanjlovanja socialnih stikov kot posledice smrti partnerja ali starša: *Tako ali tako sem, kot sem rekla, pred prihodom v dom žvela kar deset let sama v stanovanjski hiši (B15), mama mi je namreč umrla, prej sem žvela tam z njo in z mojimi otroci in posledično nikoli nisem zares čutila, da bi bila sama ali osamljena (B16). Mož mi je umrl že pred veliko leti (C4). Od takrat sem doma v hiši žvela sama, saj otrok na žalost nimam (C5).* Ena od sogovornic je morala zaradi nenadne možganske kapi in celo deložacije iz stanovanja čez noč poiskati novo namestitev daleč stran od doma. Povedala je, da je poskušala tudi v domovih za stare v bližini njenega doma, vendar so bili ti takrat prezasedeni: *Zaradi možganske kapi so me iz bolnice takrat poslali kar direktno v dom (A6). Iskala sem kateri koli dom, samo da bi imela streho nad glavo (A7). Spomnim se, da sem šla pred selitvijo v dom še dva meseca v Terme Dobrna na rehabilitacijo, saj sem imela poškodovano levo stran telesa. Sama seveda nisem bila sposobna skrbeti več zase, potrebovala sem pomoč drugih (A8).*

Nekaj jih je vendarle opisalo tudi pozitivne spomine, ki se nanašajo predvsem na ljubezen do otrok in družine. Njihovi spomini so v veliki meri vključevali socialno življenje s prijatelji in

svoji ter skrb za otroke ((D13), (D15), (F7), (F11)). Večini je skupen tudi spomin na življenje v stanovanjski hiši ((Č2), (E5)): *Do prihoda v Gradišče sem doma živela v veliki stanovanjski hiši (Č2). Dokler sem zmogla, sem skušala za vse delo, ki ga je bilo potrebno postoriti doma, poskrbeti sama (Č3). Druge močno obremenjujeta sprememba in prilagoditev na nov način življenja: Preživela sem tudi Auschwitz, ko mi je bilo le 13 let (F2). Šele sedaj zares premlevam, kaj vse sem preživela in kako je takrat bilo (F3). Ko je človek v domu, ima več časa, da razmišlja o teh stvareh, mi je pa vseeno hudo spregovoriti o tem (F4). Težko je z nekom deliti vse te grozote, ki sem jim bila priča (F5).*

Razlogi za odhod v dom se razlikujejo, skupne pa so jim predvsem zdravstvene težave in kot posledica nezmožnost samostojnega življenja: *Doma sem bila srečna, dokler nisem doživela možganske kapi, od takrat naprej sem bila res v slabem stanju (A2). Zdravnica je rekla, da si verjetno ne bom opomogla, saj sem imela red hude posledice kapi. Poleg omenjene kapi sem bila tudi deložirana iz stanovanja (A3). Razlog, da sem sploh prišla v dom je bil naslednji, leta 2015 sem doživela možgansko kap (B9), in ko sem bila v bolnišnici na opazovanjih, so kasneje ugotovili, da imam tudi eno izmed nevroloških bolezni, ta bolezen naj bi bila zelo podobna multipli sklerozi (B10). Ena od sogovornic je omenila tudi nezmožnost samostojnega opravljanja gospodinjskih opravil: Sam razlog za odhod v dom je bil pravzaprav to, da doma nisem več mogla sama poskrbeti zase (E7). Nisem si več zmogla prati oblačil, likati in početi vsa tista gospodinjska opravila, ki sem jih lahko počela prej (E8). Ena od sogovornic, ki se je doma poškodovala, pa svoje nesreče ni videla samo v negativni luči: Ko sem šla v penzijo, sem še lahko skrbela zase, potem pa sem nekega dne na lepem padla, ker sem izgubila ravnotežje. Zaradi padca in poškodbe noge sem bila primorana začeti razmišljati o odhodu v dom (C7). Dejstvo je bilo, da sem bila doma tudi osamljena, zato je bilo zame boljše, da pridem v družbo (C8). Odhod v dom za stare za posameznika ni nujno vedno negativna odločitev, pač pa lahko tako na novo zaživi in se ob pomoči osebja v čim večji meri osamosvoji in pripomore k samooskrbi.*

Huje je vsekakor tistim, ki odločitve za odhod v dom niso sprejeli sami, temveč jim je bila vsiljena ali pa so bili vanjo celo prisiljeni s strani drugih, lahko tudi svojih otrok: *Pri meni se je zgodilo tako, da me je hčerka dobesedno zapodila iz hiše, nekega dne, ko je prišla domov iz službe, se je odločila, brez kar koli prej opozoriti, da je bolje zame, da grem v dom (F9). Doma je bila večkrat jezna name, ker je bilo zanje vse, kar sem naredila, narobe (F10). Taka oseba se lahko zaradi nastale situacije znajde v socialni stiski.*

OSAMLJENOST

Tema osamljenosti je bila v raziskavi ključna, in sicer me je zanimalo, ali se stanovalci doma za stare počutijo osamljene in kako osamljenost premagujejo oziroma s čim si pri tem pomagajo ter kakšen je sploh razlog za takšno počutje. V nadaljevanju predstavljam tudi osamljenost v povezavi s covidom-19 in njegovimi posledicami.

Na vprašanje, kaj si predstavljajo pod pojmom osamljenosti, sem dobila različne odgovore, in sicer: *Osamljenost zame predstavlja, da sem pozabljena s strani celega sveta* (A9), *zame je osamljenost zelo neprijeten občutek* (C9), *ko preveč razmišljaš, da nimaš nikogar več, in si potem žalosten* (C10), *osamljenost je zame stanje, ko človek nima nikogar* (E15). Druga sogovornica je poudarjala, da je osamljenost v veliki meri povezana tudi s prihodom v dom: *Osamljenost je zelo neprijeten dogodek, še posebej, ko prideš v dom upokojencev* (F12). *Človek rabi res veliko časa, da se na nove okoliščine in okolje privadi* (F13). Poleg prilagajanja na nov način življenja se oseba znajde v stiski, ker je oddaljena od svoje družine in njej pomembnih oseb, zato je pomembo pridobiti in vzpostaviti nove socialne stike in zgraditi novo socialno mrežo. *Trenutno se v domu počutim osamljen in predvsem čutim žalost, ker pogrešam svojo domačijo in svoj dom* (D16), *življenje v domu se popolnoma razlikuje od tistega, česar sem bil vajen doma* (D17). *Kot sem že rekel, sem živel na vasi, skoraj v hribih, imel sem domačijo in sam sem skrbel zanjo* (D18). Ena od sogovornic pa je povedala ravno nasprotno, in sicer da težko govori o osamljenosti, saj sama nima občutka, da bi se z njo soočala: *O osamljenosti ne morem govoriti, ne zdi se mi, da sem osamljena* (Č14). *Tu se počutim v redu, mogoče, ker sem vajena biti bolj sama* (Č15). Očitno starostniki, ki so bili tudi doma vajeni življenja v osami, drugače dojemajo občutek osamljenosti, so bolj vajeni samostojnega preživljanja prostega časa in ne pogrešajo toliko stika s svojci, kar lahko sklepamo tudi na osnovi samostojne odločitve za odhod v dom (E21).

Razlogi za osamljenost so lahko različni, največkrat pa so povezani s pomanjkanjem stikov z bližnjimi osebami. Tako kar trije sogovorniki kot razlog navajajo malo stika z družino ((A61), (F18), (F42)). Vsekakor je veliko takih, ki občutijo osamljenost zaradi smrti partnerja ((C40), (F43)), ali pa se zavedajo svoje osame (F17). V veliki meri je danes osamljenost povezana tudi s pojavom covida-19 in ukrepi, ki so bili vzpostavljeni za zaježitev epidemije in širjenja okužb. Predvsem je to razvidno v domovih za stare, kjer so bili starostniki tako rekoč »odrezani« od preostalega sveta, da bi jih tako lahko zaščitili: *Počutila sem zelo osamljena, ko so bili v domu prepovedani obiski in prepoved prehajanja občin* (A10). *Moji bližnji so iz Ljubljane, in ko se*

je hči enkrat odpravila k meni na obisk, je dobila celo kazen zaradi prepovedi prehoda občin (A11). Več o tej temi bom predstavila v nadaljevanju.

Načinov za premagovanje osamljenosti je več, največkrat pa so sogovorniki poudarili, da na osamljenost pozabijo ob prostočasnih dejavnostih, kot so: sestavljanje sestavljank (A17), branje (A18), pisanje osebnega dnevnika (A19), družabnost in udeleževanje dejavnosti ((Č17), (F16)) ter tudi umik na sveži zrak (F15) in stik z naravo (F20). Vsekakor pa obstajajo še drugi načini premagovanja osamljenosti, na primer ohranjanje družabnih stikov in predvsem podpora zaposlenih v domu: *Včasih grem tudi na klepet k socialni delavki (F21), ko se tako počutim, moje občutke zaupam vodji literarnega krožka, njej res zaupam, saj sva spletni prijateljsko vez (A57). Drugače se zelo dobro razumem tudi s Kajo, ki ravno tako živi v domu (A58). Velikokrat mi tudi ona prisluhne, da si s pogovorom olajšam dušo (A59) in obratno.*

ŽIVLJENJE V DOMU ZA STARE

Ta tema se nanaša na trajanje življenja v domu za stare, dejavnosti, ki so tam na voljo, prostočasne dejavnosti stanovalcev ter na slabosti in prednosti bivanja v domu v primerjavi z bivanjem doma.

Dolžina bivanja se med sogovorniki iz Doma upokojencev Gradišče precej razlikuje, in sicer so tri stanovalke v domu nastanjene šele dve leti ((A20), (B29), (F22)), stanovalec tri leta (C20), preostali dve sogovornici pa kar sedem (Č23) in dvanajst let (C20). V Domu upokojencev Gradišče imajo stanovalci na voljo enoposteljne ((A41), (C21), (C33), (D33)) in dvoposteljne sobe ((B39), (Č34), (E44), (F36)). Razlogi za izbiro vrste sobe se zopet razlikujejo glede na želje posameznikov. Največkrat si tisti, ki si finančno lahko privoščijo enoposteljne sobe, te izberejo zaradi želje po intimi (D34), nemotenega bivanja (D35) in bivanja brez potrebe po prilagajanju drugim stanovalcem (A43). Ker pa imajo mnogi nizke pokojnine, si zaradi višine stroškov enoposteljne sobe ne morejo privoščiti: *Prvič zato, ker je finančno to zame veliko bolj ugodneje in si enoposteljne sobe niti ne bi mogla privoščiti, in drugič zato, ker mi je po eni strani všeč, da lahko s sostanovalko poklepetam (Č35).*

Na vprašanji, kako poteka njihov dan in kakšne dejavnosti imajo na razpolago, so sogovorniki odgovorili, da je potek njihovega vsakdanjika povezan z individualnimi sposobnostmi in odvisnostjo od pomoči drugih: *Moj dan je vedno isti, zdolgočasen, odvisen sem od pomoči drugih, da se sploh lahko prestavim na voziček (D28). Moji dnevi v domu so več ali manj monotoni, predvsem, ker potrebujem jutranjo nego in sem odvisna od pomoči drugih (Č25). Za*

tiste, ki se lahko samostojno gibljejo in sami skrbijo za osnovno higieno in vsakdanje dejavnosti, organizacija dneva poteka bolj prosto: *S T. zjutraj urediva sobo (E28), pospraviva postelje (E29) in se odpraviva na zajtrk (E30). Potem greva na skupinsko telovadbo (E31) ali pa na sprehod (E32). Ko pojeva kosilo (E33), greva počivat (E34) in nato jaz preberem novice (E35). Po počitku grem spet kakšen krog okoli doma (E36) in potem čakam na večerjo (E37).* Stanovalci doma opravljajo več neorganiziranih dejavnosti v svojem prostem času, med katerimi so najpogostejše našli: postiljanje postelje ((A22), (C22), (E29)), zajtrkovanje v družbi ((A24), (C23)), branje ((A25), (Č31), (E35)), druženje z ostalimi stanovalci ((A26), (B50), (F29)), sprehod ((B32), (E32), (E36), (F25)), počitek ((C25), (E34), (F27)), gledanje televizije ((C27), (F31)) in celo preživljanje prostega časa na samem ((C30), (Č19)). Tisti, ki se večino časa zadržujejo v svojih sobah, po navadi čas namenijo branju, gledanju televizije ali poslušanju radia: *Največkrat čas preživljam tako, da si prižgem radio in poslušam poročila ali pa glasbo (D30).* Samostojnost starim ljudem res pomeni veliko, saj jim tako ni treba nikogar čakati in tudi niso odvisni od časa zaposlenih: *Na srečo sem še zelo samostojna in lahko vse storim sama, kar pomeni, da hodim sama na stranišče, sama se oblečem in postiljam posteljo (F23). Ker nisem odvisna od pomoči negovalk, si lahko sama organiziram dan (F24). Po zajtrku grem na sprehod (F25), potem grem na telovadbo (F26), potem se odpravim v sobo, kjer počivam (F27). Če je tisti dan kakšna aktivnost, kot so na primer skupine za samopomoč, se jih zelo rada udeležim (F28). Drugače veliko časa porabim tudi za klepet z D., se dobro razumeva (F29).*

V domu so na voljo tudi različne organizirane dejavnosti, ki so namenjene kakovostnemu preživljanju prostega časa stanovalcev in hkrati pomagajo pri ohranjanju fizične moči in zdravega načina življenja. Dejavnosti so na eni strani športno obarvane, na primer telovadba ((A27), (B33), (C32), (E31), (F26)), na drugi strani pa so tudi bolj umetniške ali ustvarjalne, da lahko vsak izbere nekaj, kar mu je všeč. Največ se jih udeležuje literarnega krožka ((A31), (C31), (F33)), sodelovanja pri Žoga bendu ((A29), (B35)), skupin za samopomoč (B34), ((E40), (F28)), likovnih delavnic ((C28), (E39)) ter skupine, v katerih veliko pečejo in kuhajo kavo ((C29), (F34)). V poletnem času je zelo pomembno organiziranje sladolednega piknika, pri katerem se vsi stanovalci zberejo v domskem parku ter ob glasbi in plesu pojejo sladoled ali sipijejo ledeno kavo: *Grem pa rada na sladoledni piknik, ki je vsak torek v času poletja in kjer nas zaposleni peljejo pred star dom, kjer je velik park, in tam nam delijo sladoled in kavo (Č33).* Nekaterim je všeč tudi obisk društva Tačke pomagačke, namenjenega terapevtskemu delu s

pomočjo psov: *Poleg tega imamo tudi srečanja s strani društva Tačke pomagačke (E42), kjer nam pokažejo, kako živali lahko pomagajo nam starim.*

Pred pojavom novega koronavirusa so se stanovalci lahko udeleževali tudi organiziranih izletov, praznovanj ali piknikov v naravi. Tam so se lahko družili in obiskali njim do zdaj še nepoznane kraje ali pa preprosto uživali v menjavi okolja, kar jim v času covida-19 precej primanjkuje: *Zaenkrat pogrešam le izlete, ki so zaradi korone prepovedani oziroma težje izvedljivi za nas (B38). Manjka v domu včasih družabno življenje (A37) kot pred covidom, ko je bilo na voljo praznovanje novega leta ali razna druga praznovanja (A38) in ansambli (A39). Sedaj to primanjkuje. Dejstvo je, da je od vsakega posameznika odvisno, kako se bo vključil v ponujene aktivnosti in kaj mu je sploh všeč (A40).*

Dejavnosti v domu in vsakdanje dejavnosti omogočajo stanovalcem kakovostno preživljanje prostega časa in predvsem druženje z drugimi. Veliko pripomorejo pri premagovanju občutka osamljenosti in preusmerjanju misli na lepše dogodke. Eni od sogovornic so dejavnosti všeč, *saj tam vedno kaj popijemo (A32), se pogovarjamo (A33), zapojemo (A34), res je lepo in prijetno. Tudi nove kraje sem zato spoznala, saj smo hodili na izlete (A35).*

Življenje v domovih za stare ima lahko pozitivne pa tudi negativne strani v primerjavi z načinom življenja in navadami v domačem okolju. S prihodom v dom mora oseba sprejeti nova pravila glede organizacije, urnika obrokov in, kar je za mnoge najhuje, življenja v skupnosti. Nekateri stanovalci med slabostmi življenja v domu navajajo predvsem monotono preživljanje časa ((A21), (D24), (E27)), selitev in prilagajanje na nov način življenja ((A42), (E49), (F13)), potrebo po prilagoditvi na skupinsko življenje ((B49), (E47)) in razlikovanje življenja v domu od življenja doma ((D17), (E48)). Ena od sogovornic je ob vselitvi doživela neprijetno izkušnjo s sostanovalko, ki jo je prekomerno obremenjevala s svojimi osebnimi težavami: *Ni mi bilo všeč bivanje v prejšnji sobi, saj se s prejšnjo sostanovalko namreč nikakor nisva razumeli (E45). Gospa je sicer v redu in prijazna, vendar me je zaradi svojih osebnih težav in pa tudi zdravstvenih prekomerno obremenjevala in posledično nisem več zmogla vsak dan poslušati eno in isto (E46).* Življenje v domu za stare pa ima tudi svoje prednosti, saj stanovalci na ta način navezujejo nove stike ((B45), (E50), (F14)) in s tem širijo socialno mrežo ali nekoliko nadomestijo izpad mreže iz domačega okolja. Drugim odhod v dom pomeni možnost hitre prilagoditve na domsko življenje ((B47), (Č12), (E26)), zaradi pomoči zaposlenih znova vzpostavljajo skrb za samostojnost in se trudijo biti čim bolj aktivni (F23). Ena od stanovalk je poudarila, da se ji zdi pozitivno, da se lahko počuti varno in neobremenjeno zaradi zavedanja stalne pristnosti osebja in nadzora nad jemanjem zdravil: *Zdi se mi zelo pozitivno, da je v domu*

mir, z nobeno rečjo nisem pretirano obremenjena in hkrati je zame z vseh vidikov lepo poskrbljeno (E11). Čakajo me topli obroki, čista soba in postelja in predvsem tudi nadzor nad jemanjem zdravil, ki jih potrebujem, in pomoč pri menjavi hlačnih pleničk, če za to prosim osebe (E12).

STIKI IN SOCIALNA MREŽA

Na vprašanje o stikih in socialni mreži sem dobila odgovore, ki so me zelo presenetili, saj so mnogi stanovalci poudarjali, kako malo obiskov s strani družine in drugih pomembnih oseb imajo v domu. Poleg tega je močno vidna tudi povezava med občutkom in doživljanjem osamljenosti ter značilnostjo socialne mreže. Socialne mreže se s prihodom v dom tako močno zmanjšajo in slonijo predvsem na podpori družinskih članov, če jih starostniki seveda še imajo.

Značilnosti socialnih mrež se seveda razlikujejo glede na posameznika. Večinoma so socialne mreže sestavljene iz neformalnih stikov s starostnikovimi svojci in drugimi bližnjimi osebami. Večinoma so to sinovi in hčerke ((A46), (B5)), nečaki in nečakinje (D72), prijatelji (D45) in vnuki (A52). Sogovornica, ki otrok na žalost nima, je zato toliko bolj navezana na nečakinjo, ki je njena edina sorodnica: *Družine na žalost nimam, nimam svojih otrok (C35). Še dobro, da imam vsaj nečakinjo, ki skrbi za moje stvari in se imava zelo radi (C36), vedno je pripravljena pomagati in se hitro odzove, ko jo na primer socialna delavka ali pa medicinske sestre pokličejo v dom (C37).* Na eni strani imamo osebe, ki so na družino zelo navezane in od nje tudi prejemajo podporo in pomoč ((B53), (E52)), medtem ko imajo nekateri s svojimi bližnjimi zelo slabe odnose. Sogovornica, ki je povedala, da je bil njen odhod v dom povezan z odločitvijo hčerke, ima z njo posledično tudi slabe odnose: *S hčerko nisva v najboljših odnosih (F39). Kot sem že rekla, je bila predvsem njena želja, da grem v dom, in veliko časa sem potrebovala, da sem to sprejela (F40). S sinom se bolje razumeva, vendar je veliko časa odsoten zaradi dela (F41).* Podobno izkušnjo ima tudi druga stanovalka, ki pravi, da ji hčerka v težkih časih obrnila hrbet: *Moja družina trenutno ni v najboljših odnosih (Č36). Veš, hči bi morala zame skrbeti, a so mi povedali, da niti računov ne plačuje več (Č37). Sedaj me vse skupaj skrbi, ker ne vem, kaj bo z mano. Poleg tega sta z mojim sinom skregana, saj vem tudi sama, da se čudno obnaša, ne vem, kaj se dogaja, in vsa ta slaba energija v družini name zelo vpliva in ponoči nič ne spim (Č38).* Na vprašanje, kako bi opisali stike z družino in pomembnimi drugimi, je vsak odgovoril drugače, na srečo pa je veliko tudi kašnih družin, v katerih se med seboj dobro razumejo in so drug na drugega zelo navezani ((B42), (E6), (E51)): *Zelo sem navezana na mojo družino, predvsem hčerki in vnuki (E51). Radi se imamo in se podpiramo (E52). Z otroki smo zelo povezani, ker sta odraščala kar nekaj let brez očeta in sem tako bila primorana biti hkrati mama*

in oče, mislim, da smo se res še bolj povezali kot katera koli druga družina (B42). Pri nekaterih je to odvisno tudi od tega, kdo je za mamó ali očeta skrbel doma in kdo se je skrbi zanj zaradi različnih razlogov tako rekoč izognil: Moji stiki z družino so zelo različni (A45). Imam namreč hčerko in sina, sin dela v tujini, hčerka pa živi v Ljubljani, kamor se je poročila (A46). Za sina sem veliko časa pred mojo boleznijo in odhodom v dom skrbela jaz, veš, bil je odvisnik od drog (A47). No, saj jaz mislim, da je še vedno. Zaradi različnih težav je zapadel v alkoholizem in odvisnost od drog, zato tudi vem, da še sedaj vsake toliko pije in dela kraval. Prej sem sama skrbela za njega, sedaj pa mu ne morem več nuditi te pomoči (A48).

Po pričakovanjih se je izkazalo, da imajo tisti, ki si so bili že v domačem okolju zelo navezani na otroke in so živeli skupaj, veliko več obiskov svojih otrok ((A51), (B52), (E54)) in vnukov ((Č44), (F47)) tudi v domu. Stik z družino poleg obiskov ohranjajo tudi po telefonu, prek druženja s svojci v domskem parku (E58), ob skupnem obisku trgovin (A64) ali celo odhodu domov na kosilo (E55): *Nečakinja me včasih obiše in kdaj me vzame celo domov za kakšen dan (D47). Jaz bi rad večkrat obiskal mojo rodno vas, a nečakinja pravi, da ne zmore zame poskrbeti sama (D48). Glede pogostosti obiskov so povedali, da so ti zelo odvisni od prostega časa svojcev in zmožnosti usklajevanja urnikov službe in drugih obveznosti: Nečakinja pride vsaj dvakrat na mesec, je namreč trgovka in ima zelo razgiban urnik dela, zato se težje uskladi, živi pa tudi kar nekaj kilometrov stran in ji dom ni ravno na poti (C41). Otroci me obišejo, ko jim čas in služba to dopustita (B52). Vedno se prej dogovorimo po telefonu, da jim povem tudi, če mi je česa zmanjkalo, da mi to prinesejo, saj nisem zahtevna in nerada pritiskam nanje, saj se zavedam, da ima vsak svoje obveznosti in družino, za katero morajo poskrbeti (B53).*

Eno vprašanje v tem sklopu se je nanašalo tudi na povezanost stikov in socialnih mrež z osamljenostjo. Zanimalo me je, ali so sogovorniki bolj osamljeni, odkar so prišli v dom za stare. Tisti, ki so navajeni, da nimajo veliko obiskov zaradi oddaljenosti svojcev ali njihove prezasedenosti, tudi ne vidijo povezave med socialno mrežo in osamljenostjo, saj potrebo po socializaciji zadovoljijo drugje: *Mislim, da nisem osamljena v tako veliki meri, kot sem se bala (B46). Tudi na samo življenje v domu sem se zelo hitro privadila, seveda sem za prilagoditve in sprejetje novega načina življenja potrebovala kar nekaj časa (B47). Nisem pa toliko osamljena, ker sem bila v stalnem kontaktu z drugimi stanovalkami in stanovalci, celo pri obrokih (B48). Enako trdijo tisti, ki so bili že doma navajeni, da dan večinoma preživijo sami: Ne, nič bolj nisem osamljena, saj tudi doma nisem imela nikogar (C38). Nekateri sovražijo domove, ker se bojijo, da jih družina ne bo obiskala, vendar se z njimi ne strinjam; če te imajo radi, bodo prišli večkrat na obisk (C39).*

COVID-19

Življenje v Domu upokojencev Gradišče v času pojava prvih okužb s covidom-19 je bilo za mnoge zelo naporno in stresno. Mučno je bilo tako za stanovalce doma kot za zaposlene, ki so se vsak dan borili s širjenjem okužb in zaščito obolelih.

Glede covida-19 in doživljanja izredne situacije v domu so sogovorniki največkrat omenili, da jim covid-19 povzroča strah ((A66), (D50), (E64)), predvsem zaradi nepoznavanja posledic virusa ((A68), (E62), (F50)). Poudarili so zavedanje, da virus še posebej pri ranljivih skupinah povzroča hudo obolelost in v nekaterih primerih celo smrt ((C43), (F51)). Mnenja so si bila precej podobna: *Korona je strašna, vse to, kar vidim po poročilih, me res plaši* (C42). *Ne vem, kdaj bo tega konec. Toliko ljudi je že umrlo in toliko obolelih ima grozne zdravstvene težave* (C43). *Res me je strah, da bi zbolel moj prijatelj ali pa nečakinja in bi tako izgubila še njiju, zame pa se ne preveč sekiram, saj imam svoja leta* (C44). Kljub zavedanju, da imajo na razpolago zdravstveno osebje, ki lahko precej pomaga pri premagovanju bolezni, strah med njimi ni uplahnil, je pa prisotnost zdravstvenih delavcev očitno pomenila občutek večje varnosti: *Skušala sem ostati mirna, saj sem se zavedala, da zaposleni delajo vse, kar zmorejo, da nas zaščitijo in pomagajo* (Č51). *Poleg tega je v domu zdravstveno osebje, ki lahko pomaga, če ti je slabo ali se ti kaj drugega zgodi* (Č52). *Skratka, počutila sem se varneje, kot če bi bila doma sama*. Nepoznavanje virusa in njegova nepredvidljivost sta še posebej v prvem valu okužb in ob nenehnem poročanju medijev vzbujala neprijetne občutke stanovalcev: *O virusu mislim, da še vedno ne vemo veliko* (B54). *Definitivno je med nami, ko smo prvič izvedeli zanj, prevladal velik strah, predvsem sem se sama spraševala, kaj sploh je virus, kakšne posledice bo prinesel in kako bo vplival na naša življenja* (B55). *Dobro, sedaj že nekaj vemo o njem, vendar pa je bilo res srhljivo, ker nismo vedeli, kaj nas čaka in kakšne bodo posledice, ko bo virus enkrat v hiši* (A68). Ena od sogovornic je virus celo primerjala s stanjem, ko je v mladosti doživljala posledice vojne: *Sama sem si virus predstavljala skoraj kot vojno* (A70).

Zanimale so me predvsem posledice pojava okužb v domu. V tem času je delo v domu potekalo drugače, saj se je morala celotna organizacija dela vseh zaposlenih, ne le zdravstvenih delavcev, spremeniti. Zaposleni so bili primorani po navodilih ministrstev in Nacionalnega inštituta za javno zdravje vzpostaviti rdečo, sivo in belo cono, kamor so bili stanovalci razporejeni glede na stopnjo okužbe ali stika z okuženo osebo. Med sogovorniki jih je kar pet od sedmih na lastni koži izkusilo okužbo ((A71), (B56), (C48), (D53), (E68)). Začelo se je z okužbo ene od zaposlenih: *Decembra lani je bilo v domu najhujše, prva je zbolela negovalka, se spomnim, in od takrat naprej so se okužbe vsak dan širile* (C45). *Spomnim se, ko so nam rekli, naj se zapremo*

v sobe in čim manj zadržujemo v skupnih prostorih (C46). Zgodbe stanovalk in stanovalcev in izkušnje okuženih so si precej podobne: Ne vem, kaj bi rekel, sem bil tudi sam pozitiven v novembru ali decembru (D53). Ne spomnim se dobro. Vem, da sem takrat ležal v drugem nadstropju, kjer so rekli, da je rdeča cona (D54). Tam smo bili vsi okuženi (D55). Tam sem bil kakšen teden, tudi jedel v sobi (D56). Mi nismo imeli mask, samo delavci so hodili v skafandrih in imeli so zaščitna očala (D57). So pa vseeno tudi oni zbolevali. Ena od sogovornic je povedala naslednje: Ko so se začele pojavljati okužbe v domu, sem bila skoraj med prvimi pozitivna (B56). V domu je bilo delo organizirano tako, da so zaposleni tiste, ki so bili v stiku z okuženimi osebami, selili v sivo cono, okužene pa v rdečo cono (B57). Selitev je bilo na dan ogromno.

Zaposleni so morali zato vsak dan izdelovati načrte selitev za stanovalke in stanovalce, ki so bili v stiku z okuženo osebo ali pa so dobili znake okužbe in zboleli. Ob selitvah so mnogi postali nemirni, predvsem ker niso prenesli spanja v tujih sobah in ker s seboj niso mogli vzeti osebnih stvari ((A74), (A75), (C55)). Ena od sogovornic je povedala: *Mislím, da nas je vse stanovalce covid najbolj prizadel, kar se tiče vidika selitev v času pojava okužb v domu (A74). Spomnim se, kako me je bolelo, ko sem izvedela, da sem pozitivna in potem še, ko so me selili, saj nisem mogla s seboj vzeti televizije (A75). V tisti sobi sama, nisem imela kaj delati, samo razmišljala sem, kaj vse je narobe in kdaj bo trpljenja konec (A76).* Virus se je hitro širil tudi med zaposlenimi zaradi nenehnega stika z obolelimi. Tako veliko površino je bilo težko povsem natančno razkuževati in virus se je začel prenašati ne le kapljično, temveč tudi po zraku ((B58), (C45), (F54)). *Virus se je po hiši hitro širil in ni bilo mogoče preprečiti določenih posledic (B58). Žal so nekateri celo umrli (B59). Posledice so bile za nekatere res hude.*

Znaki ali simptomi okužb so se pri stanovalcih razlikovali. Velikokrat sta bili prisotni povišana telesna temperatura ((B61), (C49)) ter predvsem tudi izguba vonja in okusa. Ena od izkušenj je bila naslednja: *Sama sem v sivi coni ležala okoli dvanajst ali trinajst dni, na srečo pa nisem imela nobenih hujših zdravstvenih težav (B60). Le prve dni sem imela povišano telesno temperaturo, sem se pa vseeno bala, ker sem astmatik (B61). To pomeni, da bi bile lahko posledice virusa tudi hujše. Niti ne vemo, če se bodo pojavile čez nekaj mesecev ali let. Ko sem prestala določeno število dni izolacije, sem se lahko vrnila v svojo sobo (B62). Imela sem vročino in potem sem izgubila še vonj in okus (C49). Čez nekaj dni sem vse težje dihala in morali so me poslati v bolnico, kjer sem dobila dodaten kisik (C50).*

Osnovno delo vseh zaposlenih v domu je bilo v tem času vsekakor zelo omejeno in težje opravljeno zaradi nastale situacije. Do obolelih v rdeči coni so lahko dostopali le tisti zdravstveni delavci, ki so delali izključno tam, da se okužbe ne bi prenašale. V tem času se je

v domu prekinilo deljenje časopisov v skupni rabi, deljenje pošte in izposojanje knjig iz domske knjižnice. Pošta, ki je bila naslovljena na stanovalce, je morala zaradi varnosti in po navodilih Nacionalnega inštituta za javno zdravje počakati v karanteni kar tri dni.

Poleg izkušenj z okuženostjo so bile posledice v domu tudi v obliki raznih prepovedi. Stanovalci so se morali zadrževati v sobah in tam tudi jesti obroke ((C51), (D56), (E76), (F59)), niso se smeli družiti v skupnih prostorih ((C46), (D60), (E85)) in, kar je bilo za mnoge najhuje, niso smeli zapuščati doma ali sprejemati obiskov svojih domačih ((B65), (D73), (E72)): *Nihče od nas ni hodil po domu, niti se nismo zadrževali v skupnih prostorih ali pa hodili na kavo (D60). Bili smo zaprti v sobi in čakali, da bo boljše (D61). Hudo je bilo tistim, ki ne morejo brati, ali pa tistim, ki nimamo televizije (D62). Ena od stanovalk je najbolj motilo naslednje: Drugačno v domu je bilo tudi prehranjevanje (E75). Zaradi prepovedi zbiranja v skupnih prostorih smo jedli po sobah (E76). Si lahko predstavljaš, kako je dobesedno živeti v sobici, poleg tega pa še selitve gor pa dol po domu (E77). Skrajno neprijetno, ko naenkrat ne spiš več na svoji postelji in nosiš obleke, ki so v lasti doma (E78). Še zdaj se mi zdi, da nimam vseh svojih stvari (E79). Poleg tega je bila osama pred tem nepredstavljiva in zato še toliko težja za sprejeti in preživeti: V tistem obdobju smo bili ves čas zaprti sobah, še jedli smo v sobah (F59). Saj sem razumela, da se med sabo ne smemo družiti, je pa bilo vseeno hudo toliko časa ostati izoliran (F60). Še posebej se spomnim selitev okuženih v sive in rdeče cone (F61). Ta poimenovanja con naredijo vse skupaj še bolj strašljivo (F62). Sogovornikom se je zdelo neprijetna tudi, ko smo nosili na primer domske obleke, ker niso uspeli pravočasno vsega seliti in prati in razkuževati (A77). Mene so preselili v sobo, kjer je stanovalec pred mano kadil, to me je pa res močno zmotilo, saj nisem prenesla vonja po cigaretah (A78).*

Poleg posledic v domu, ki jih je povzročil virus, sem sogovornike vprašala tudi o vzpostavljenih ukrepih za obvladovanje širjenja okužb. Zaradi ukrepov za preprečevanje širjenja virusa so bili obiski do januarja 2021, ko je dom uspel premagati virus, v celoti prepovedani. Stanovalke in stanovalci so bili v tem času zagotovo čustveno zelo prizadeti in so zaradi izrednega pomanjkanja socialnih stikov doživljali ogromne stiske. Naloga socialne delavke v tem času je bila podpora in pomoč pri ohranjanju socialnih stikov prek telefona ali v najboljšem primeru prek videoklicev.

NAČINI OHRANJANJA STIKOV MED EPIDEMIJO

Stanovalci so v času širjenja okužb v domu ohranjali stike z domačimi in prijatelji prek uporabe tehnologije, kamor denimo spadajo telefonsko klici ((B69), (Č59), (D74), (E83), (E88)) in

opravljanje videoklicev (A84). Za tiste, ki niso večji uporabe sodobnih pametnih telefonov ali tabličnih računalnikov, je to v nekaterih primerih pomenilo dodatno pomanjkanje komunikacije. Odvisni so bili od prostega časa in pomoči socialne delavke ali delovne terapevtke, ki sta posojali službene telefone in prek kamere klicale svojce stanovalcev. Ena od sogovornic je dejala naslednje: *Med obdobjem, ko smo bili zaprti, je bilo hudo tako nam stanovalcem kot sorodnikom in prijateljem (B67). Hudo je bilo, da se z nikomer nismo mogli videti (B68). Meni je na primer zadostovalo, da sem se lahko slišala z otroki prek telefona oziroma videoklica (B69). Z njo se strinja tudi druga sogovornica: Stik z družino sem tudi v času covida vzdrževala predvsem preko telefona (E83). Ko so bile okužbe v domu, je bilo za vse nas res hudo (E84). Prepovedani obiski, čim manj skupnega druženja in tisto zadrževanje v sobah je bilo res naporno (E85). Zdi se mi, da smo se nekako distancirali (E86). Poudarila je tudi prednost tistih, ki imajo svoje telefone: Prednost smo definitivno imeli tisti, ki imamo lastne mobilne telefone, da smo jih lahko vsaj poklicali (E88). Ko so se pojavile v hiši okužbe, sem s prijatelji in znanci iz društva ohranjala stike preko pametnega telefona (B75). Otroci so mi ravno pred epidemijo kupili novega, kjer lahko uporabljam tudi video klice.*

Ko so se januarja letos razmere nekoliko umirile in v domu ni bilo več okužb, je osebje znova lahko postopoma omogočalo obiske za stanovalce v posebej za to urejeni varni sobi ((C60), (Č58), (D75), (E89)). To je veliko pomenilo ravno tistim, ki nimajo svojega mobilnega telefona: *Potem se je odprla varna soba, kamor so hodili svojci (D75). Ko so se ukrepi v državi na splošno nekoliko sprostili in je večina stanovalcev v našem domu virus že prebolela, sem prosila hčerke, da me obiščejo v varni sobi (E89). Ko se je v domu vzpostavila in uredila varna soba, je bila naloga socialne delavke predvsem to, da je sprejemala najave obiskov za stanovalce, ki so bili omejeni na določene ure in termine. Za tiste, ki so virus že preboleli, so navodila Nacionalnega inštituta za javno zdravje omogočala tudi začasen odhod domov k svojcem: Nekajkrat sem lahko odšla tudi domov za par ur, ker sem bila med prebolelimi (E90).*

Na eno od najpomembnejših vprašanj, pri katerem me je zanimala povezava med pojavom virusa v domu in osamljenostjo, sem dobila zame precej presenetljive odgovore. Pričakovala sem, da bodo pri večini stanovalcev pojav virusa in vzpostavljeni ukrepi veliko bolj poglobili občutek osamljenosti in povzročili žalost zaradi nezmožnosti obiska svojcev. Ena od sogovornic je pri vprašanju, ali so ukrepi vplivali na stike z družino in osamljenost, razmere povzela z naslednjimi besedami: *Ne, res ne, to pa zato, ker so moji v Ljubljani in se tako ali tako ne bi veliko videli (A82). Nekateri stanovalci, ki so vajeni obiskov vsak dan ali bolj pogosto, so zaradi prepovedi veliko bolj trpeli. Druga je trdila, da bi se obiskov zaradi varnosti*

sebe in družine v vsakem primeru izogibala in jih nadomestila z uporabo telefona: *Ja, ker so bili obiski lep čas prepovedani, se žal nismo videli (B71). Sem se pa tako ali tako zaradi straha, da bi se tudi oni okužili, z njimi raje slišala preko telefona (B72). Posluževala sem se torej videoklicev in zato tudi nisem čutila, da bi bila pozabljena (B73).* Stanovalka, ki z družino ni najbolj povezana in zato tudi v običajnih časih nima veliko obiskov, je menila: *Niti ne, ker nisem vajena, da bi bili moji domači velikokrat na obisku (F63). So se mi pa smilili tisti, ki jih svojci drugače redno obiskujejo (F64). Osamljena sem se počutila, ko sem bila zaprta v sobi, ko so mojo sostanovalko preselili, ker se je okužila (F65).* Njihovi odgovori in to, da so stik v živo brez težav nadomestili s telefonskimi klici, so me presenetili: *Nisem se, ker kot sem že prej rekla, nimam veliko obiskov ne glede na to, ali so ti dovoljeni ali ne (Č56). Zadostuje mi, da slišim sina in vnukinje preko telefona (Č57).*

Le ena od sogovornic, ki je na družinske člane zelo navezana, je poudarjala svojo žalost ob prepovedi obiskov v domu: *Na trenutke sem se počutila osamljeno, ker sem vajena, da imam drugače pogoste obiske (E80). Kar naenkrat so nam povedali, da obiski v domu za nekaj časa ne bodo mogoči, takrat me je postalo strah (E81). Človek postane res žalosten, ko se zave, da svojih lep čas ne bo videl (E82).*

Bolj kot vzpostavitev ukrepov za preprečevanje virusa, ki je zajemala prepovedi izhodov iz doma in obiskov, je bila za stanovvalce neprijetna osama: *Ko sem bil zaprt v sobi, sem še bolj razmišljal, kako mi je hudo in kako nikoli več ne bo isto (D67). Samota mi je delala težave in iz dneva v dan sem bil bolj depresiven (D68). Ko si tam zaprt v sobi, nimaš nič, kar bi ti lahko zapolnilo glavo, in potem razmišljaš samo negativno (D69). Še s stanovvalci se nismo družili, kakšna katastrofa (D70).*

5. SKLEPI

V nadaljevanju so podani sklepi glede na raziskovalne teme.

ŽIVLJENJE PRED PRIHODOM V DOM

- Razlogi za odhod sogovornikov v dom za stare so predvsem poslabšanje zdravstvenega stanja ter nezmožnost opravljanja osnovnih življenjskih opravil in skrbi zase kot posledice šibkega zdravja. Največkrat gre za razne poškodbe, možgansko kap ali celo nenaden pojav negibnosti.
- Za nekatere je odločitev za odhod v dom tudi posledica socialne stiske, največkrat zaradi pomanjkanja prisotnosti in pomoči družine ali drugih bližnjih oseb. Razlogi pa so lahko tudi družinski spori, vsiljevanje odločitve s strani otrok in drugih kot odgovor na izogibanje skrbi za starše in tudi osamljenost zaradi oddaljenosti otrok.
- Starostniki se spominjajo tako negativnih kot pozitivnih strani življenja doma in radi pripovedujejo svoje osebne zgodbe, ki močno vplivajo tudi na zdajšnje življenje v domu.
- Med negativne spomine največkrat štejejo smrt partnerjev ali celo otrok, življenje doma v osami zaradi selitve otrok v mesta ali druge kraje, pomanjkanje družbe in težke spomine na preteklost in vojno.
- Med pozitivne spomine navadno spadajo občutki sreče ob spominjanju na domače okolje, obkroženost z družino in druženje s prijatelji, pa tudi samostojnost, skrb za gospodinjstva opravila in družino ter opravljanje poklica.

OSAMLJENOST

- Pojem osamljenosti si vsak starostnik razlaga po svoje. Največkrat gre za neprijetne občutke, žalost in občutek pozabljenosti s strani drugih. V največji meri jo doživljajo tisti, ki so zaradi prihoda v dom izgubili stik z bližnjimi in ki so bili v domačem okolju navajeni družbe.
- Med razloge za osamljenost lahko štejemo predvsem pomanjkanje stikov z bližnjimi osebami in družinami ali celo smrt pomembnih drugih.
- Razloga za osamljenost sta vsekakor tudi pojav covida-19 in vzpostavitev ukrepov za zaježitev širjenja okužb in epidemije, ki se je razširila po celem svetu. To je namreč povzročilo tudi prepoved obiskov v domovih za stare in prepoved prehajanja občin. Za tiste stanovalce, ki imajo svojce v drugih krajih, je to pomenilo še večjo omejitev stikov.

- Med načine za premagovanje osamljenosti v največji meri spada udeleževanje prostočasnih dejavnosti, kot so branje, druženje in pogovori s sostanovalkami in sostanovalci ter umik v naravo in dejavno preživljanje prostega časa.
- Velikokrat starostnikom pomagata tudi družabnost in podpora zaposlenih v domu, še posebej podpora socialne delavke.

ŽIVLJENJE V DOMU ZA STARE

- V Domu upokojencev Gradišče imajo stanovalke in stanovalci na razpolago enoposteljne in dvoposteljne sobe. Izbira vrste sobe je odvisna od želje vsakega posameznika in zasedenosti doma, pa tudi materialne dostopnosti.
- Slabe strani življenja v domu za stare so povezane z monotonim preživljanjem časa in prilagajanjem na nov način življenja. Težave se pojavljajo pri prilagoditvi na skupinsko življenje v domu, ki se zelo razlikuje od navad, ki so jih imeli starostniki doma. To se velikokrat zgodi zaradi selitev in sobivanja v sobi z drugimi osebami, s katerimi se ne razumejo nujno.
- Dom je razumljen kot končna postaja pred smrtjo, zato je odhod v dom velikokrat povezan z negativnimi prisposodobami in predsodki.
- Zaradi življenja v domu imajo mnogi občutek večje nesamostojnosti in odvisnosti od osebja pri opravljanju še tako osnovnih življenjskih dejavnosti.
- Pozitivne strani bivanja v domu so po besedah sogovornikov predvsem navezovanje novih stikov v domu in spoznavanje sostanovalcev, upoštevanje želja posameznikov glede vključitve v domske dejavnosti in učenje življenja v skupnosti.
- Zaradi stalne prisotnosti in pomoči zaposlenih se stari ljudje hitreje prilagodijo na življenje v domu in se tudi boljše počutijo. Veliko vlogo pri tem imata tudi obkroženost z osebami enake starosti in zavedanje, da niso edini, ki imajo težave.
- V domu je na razpolago veliko organiziranih dejavnosti, kot so: telovadba, Žoga bend, udeleževanje raznih izletov, obiskovanje literarnega krožka, prirejanje praznovanj, skupine za samopomoč, organiziranje likovnih delavnic, sladoledni piknik, organizirane dejavnosti za osebe z demenco, obisk društva Tačke pomagačke in mnoge druge.
- Stanovalke in stanovalci pa si lahko čas tudi prosto organizirajo in dneve preživljajo ob branju, skrbi za osebno higieno in higieno sobe, druženju s sostanovalki, sprehodih, počitku, gledanju televizije in drugih prostočasnih dejavnostih.

STIKI IN SOCIALNA MREŽA

- Stiki z družino ali socialna mreža se razlikujejo glede na posameznika. S prihodom v dom se socialne mreže starostnikov zmanjšajo in zelo je viden tudi upad obiskov in stikov z družino.
- V največji meri socialne mreže starih ljudi sestavljajo otroci, vnuki in partnerji. Nekateri vanje vključujejo tudi prijatelje in znance ali celo sostanovalce, s katerimi uspešno navežejo stik v domu.
- Stike ohranjajo z obiski družine v domačem okolju, če jim zdravstveno stanje to dopušča, lahko pa imajo tudi obiske v domu ali pa se slišijo po telefonu. Nekateri svojci svoje domače odpeljejo tudi po nakupih ali drugih opravkih z namenom kakovostnega preživljanja časa zunaj doma.
- Pogostost obiskov je odvisna od oddaljenosti svojcev in prijateljev od doma za stare in njihovega bivališča, pa tudi od tega, koliko časa in zanimanja za obisk imajo te osebe.
- Osamljenost je velikokrat povezana s socialno mrežo starostnika. Stalno ohranjanje stikov s pomembnimi osebami pomaga pri preprečevanju osamljenosti. Poleg tega imajo nekateri zaradi prisotnosti in povezanosti z družino občutek, da niso sami.
- V domu so tudi starostniki, ki osamljenosti ne občutijo.

COVID-19

- Zaradi pojava covida-19 se je življenje vseh nas v zadnjih dveh letih močno spremenilo. Velike spremembe je doživela tudi ranljiva skupina starostnikov v domovih za stare. Življenje v domovih v času epidemije je kaotično in razmere se na splošno slabšajo.
- Med stanovalci doma se je posledično pojavil občutek strahu zaradi nepoznavanja virusa in predvsem posledic, ki jih virus prinaša v naša življenja. Prisoten je tudi strah zaradi morebitne okuženosti družinskih članov.
- Veliko sogovornikov meni, da je zaenkrat na voljo premalo informacij o virusu in njegovih posledicah, ki bodo najverjetneje vidne šele čez nekaj let. Zavedajo pa se števila smrti okuženih in hudega poteka bolezni.
- Informacije so zaenkrat dostopne zgolj prek poročil in prispevkov v časopisih ter poročanja novinarjev.
- Posledice pojava okužb v domu so velike, v prvi vrsti zaradi lastne izkušnje okužbe z virusom. Stanovalke in stanovalci so prizadeti zaradi selitev v druge sobe in predvsem zaradi pomanjkanja osebnih stvari ob selitvah.

- Zaradi velikega števila stanovalcev in zaposlenih v domovih je značilno hitro širjenje virusa in smrti nekaterih okuženih. Ob težkem obvladovanju situacije v domu na pomoč priskočijo tudi prostovoljci, zaposleni pa svoje delo na novo organizirajo in si med seboj pomagajo.
- Ob prvih pojavih okužb v Domu upokojencev Gradišče so zaposleni vzpostavili različne ukrepe za preprečevanje okužb, kot so: vzpostavitev rdeče, sive in bele cone, izolacija, prepoved obiskov in izhodov iz doma za stanovalce, prepoved združevanja v skupnih prostorih, prehranjevanje v sobah stanovalcev, uporaba zaščitne opreme in selitve iz cone v cono glede na okuženost ali tvegan stik.
- Vsak posameznik okužbo z virusom preboleva drugače, velikokrat pa so prisotni simptomi in znaki bolezni, kot so: povišana telesna temperatura, izguba vonja in okusa, slabotno počutje in oteženo dihanje, pri nekaterih pa zaradi težje oblike bolezni celo zdravljenje v bolnišnici in smrt.

STIKI MED EPIDEMIJO

- Zaradi pojava covida-19 so se enako kot na drugih področjih tudi v domovih za stare sprejeli in vzpostavili ustrezni ukrepi za lažje obvladovanje širjenja okužb in zaježitev epidemije.
- V domovih so bili tako ob prvih okužbah stanovalcev in zaposlenih prepovedani obiski za zunanje obiskovalce, torej njihove svojce in prijatelje. Stik z družino je bil tako za mnoge popolnoma onemogočen in pretrgan.
- Zaradi prepovedi obiskov zunanjih obiskovalcev in prepovedi izhodov stanovalcev iz doma z namenom zaščite njihovega zdravja so se v domu vzpostavile nove oblike komuniciranja. Veliko je bilo uporabe tehnologije, kot so mobilni telefoni in tablični računalniki, pri čemer so stanovalci svoje domače lahko poklicali tudi prek videoklicev. Za mnoge starostnike je bila ta oblika komuniciranja nova in neznana.
- Ko so se razmere začele nekoliko umirjati, je dom poskrbel za novo obliko ohranjanja stikov, kar je pomenilo ureditev tako imenovane varne sobe. V tej so imeli obiske sprva samo tisti stanovalci, ki so bili popolnoma zdravi ali pa so že preboleli okužbo. Obiskovalci so se za obiske najavili in svojca počakali v varni sobi, kjer je bilo med njima steklo, da se morebitna okužba ne bi prenašala.
- Zaradi prepovedi obiskov in izhodov iz doma so se mnogi stanovalci v tem težkem obdobju počutili še bolj osamljene. Tisti, ki so navajeni pogostih obiskov svojcev in

rednih stikov z njimi, so vsekakor doživeli večji šok, ko je nenadoma zavladovalo zaprtje doma.

- Pri mnogih se je občutek osamljenosti zaradi covida-19 povečal tudi zato, ker niso večši uporabe tehnologije ali nimajo niti možnosti njene uporabe.

6. PREDLOGI

- Zaradi za večino težke življenjske odločitve za odhod v dom za stare, ki je lahko povezana z različnimi dejavniki in nezmožnostjo samostojnega življenja, bi bilo treba starostnikom pri tem pomagati s poudarjanjem pozitivnih strani življenja v domu in dokazovanjem zmožnosti ohranjanja stika z družino.
- Predvsem bi bilo smiselno v družbi poudarjati in prikazovati več pozitivnih strani odhoda v dom in načina življenja v domovih za stare, ki ni tako negativno, kot nekateri še vedno mislijo. To bi lahko dosegli tudi z organiziranjem različnih srečanj, na katerih bi svoje resnične izkušnje predstavili tisti, ki že živijo v domovih.
- Temu primerno bi bilo treba dodatno prilagoditi in vzpostaviti nove dejavnosti za stanovalce domov, ki bi se prilagodile posameznikom. Predvsem imam v mislih dejavnosti, ki bi se jih lahko udeleževali tudi svojci, s čimer bi dosegli večje medgeneracijsko povezovanje in preživljanje skupnega prostega časa.
- S skupnimi dejavnostmi in medgeneracijskim povezovanjem bi pri stanovalcih zmanjšali občutek osamljenosti in poleg tega zagotovili večjo prisotnost svojcev in drugih njim pomembnih oseb.
- Smiselno bi bilo organizirati tudi več dejavnosti zunaj doma za stare, za tiste, ki glede na zdravstveno stanje tega sami še zmorejo. Pri tem bi lahko pomagali tudi svojci kot spremljevalci.
- V zvezi s covidom-19, ki je zajel cel svet in v največji meri prizadel ravno najranljivejše skupine, med katerimi so tudi starostniki, bi bilo treba urediti vrsto vprašanj. Pri domovih za stare bi bilo smiselno razmišljati o ponovni organizaciji domov in vzpostavitvi rdečih, sivih in belih con na tak način, da bi bilo ob morebitnem vnovičnem pojavu okužb treba seliti čim manj stanovalcev.
- Nove domove bi bilo že na začetku smiselno graditi tako, da bi bile vanje vključene tudi sobe za morebitno izolacijo, ne samo zaradi covida-19, temveč tudi zaradi drugih prenosljivih bolezni starih ljudi.
- Nujno je treba povečati število zaposlenih v domovih za stare in s tem omogočiti lažje in predvsem kakovostnejše delo v instituciji z namenom zaščite stanovalcev. Še posebej je nujno zavedanje o zaposlovanju dodatnega zdravstvenega kadra v času okužb v domu. Hitro širjenje okužb lahko v takšnih organizacijah povzroči zelo hiter in velik izpad delovne sile, ki jo je težko nadomestiti.

- Pri tem je nujno tudi zavedanje ministrstva in države nasploh o nastali situaciji, da se namenijo dodatna denarna sredstva za oskrbo starejših in ustvarijo nove oblike domske oskrbe, zlasti ob kriznih dogodkih, kot je epidemija.
- Pri tem je pomembno omeniti tudi denarna sredstva države, ki so potrebna za ustrezno plačilo zdravstvene delovne sile v domovih in nagrajevanje. S tem bi preprečili velik izpad delovne sile, izgubo strokovnega kadra in izgorelost zaposlenih zaradi nehumanih urnikov.
- Vsekakor je smiselno razmišljati tudi o novih oblikah in načinih ohranjanja stikov za stanovalce, ko je stanje v državi najhujše in so stanovalci zato prikrajšani glede obiskov in izhodov iz doma.
- Predvsem bi bilo koristno domove za stare opremiti z napredno tehnologijo in priskrbeti mobilne telefone in tablične računalnike, da lahko tudi tisti, ki nimajo svojih mobilnikov, pokličejo domače.
- Poleg sodobne tehnologije bi morale občine ali država financirati gradnjo kakovostnih varnih sob v domovih za varne obiske stanovalcev s strani zunanjih obiskovalcev.
- V času vzpostavitve novih ukrepov za zaježitev virusa in zaprtja domov bi bilo smiselno zaposliti več sodelavcev, ki bi se ukvarjali z ljudmi in jim pomagali pri ohranjanju stikov z domačim okoljem. V mislih imam predvsem več delavcev s področja socialnega dela ali iz temu sorodnih panog.
- Z večjim povezovanjem in predvsem solidarnostjo bi lahko starostnikom v veliki meri pomagali pri premagovanju občutka osamljenosti in samote, še posebej ob tako težkih situacijah, kot je epidemija.
- Še posebej nujno pa se mi zdi spodbujanje zavedanja med vsemi prebivalci, kako pomembno je spoštovanje ukrepov za zaježitev in obvladovanje virusa, da lahko zaščitimo sebe in tudi druge, zlasti ranljive skupine ljudi. Poleg tega je pomembno tudi zavedanje, da so v tako velikih organizacijah, kot so domovi za stare, razmere ob pojavu okužb res težke in moramo zato zaposlene spoštovati in jim pomagati po najboljših močeh.

7. SEZNAM LITERATURE

- Accetto, B. (1968). *Starost, staranje in starostno varstvo*. Ljubljana: Republiški odbor Rdečega križa Slovenije.
- Ambrožič, M., & Mohar, Š. (2015). Metode socialnega dela s starimi ljudmi in njihova uporaba pri delu z ljudmi z demenco. *Socialno delo*, letnik 54, št. 1, str. 56–62.
- Avadian, B. (2004). *Odkriti radost v Alzheimerjevi bolezni. Negovalci pripovedujejo o radostnih trenutkih*. Ljubljana: Nova M&A doo. Zbirka Sonce.
- Ciotti, M., Ciccozzi, M., Terrinoni, A., Jiang, W. C., Wang, C. B., & Bernardini, S. (2020). Covid-19 Pandemic and the Critical Role of the Clinical Laboratory. *The Covid-19 pandemic*, letnik 57, št. 6.
- Cugmas, M., Dremelj, P., Kogovšek, T., Ferligoj, A., & Batagelj, Z. (2021). Socialna opora starejših, ki živijo v domačem okolju, v času prvega vala epidemije koronavirusa v Sloveniji. Pandemija Covid-19 in njene družbene posledice. *Ars & Humanitas*, letnik 15, št. 1.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). Socialno delo z družinami. *Socialno delo*, letnik 45, št. 3/5, str. 111–118.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2007). *Star človek z demenco in njegova družina*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., & Možina, M. (2015). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Dragoš, S. (2000). Socialne mreže in starost. *Socialno delo*, letnik 39, št. 45, str. 293–314.
- Dragoš, S., Leskošek, V., Petrovič Erlah, P., Škerjanc, J., Urh, Š., & Žnidarec Demšar, S. (2005). *Krepitev moči* (Zbirka Katalog socialnega dela). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J., & Urek, M. (2008). *Dolgotrajna oskrba: očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Hall, B., & Scragg, T., (2012). *Social work with Older People: Approaches to Person – Centred Practice*. Pridobljeno 4. 7. 2021 s https://bibliu.com/app/#/view/books/9780335244218/epub/OPS/cover.html#page_2
- Hlebec, V., & Mali, J. (2013). Tipologija razvoja institucionalne oskrbe starejših ljudi v Sloveniji. *Socialno delo*, letnik , št. 52, str. 29 - 41.

- Hlebec, V., Nagode, M., & Filipovič Hrast, M. (2014). *Kakovost socialne oskrbe na domu: vrednotenje, podatki in priporočila*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Imperl, F. (2012). *Kakovost oskrbe starejših – izziv za prihodnost*. Logarec: Firis Imperl & Co.: Seniorprojekt.
- Institute for Solution Focused Therapy. (2021). Pridobljeno 25. 8. 2021 s <https://solutionfocused.net/what-is-solution-focused-therapy/>.
- Kadiš, D., & Šimplič, V. (2002). Psihosocialni vidiki staranja. *Socialno delo*, letnik 41, št. 5, str. 295 - 300. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Kambič, J. (1998). Institucionalni vidiki življenja v domovih za stare ljudi. *Socialno delo*, letnik 37, št. 2, str. 131 -137. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Kornhauser, A., & Mali, J. (2013). Priprava starega človeka na življenje v domu za stare ljudi. *Socialno delo*, letnik 52, št. 5, str. 321–350. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Končar, B. (2017). *O staranju in medgeneracijskem sodelovanju*. Pridobljeno 31. 8. 2021 z Odkrito.si – O staranju in medgeneracijskem sodelovanju (svet24.si).
- Ličen, S., Trobec, I., Čemažar, M., & Plazar, N. (2010). Demenca – izziv ali stiska zaposlenih v domovih za starejše. *Obzornik zdravstvene nege*, letnik 44, št. 1, str. 13–19. Pridobljeno 31. 8. 2021 s <https://obzornik.zbornica-zveza.si/index.php/ObzorZdravNeg/article/view/2748>.
- Mali, J. (2002). Starost, emocije in emocionalno delo. *Socialno delo*, letnik 41, št. 6, str. 317–232.
- Mali, J. (2008). *Od hiralnic do domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mali, J., & Milošević Arnold, V. (2007). *Demenca – izziv za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mali, J. (2012). Uvajanje dezinstitucionalizacije na področju oskrbe starih ljudi. *Časopis za kritiko znanosti*, letnik 40, št. 250, str. 86–94, 293, 301.
- Mali, J. (2012). Koncepti socialnega dela s starimi ljudmi za kakovostno življenje starih ljudi. Predavanja in seminar. Izročki.
- Mali, J., & Kejžar, A. (2017). Celostna oskrba stanovalcev z demenco. Primer uvajanja inovativne oskrbe v Domu Petra Uzarja Tržič. *Socialno delo*, letnik 56, št. 3, str. 179–196.

- Mali, J. (2015). Magistrski študij socialnega dela s starimi ljudmi kot odziv na demografske spremembe v družbi. *Socialno delo*, letnik 54, št. 1, str. 3–10.
- Mesec, B., & Lamovec, T. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2* (skripta). Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Mešl, N. (2018). K rešitvi usmerjen pristop kot podpora soustvarjanju želenih izidov v delovnem odnosu. *Socialno delo*, letnik 56, št. 2, str. 91–110.
- Milošević Arnold, V. (1984). Izobraževanje socialnih delavcev. *Socialno delo*, letnik 23, št. 1, str. 18–28. Pridobljeno 25. 8. 2021 s [dLib.si](https://dlib.si) – [Izobraževanje socialnih delavcev](https://dlib.si).
- Milošević Arnold, V. (1999). Razvoj socialnega dela s starimi ljudmi. *Kaljenje: bilten Skupnosti centrov za socialno delo Slovenije*, št. 1, str. 8–24.
- Milošević Arnold, V. (2000). Profesionalne vloge socialnih delavcev pri delu s starimi ljudmi. *Socialno delo*, letnik 96, št. 4–5, str. 253–263.
- Milošević Arnold, V. (2003). *Socialno delo s starimi ljudmi. Študijsko gradivo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Morrow-Howell, N., Galucia, N., & Swinford, E. (2020). Recovering from the COVID-19 Pandemic: A Focus on Older Adults. *Journal of Aging & Social Policy*, letnik 32, št. 4–5, str. 526–535.
- Možina, M., & Rebolj, A. B. (2020). *Od k rešitvi usmerjenega modela kratkotrajne psihoterapije do namerne prakse za doseganje psihoterapevtske odličnosti*. Spremna beseda, str. 315–439.
- Petrovič, T. (2020). Pomen empatije pri staranju in duševnem zdravju. *Kakovostna starost*, letnik 23, št. 4, str. 7–15.
- Ramovš, J. (1995). *Slovenska sociala med včeraj in jutri*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- Ramovš, J. (1999). Mreža medgeneracijskih skupin za kakovostno starost v domu za stare ljudi. *Kakovostna starost*, letnik 2, št. 2, str. 11–38.
- Ramovš, J. (2000). Medgeneracijska povezanost, samopomoč in kakovostna starost. *Socialno delo*, letnik 39, št. 4/5, str. 315 - 329. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Ramovš, J. (2001). Osamljenost starih ljudi in možnosti za reševanje tega problema. Strokovni posvet. *Kakovostna starost, časopis za socialno gerontologijo in geantagogiko*, letnik 4, št. 3–4, str. 33–59.

Ramovš, J. (2003). *Kakovostna starost*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in SAZU.

Ramovš, J. (2014). Gerontološko izrazje. Socialna mreža. *Kakovostna starost*, letnik 17, št. 1, str. 50–54.

Touzery Hvalič, S. (2014). Tradicionalne socialne mreže najstarejših ljudi v Sloveniji. *Kakovostna starost*, letnik 17, št. 1, str. 3–15.

Zagovornik načela enakosti Republike Slovenije. (2021). *Razmere v domovih za starejše v prvem valu epidemije – poročilo o raziskavi*. Pridobljeno 28. 8. 2021 s <http://www.zagovornik.si/wp-content/uploads/2021/05/Razmere-v-domovih-za-starejse-v-prvem-valu-epidemije-Covida-19.pdf>.

Zupančič, M., Kavčič, T., & Colerič, B. (2011). Kakšne so predstave odraslih v Sloveniji o starosti in starejših osebah? *Kakovostna starost*, letnik 14, št. 3, str. 24–39. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

SPLETNI VIRI

Dom upokoјencev Gradišče. (2017). Predstavitev. Pridobljeno 5. 6. 2021 s <https://domgradisce.si/>.

Kramar, Z., Kadivec, S., Ažman, M., & Štromajer, D. (2020). Vzpostavitev izolacijskih enot glede na okužbo s Covid-19. Navodila za delo. UČE ND 11, str. 1–10. Pridobljeno 1. 9. 2021 s <https://www.ssz-slo.si/wp-content/uploads/U%C4%8CE-ND-11-VZPOSTAVITEV-IZOLACIJSKIH-ENOT-GLEDE-NA-TVEGANJE-ZA-OKU%C5%BDBO-S-COVID-19-002.pdf>.

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2021). Načrt za obvladovanje okužb SARS-CoV-2 (COVID-19) – protokoli za delovanje izvajalcev institucionalnega varstva. Pridobljeno 1. 9. 2021 s <https://www.gov.si teme/domovi-za-starejse/>.

Podatkovna baza Statistični urad Republike Slovenije. (2021). Število in sestava prebivalstva. Pridobljeno 23. 8. 2021 s <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05C1006S.px/table/tableViewLayout2/>.

Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev (2019). Uradni list RS št. 54/2019.

Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o postopkih pri uveljavljanju pravice do institucionalnega varstva (2014). Uradni list RS št. 4/2014.

Pravilnik o sprejemu, namestitvi in odpustu stanovalcev ter storitvah Doma upokojencev Gradišče (2019). Dom upokojencev Gradišče 16/5 – 2019.

Statut Doma upokojencev Gradišče (2004). Dom upokojencev Gradišče 16/1 – 2004.

Zakon o dopolnitvi Zakona o socialnem varstvu (ZSV-I) (2019). Uradni list RS št. 28/2019.

8. PRILOGE

8.1. SMERNICE ZA INTERVJU

ŽIVLJENJE PRED PRIHODOM V DOM

Bi lahko opisali kakšno je bilo vaše življenje pred prihodom v dom?

Kaj je bil razlog za selitev v dom?

PREDSTAVA O POJMU OSAMLJENOSTI

Kaj si predstavljate pod pojmom osamljenosti?

Se kdaj počutite osamljene? Morda veste zakaj?

Kako se z osamljenostjo soočate? Kaj vam pomaga pri zmanjševanju občutka osamljenosti?

ŽIVLJENJE V DOMU UPOKOJENCEV

Koliko časa že bivate v domu?

Kako poteka vaš dan?

Kakšne aktivnosti so na voljo v domu v katerem bivate? Bi si želeli še kaj?

Ste v sobi nastanjeni sami, ali z vami biva še kdo?

STIKI IN SOCIALNA MREŽA

Kako bi opisali vaše stike z družino ali vam pomembnimi drugimi?

Se vam zdi, da ste zaradi prihoda v dom izgubili pomembne druge? Se počutite bolj osamljene?

Kako pogoste obiske imate v domu? Si morda želite, da bi vas večkrat obiskali?

COVID -19

Kako bi opisali virus?

Kakšni občutki so vas preplavili, ob pojavu okužbe v domu?

Kakšno je bilo vaše življenje v domu v času epidemije?

NAČINI OHRANJANJA STIKOV MED EPIDEMIJO

Ste se morda v času epidemije in ukrepov za zaježitev covida počutili bolj osamljene? Lahko razložite zakaj?

Se vam zdi, da so ukrepi vplivali na stike z vašo družino? Ste imeli obiske v tem času?

Ste se morda posluževali kakšne druge oblike ohranjanja stikov ?

8.2. INTERVJUJI

INTERVJU A

Datum: 24.8.2021

Spol: Ženska

Starost: 68 let

Trajanje: 45 minut

ŽIVLJENJE PRED PRIHODOM V DOM

Bi lahko opisali vaše življenje pred prihodom v dom?

Pred prihodom v dom sem živela v Kopru /A1. Doma sem bila srečna, dokler nisem doživela možganske kapi, od takrat naprej sem bila res v slabem stanju /A2. Zdravnica je rekla, da si verjetno ne bom opomogla, saj sem imela red hude posledice kapi. Poleg omenjene kapi, sem bila tudi deležirana iz stanovanja /A3. Res mi je bilo hudo, kar naenkrat sem se znašla v stiski. Meni materialne stvari ne pomenijo veliko, me je pa celotna situacija zbolela, ker so moji starši zelo garali za našo hišo /A4. Žal so okoliščine nanesele, da sem jo zaradi stiske izgubila. Moj sin je zaradi omenjene situacije potem ostal brez doma /A5. Hčerka pa je že živela pri možu, tako, da je bila vsaj ona na varnem.

Kaj je bil razlog za odhod v dom?

Zaradi možganske kapi so me iz bolnice takrat poslali kar direktno v dom /A6. Iskala sem katerikoli dom, samo da bi imela streho nad glavo /A7. Spomnim se, da sem šla pred selitvijo v dom še dva meseca v Terme Dobrna na rehabilitacijo, saj sem imela poškodovano levo stran telesa. Sama seveda nisem bila sposobna skrbeti več zase, potrebovala sem pomoč drugih /A8.

PREDSTAVA O POJMU OSAMLJENOSTI

Kaj si predstavljate pod pojmom osamljenosti?

Osamljenost zame predstavlja, da sem pozabljena s strani celega sveta /A9. Počutila sem zelo osamljena, ko so bili v domu prepovedani obiski in prepoved prehanaja občin /A10. Moji bližnji so iz Ljubljane, in ko se je hči enkrat odpravila k meni na obisk, je dobila celo kazeno, zaradi prepovedi prehoda občin /A11. Res nisem mogla sprejeti tega, ko sem videla, da k vsem prihajajo obiski in k meni ne sem se zares počutila osamljena /A12.

Se kdaj počutite osamljene? Morda veste zakaj?

Ko sem prišla v ta dom, sem se počutila zelo osamljena /A13. To je bilo zame čisto novo okolje /A14. Bilo mi je zelo grozno. Spomnim se kako sem večkrat sedela na stolih pri dvigalu in

jokala /A15. Ker nosim indijske obleke in se drugače oblačim so me stanovalci veliko časa zavračali in se iz mene posmehovali /A16.

Kako se z osamljenostjo soočate? Kaj vam pomaga pri zmanjševanju občutka osamljenosti?

Da bi premagala osamljenost, veliko sestavljam puzzle, naredila sem že vsaj tri veliko slike, ki so sestavljene iz vsaj 2500 kosov /A17. In veliko berem /A18. Vse knjige v domski knjižnici sem že prebrala. Vse še za nazaj, ko še nisem rada brala (smeh). Poleg tega sem pisala svoj osebni dnevnik, kjer sem zapisovala vsa dogajanja v domu in kar sem občutila /A19.

ŽIVLJENJE V DOMU UPOKOJENCEV

Koliko časa že bivate v domu?

Če se ne motim, bo januarja že kar 2 leti /A20 odkar sem prišla. Ja, je res že kar nekaj časa.

Kako poteka vaš dan?

Zdi se mi, da je skoraj vsak dan isti (smeh) /A21. Zjutraj si pospravim posteljo /A22 in se odpravim v kopalnico, da se umijem /A23. Ko sem sveža in prebujena, grem s sosedami v jedilnico na zajtrk /A24. Potem je odvisno kako se počutim, velikokrat berem /A25, ali pa se preprosto družim s sostanovalkami /A26. Aja, pa tudi na telovadbo grem /A27.

Kakšne aktivnosti so na voljo v domu v katerem bivate?

Aktivnosti v domu so super, takoj, ko sem prišla v dom, sem se vključila v vse aktivnosti, ki so bile na voljo /A28. Predvsem mi je bil všeč žoga bend /A29. Pred virusom smo veliko hodili tudi okoli na izlete /A30. Najraje se udeležujem literarnega krožka /A31, saj tam vedno kaj popijemo /A32, se pogovarjamo /A33, zapojemo /A34 res je lepo in prijetno. Tudi nove kraje sem zato spoznala, saj smo hodili na izlete /A35. Tudi piknike smo prirejai okoli /A36. Upam, da nam bo to znova omogočeno. Da korona čimprej mine.

Bi si želeli še kaj?

Manjka v domu včasih družabno življenje /A37. Kot pred covidom, ko je bilo na voljo praznovanje novega leta ali razna druga praznovanja /A38 in ansambli /A39. Sedaj to primanjkuje. Dejstvo je, da je od vsakega posameznika odvisno kako se bo vključil v ponujene aktivnosti in kaj mu je sploh všeč /A40.

Ste v sobi nastanjeni sami, ali z vami biva še kdo?

V sobi sem nastanjena sama /A41. Pred tem sem bila v sobi tri leta z gospo, ki je bila psihični bolnik, potem sem se še enkrat selila, s stanovalko tam sva se zelo razumeli /A42. Ko pa je bila na voljo prosta soba, sem se takoj odločila, da bom raje v sobi sama /A43. To mi bolj odgovarja, ker lahko počnem kadar želim kar želim /A44.

STIKI IN SOCIALNA MREŽA

Kako bi opisali vaše stike z družino ali vam pomembnimi drugimi?

Moji stiki z družino so zelo različni /A45. Imam namreč hčerko in sina, sin dela v tujini, hčerka pa živi v Ljubljani, kamor se je poročila /A46. Za sina sem veliko časa pred mojo boleznijo in odhodom v dom skrbela jaz, veš, bil je odvisnik od drog /A47. No, saj jaz mislim, da je še vedno. Zaradi različnih težav, je zapadel v alkoholizem in odvisnost od drog, zato tudi vem, da še sedaj vsaketoliko pije in dela kraval. Prej sem sama skrbela za njega, sedaj pa mu ne morem več nuditi te pomoči /A48. Bodri me zavedanje, da mu drugi včasih pomagajo, vsaj dajejo topli obrok. Najhuje mi je bilo, ko je oče mojega sina umrl in sem ostala z njim sama, izgubil je namreč tisto »trdo roko«, ki mu jo je dal oče in tudi če mi je velikokrat obljubil, da se bo spravil v red, to nikakor ne gre /A49. S hčerko imam boljši odnos, več se vidimo in slišimo /A50. Tudi obišče me v domu in s seboj pripelje vnukinjo /A51. Največ mi pomeni dober in topel odnos z mojo vnučko, ki jo imam neizmerno rada /A52.

Se vam zdi, da ste zaradi prihoda v dom izgubili pomembne druge? Se počutite bolj osamljene?

Imela sem obdobja, ko sem čutila veliko nemoč, ta nemoč ni bila povezana zgolj z odhodom v dom, ampak s celotno situacijo /A53. Imela sem psihične težave, celo samomorilske misli, ki sem jih s pomočjo domskega psihiatra na srečo premagala /A54. Človek potrebuje veliko časa, da pride do spoznanja, da začne vrjeti v boljši jutri /A55. V domu se na trenutke počutim osamljena, zato, ker so skoraj vsi veliko starejši od mene /A56. Ko se tako počutim, moje občutke zaupam vodji literarnega krožka, njej res zaupam, saj sva spletni prijateljsko vez /A57. Drugače se zelo dobro razumem tudi s Kajo, ki ravno tako živi v domu /A58. Velikokrat mi tudi ona prisluhne, da si s pogovorom olajšam dušo /A59 in obratno. Drugim si ne upam govoriti preveč o svojih občutkih. Se pa vseeno zdaj dobro razumem tudi z drugimi stanovalci in stanovalkami, še sedaj me obiskujejo svojci tistih, ki so že pokojne in smo se pred časom dobro razumeli /A60. Zame je to pomembno, ker res zelo malo vidim svoje bližnje /A61.

Kako pogoste obiske imate v domu? Si morda želite, da bi vas večkrat obiskali?

Obiske imam redko, predvsem zato, ker hči živi v Ljubljani in sin v tujini /A62. Seveda si želim, da bi jih lahko več videla, predvsem pogrešam svojo vnučko, ker zaradi razdalje zamujam vse njene pomembne trenutke /A63. Je pa res, da ko me obiščejo, me pridejo iskati za cel dan in me peljejo tudi po trgovinah, tako naredim nakup za veliko časa, da mi nebi kaj primanjkovalo /A64. Tudi v knjižnico me odpelje hči /A65.

COVID -19

Kaj občutite ob besedi Coronavirus?

Ja, predvsem strah /A66. Virus je zagotovo nepoznan /A67. Dobro, sedaj že nekaj vemo o njem, vendar pa je bilo res srhljivo, ker nismo vedeli kaj nas čaka in kakšne bodo posledice, ko bo virus enkrat v hiši /A68.

Kakšni občutki so vas preplavili, ob pojavu okužbe v domu? Ste bili morda tudi vi okuženi?

Ko se je v hiši pojavila prva okužba smo bili glede mnenj zelo razdvojeni, eni so govorili, da ni nič drugih je bilo strah /A69. Sama sem si virus predstavljala skoraj kot vojno /A70. Ja tudi sama sem se okužila, vendar pa na srečo nisem imela hujših posledic /A71. Nekaj dni vročine in prehlad /A72. Sem pa slišala, da je bilo z nekaterimi hudo, celo umrli so /A73.

Kakšno je bilo vaše življenje v domu v času epidemije?

Mislim, da nas je vse stanovalce Covid najbolj prizadelo, kar se tiče vidika selitev v času pojava okužb v domu /A74. Spomnim se, kako me je bolelo, ko sem izvedela, da sem pozitivna in potem še ko so me selili, saj nisem mogla s seboj vzeti televizije /A75. V tisti sobi sama, nisem imela kaj delati, samo razmišjala sem kaj vse je narobe in kdaj bo trpljenja konec /A76. Ena izmed stvari, ki se mi je še zdela neprijetna je bila, ko smo nosili na primer domske obleke, ker niso uspeli pravočasno vsega seliti in prati in razkuževati /A77. Mene so preselili v sobo, kjer je stanovalec pred mano kadil, to me je pa res močno zmotilo, saj nisem prenesla vonja po cigaretih /A78.

NAČINI OHRANJANJA STIKOV MED EPIDEMIJO

Ste se morda v času epidemije in ukrepov za zaježitev covida počutili bolj osamljene?

Lahko razložite zakaj?

Ne bi rekla, da sem zaradi prihoda v dom ali pojava virusa izgubila stike s prijatelji /A79. Stike sem izgubila zgolj zato, ker jim takrat nisem povedala, da se bom selila, saj me je bilo sram, veliko let so me iskali, a takrat enostavno nisem želela pomilovanja /A80. Tako mi je bilo lažje. Najhuje mi je bilo vedno priznati in razlagati zakaj sem odšla iz Kopra, sram me je bilo povedati, da sta bila glavna razloga deložacija in kap /A81.

Se vam zdi, da so ukrepi vplivali na stike z vašo družino? Ste imeli vseeno obiske v tem času?

Ne, res ne, to pa zato, ker so moji v Ljubljani in se tako ali tako ne bi veliko videli /A82. Nekateri stanovalci, ki so vajeni obiskov vsak dan ali bolj pogosto, so zaradi prepovedi veliko bolj trpeli /A83.

Ste se morda posluževali kakšne druge oblike ohranjanja stikov ?

Sama nisem mela takega pomanjkanja, ker imam tablico in sem se lahko z otroci slišala preko videoklicev kadar sem želela /A84. Ni enako samo govriti po telefonu ali videti osebo na kameri, veliko bolj te poveže takšna vrsta klica.

INTERVJU B

Spol: Ženska

Starost: 64 let

Datum: 21.7.2021

Trajanje: 50 minut

ŽIVLJENJE PRED PRIHODOM V DOM

Bi lahko opisali kakšno je bilo vaše življenje pred prihodom v dom?

Moja zgodba je precej dolga in na trenutke tudi žalostna /B1. Sicer sem po naravi pozitivna oseba, moram pa ostati tudi realistična /B2. Doma sem živela v hiši v vasi Renče /B3. Po smrti moje mame sem tam živela sama /B4. Imam sicer dva otroka, hčerko in sina, ki sta se že davno osamosvojila /B5. Hči se je že pred leti preselila v Italijo, sin pa je poročen v Ljubljano, tako, da nihče ni preveč blizu, da bi lahko skrbel zame, če bi bilo potrebno /B6. Res se trudim, da bi naredila čim več sama zase /B7. Želim si, da bi bila dobro, da bi zmogla več časa postoriti sama vse tisto, kar sem zmogla do sedaj, da ne bi bila toliko odvisna od pomoči drugih /B8.

Kaj je bil razlog za selitev v dom?

Razlog, da sem sploh prišla v dom je bil naslednji, leta 2015 sem doživela možgansko kap /B9 in ko sem bila v bolnišnici na opazovanjih so kasneje ugotovili, da imam tudi eno izmed nevroloških bolezni, ta bolezen naj bi bila zelo podobna multiplosklerozi /B10. Težava je bila v tem, da mi zdravniki že takrat niso dali veliko upanja. Ta bolezen naj bi iz leta v leto bolj napredovala in povedali so mi, da ne morem pričakovati morebitnih izboljšanj /B11. To zame pomeni, da lahko kmalu pride celo do tega, da ne bom zmogla več sama skrbeti zase /B12. Ko bo bolezen napredovala bom fizično zmogla vedno manj. Takrat, ko sem se pogovarjala z zdravniki in sem o vsem tem bolj razmislila sem vedela, da je edina pametna odločitev, da se preselim v dom /B13. Prej ali slej bi glede na moje zdravstveno stanje, prišlo do selitve. Dom

upokoјencev Gradišče sem si izbrala, ker je bil moj oče iz Renč in predvsem tudi zato, ker se mi je zdel to najbolj »domač« dom. Je dejansko mojemu domu najbližji.

PREDSTAVA O POJMU OSAMLJENOSTI

Kaj si predstavljate pod pojmom osamljenosti?

O osamljenosti težko govorim /B14. Tako ali tako sem kot sem rekla, pred prihodom v dom živila kar deset let sama v stanovanjski hiši /B15. Mama mi je namreč umrla, prej sem živila tam z njo in z mojimi otroci in posledično nikoli nisem zares čutila, da bi bila sama ali osamljena /B16. In tudi prihod v dom me zato ni nič kaj bolj prizadel /B17. Nekako se mi zdi, da sem bila vajena takšnega načina življenja, da sem znala biti sama s seboj. Imam pa težave z depresijo /B18. To je pa povezano z mojo težko zgodovino, s smrtjo hčerke /B19. Najmlajša hčerkica mi je namreč umrla, ko bi dopolnila šele štiri leta, bila je hudo bolna in vse do njene smrti smo upali, da se bo stanje izboljšalo in da bo preživela. Že tista leta, ko sem gledala otroka kako trpi so bila huda, potem, po njeni smrti pa so se začele pri meni še hujše težave /B20. Depresija tako močno vpliva na človeka, moreš se prav prisiliti, da narediš nekaj dobrega zase /B21.

Se kdaj počutite osamljene? Morda veste zakaj?

Je pa res, da nisem nikoli občutila, da bi bila osamljena niti tu v domu /B22. Mogoče, ker sem v rednem stiku s svojimi otroci in prijatelji tudi preko telefona, hvala bogu, da je tehnologija sedaj tako napredna /B23.

Kako se z osamljenostjo soočate? Kaj vam pomaga pri zmanjševanju občutka osamljenosti?

Ko sem še živila doma, sem veliko hodila k prijateljici in bila vključena v razna društva /B24. Sedaj sodelujem oziroma sem vključena v društvo Za zdravo življenje /B25. Najbolj mi je bilo všeč, da smo skupaj hodili na razne izlete /B26. Zadnji izlet smo organizirali lani preden se je začela epidemija. Od takrat pa na žalost nismo več nikamor šli. Za zadnji izlet, ki smo ga izvedli, smo se odpravili v Italijo v mesto Apuglia. Potovanja oziroma obiskovanje tujih krajev, so mi vedno pomagala pri ohranjanju pozitivne /B27. Všeč mi je bilo tudi, da smo si ogledali nasad vrtnic in Hišo svete družine, ki je v resnici bazilika. Sebe bi opisala kot zelo družabno, predvsem kot osebo, ki si zna dobiti družbo /B28.

ŽIVLJENJE V DOMU UPOKOJENCEV

Koliko časa že bivate v domu?

Kot sem prej rekla, kmalu bo 2 leti /B29.

Kako poteka vaš dan?

Ko imam dobre dneve in sem fizično močna, grem na zajtrk v jedilnico /B30, kdaj jem pa tudi v sobi /B31. Ko pozajtrkujem skušam na sprehod v park za domom /B32, tako se vsaj malo razgibam. Če je mraz grem raje na telovadbo /B33. Udeležujem se tudi skupin za samopomoč /B34 in včasih grem na žoga bend /B35. V popoldanskem času prebiram časopise /B36. Če je organiziran literarni krožek, se ga z veseljem udeležim /B37.

Kakšne aktivnosti so na voljo v domu v katerem bivate? Bi si želeli še kaj?

Zaenkrat pogrešam le izlete, ki so zaradi corone prepovedani oziroma težje izvedljivi za nas /B38.

Ste v sobi nastanjeni sami, ali z vami biva še kdo?

Jaz sem nastanjena v dvoposteljni sobi /B39 in imam sostanovalko, s katero se dobro razumem /B40. Kolikor upam, ji tudi pomagam, saj je sama slabšega zdravstvenega stanja kot jaz /B41. Mi je pa všeč, ker se zelo zanese name in tudi negovalke vedo, da bom priskočila na pomoč, če bo to potrebovala.

STIKI IN SOCIALNA MREŽA

Kako bi opisali vaše stike z družino ali vam pomembnimi drugimi?

Z otroci smo zelo povezani /B42. Ker sta odraščala kar nekaj let brez očeta in sem tako bila primorana biti hkrati mama in oče, mislim, da se res še bolj povezali kot katerakoli druga družina. Zelo močno sem navezana tudi na vnuke, ki mi vplivajo moč, da nikoli ne obupam /B43. Držim se mota »nikoli ne veš kaj bo jutri«, tako sem učila tudi otroke /B44. Potrebno se je boriti iz dneva v dan in zato tudi izkoristiti lepe trenutke.

Na splošno bi rekla, da sem v domu pridobila kar nekaj prijateljic in dobrega prijatelja /B45. Mogoče predvsem zato, ker sem velikokrat prva začela pogovor ali pa ponudila pomoč.

Se vam zdi, da ste zaradi prihoda v dom izgubili pomembne druge? Se počutite bolj osamljene?

Mislim, da ne v tako veliki meri kot sem se bala /B46. Tudi na samo življenje v domu sem se zelo hitro privadila, seveda sem za prilagoditve in sprejetje novega načina življenja potrebovala kar nekaj časa /B47. Nisem pa bila toliko osamljena, ker sem bila v stalnem kontaktu z drugimi stanovalkami in stanovalci, celo pri obrokih /B48. Vsi imamo različne potrebe, vsi smo si različni in to je potrebno sprejeti, da lahko živiš v sožitju /B49. Znam si dobiti družbo, saj sem zelo družabna oseba, ki se rada druži s sostanovalkami in sostanovalci /B50. Mislim, da sem ljudem všeč, ker povem kar mislim in predvsem tudi pomagam ljudem, ki pomoč potrebujejo /B51.

Kako pogoste obiske imate v domu? Si morda želite, da bi vas večkrat obiskali?

Otroci me obiščejo, ko jim čas in služba to dopustita /B52. Vedno se prej dogovorimo po telefonu, da jim povem tudi, če mi je česa zmanjkalo, da bi to prinesejo, saj nisem zahtevna in ne rada pritiskam nanje, saj se zavedam, da ima vsak svoje obveznosti in družino za katero morajo poskrbeti /B53.

COVID -19

Kako bi opisali virus?

O virusu mislim, da še vedno ne vemo veliko /B54. Definitivno je med nami, ko smo prvič izvedeli zanj, prevladal velik strah, predvsem sem se sama spraševala kaj sploh je virus, kakšne posledice bo prinesel in kako bo vplival na naša življenja /B55.

Kakšni občutki so vas preplavili, ob pojavu okužbe v domu?

Ko so se začele pojavljati okužbe v domu sem bila skoraj med prvimi pozitivna /B56. V domu je bilo delo organizirano tako, da so zaposleni tiste, ki so bili v stiku z okuženimi osebami selili v sivo cono, okužene pa v rdečo cono /B57. Selitev je bilo na dan ogromno.

Kakšno je bilo vaše življenje v domu v času epidemije?

Virus se je po hiši hitro širil in ni bilo mogoče preprečiti določenih posledic /B58. Žal so nekateri celo umrli /B59. Sama sem v sivi coni ležala okoli dvanajst ali trinajst dni, na srečo pa nisem imela nobenih hujših zdravstvenih težav /B60. Le prve dni sem imela povišano telesno temperaturo, sem se pa vseeno bala, ker sem astmatik /B61. To pomeni, da bi bile lahko posledice virusa tudi hujše. Niti en vemo, če se bodo pojavile čez nekaj mesecev ali let. Ko sem prestala določeno število dni izolacije sem se lahko vrnila v svojo sobo /B62. Name na srečo selitve niso veliko vplivale, saj je prevladal razum, da nas je bilo stanovalke in stanovalce potrebno seliti v naše dobro /B63. Da bi čim bolj zaježili virus in preprečili hujše posledice in celo smrt pri nekaterih. Zelo mi je bilo hudo za tiste pokojne, ki sem jih poznala /B64. Najhuje je bilo med prvo epidemijo, ko so prepovedali vse obiske v domu in izhode iz doma /B65. Zaprte so bile tudi občine in meje /B66.

NAČINI OHRANJANJA STIKOV MED EPIDEMIJO

Ste se morda v času epidemije in ukrepov za zaježitev covida počutili bolj osamljene?

Lahko razložite zakaj?

Med obdobjem, ko smo bili zaprti je bilo hudo tako nam stanovalcem kot sorodnikom in prijateljem /B67. Hudo je bilo, da se z nikomer nismo mogli videti /B68. Meni je na primer zadostovalo, da sem se lahko slišala z otroci preko telefona oziroma videoklica /B69. Najbolj toplo pri srcu mi je bilo, ko sem videla vnukinjo (13 let) in vnučka (2 leti) /B70.

Se vam zdi, da so ukrepi vplivali na stike z vašo družino? Ste imeli obiske v tem času?

Ja, ker so bili obiski lep čas prepovedani, se žal nismo videli /B71. Sem se pa tako ali tako zaradi straha, da bi se tudi oni okužili z njimi raje slišala preko telefona /B72. Posluževala sem se torej videoklicev in zato tudi nisem čutila, da bi bila pozabljena /B73. Tako sem tudi sostanovalki med prepovedjo obiskov večkrat posodila telefon, da je lahko ostala v kontaktu s svojo družino, saj sama s tehnologijo ni tako spretna /B74. Spomnim se kako ji je bilo hudo, ko smo tik pred Veliko nočjo izvedeli, da ne bomo mogli domov. Imela je namreč rada sladkarije in ker ni mogla domov, sem se odločila, da ji naročim sladice iz bližnje pekarnice. Prosila sem prijateljico, da jih dostavi pred dom, da so mi jih potem zaposleni prinesli v sobo.

Ste se morda posluževali kakšne druge oblike ohranjanja stikov ?

Ko so se pojavila v hiši okužbe sem s prijatelji in znanci z društva ohranjala stike preko pametnega telefona /B75. Otroci so mi ravno pred epidemijo kupili novega, kjer lahko uporabljam tudi video klice. Kot sem že prej omenila se zelo rada družim in mislim, da hkrati tudi zelo veliko pomagam sostanovalkam in sostanovalcem, ko vidim, da potrebujejo pomoč /B76. Ali pa na primer, ko me otroci obiščejo in peljejo po nakupih, kupim določene stvari še za ostale, ki nimajo te možnosti, z ljudmi, ki pa niso iskreni in ki se preveč vsiljujejo mi pa niso všeč in zato se takšnimi raje ne družim /B77.

INTERVJU C

Datum: 3.6.2021

Spol: Ženska

Starost: 86 let

Trajanje: 30 minut

ŽIVLJENJE PRED PRIHODOM V DOM

Bi lahko opisali kakšno je bilo vaše življenje pred prihodom v dom?

Prihajam iz Deskel, no tja sem se kot mlado dekle poročila, drugače pa sem se rodila v Rožni Dolini /C1. Sedaj sem že veliko časa od doma, skoraj se ne spomnim več kako je bilo doma. Ko sem še hodila v službo, sem delala kot čistilka na železniški postaji /C2. Takrat se mi šola ni zdela pomembna in posledično nimam končane niti osnovne šole, vendar sem vseeno lahko delala do penzije /C3. Mož mi je umrl že pred veliko leti /C4. Od takrat sem doma v hiši živela sama, saj otrok na žalost nimam /C5. Imela sem določene zdravstvene težave in zato sem tudi doživela žalostno zgodbo. Bila sem že visoko noseča, skoraj pripravljena na porod, ko sem čutila vedno večje bolečine v trebuhu in kljub nasvetom zdravnikom je moj otrok ne dolgo po rojstvu umrl /C6.

Kaj je bil razlog za selitev v dom?

Ko sem šla v penzijo sem še lahko skrbela zase, potem pa sem nekega dne na lepem padla, ker sem izgubila ravnotežje. Zaradi padca in poškodbe noge, sem bila primorana začeti razmišljati o odhodu v dom /C7. Dejstvo je bilo, da sem bila doma tudi osamljena, zato je bilo zame boljše, da pridem v družbo /C8.

PREDSTAVA O POJMU OSAMLJENOSTI

Kaj si predstavljate pod pojmom osamljenosti?

Zame je osamljenost zelo neprijeten občutek /C9. Ko preveč razmišljaš, da nimaš nikogar več in si potem žalosten /C10.

Se kdaj počutite osamljene? Morda veste zakaj?

Največkrat se počutim osamljena, kadar veliko časa ne vidim nečakinje /C11. Ona je v resnici še edina sorodnica, ki jo imam /C12. Drugi sorodniki so že vsi umrli, prijatelj pa nimam veliko /C13. Manjka mi veselje in občutek topline /C14. Saj imam tudi prijateljice v domu, vendar me žalosti, ko vidim, da mene nihče ne obišče, tako kot njih /C15.

Kako se z osamljenostjo soočate? Kaj vam pomaga pri zmanjševanju občutka osamljenosti?

Največkrat takrat poiščem socialno delavko ali pa kakšnega drugega zaposlenega, ki mu zaupam, da se lahko o teh občutkih pogovarjam /C16. Imam pa v domu tudi prijatelja, s katerim veliko časa preživiva skupaj, ko se počutim sama /C17. Skrbiva drug za drugega in skupaj pijevo kavo /C18. Drugače pa svoje misli zaposlim tudi z barvanjem bobarvank /C19.

ŽIVLJENJE V DOMU UPOKOJENCEV

Koliko časa že bivate v domu?

V domu upokojencev sem tako že dolgih 12 let /C20.

Kako poteka vaš dan?

Živim v enoposteljni sobi in tako si jo lahko urejam po svojih željah /C21. Zjutraj velikokrat skušam sama postlati posteljo /C22, če ne zmorem prosim sestre za pomoč. Ko je ura za zajtrk, grem v jedilnico pojest /C23. Po zajtrku pa grem malo hoditi po domu ali pa se pogovarjam s socialno delavko /C24. Po kosilu navado počivam /C25. Če ni kakšnih aktivnosti, barvam /C26. Včasih tudi gledam televizijo /C27.

Kakšne aktivnosti so na voljo v domu v katerem bivate? Bi si želeli še kaj?

Delovna terapevtka ima velikokrat kašne likovne delavnice /C28 ali pa skuha kavo in povabi tudi nas k peki peciva /C29. Jaz se ne rada udeležujem delavnic ali aktivnosti, ker mi preprosto niso preveč všeč in se raje zamotim sama /C30. Kdaj pa kdaj se udeležim izleta, da malo zamenjam okolje /C31. Aja pa še telovadim s fizioterapevtko /C32.

Ste v sobi nastanjeni sami, ali z vami biva še kdo?

Kot sem že prej rekla, sem nastanjena že več let v enoposteljni sobi, ker se tako najboljše počutim /C33. Ne maram, da me kdo komandira, raje imam svoj mir in si družbo poiščem v skupnih prostorih doma /C34.

STIKI IN SOCIALNA MREŽA

Kako bi opisali vaše stike z družino ali vam pomembnimi drugimi?

Družine na žalost nimam, nimam svojih otrok /C35. Še dobro, da imam vsaj nečakinjo, ki skrbi za moje stvari in se imava zelo radi /C36. Vedno je pripravljena pomagati in se hitro odzove, ko jo na primer socialna delavka ali pa medicinske sestre pokličejo v dom /C37.

Se vam zdi, da ste zaradi prihoda v dom izgubili pomembne druge? Se počutite bolj osamljene?

Ne, nič bolj nisem osamljena, saj tudi doma nisem imela nikogar /C38. Nekateri sovražijo domove, ker se bojijo, da jih družina ne bo obiskala, vendar se z njimi ne strinjam, če te imajo radi bodo prišli večkrat na obisk /C39. Osamljena sem toliko, kot sem bila doma zaradi smrti moža /C40.

Kako pogoste obiske imate v domu? Si morda želite, da bi vas večkrat obiskali?

Nečakinja pride vsaj dva krat na mesec, je namreč trgovka in ima zelo razgiban urnik dela, zato se težje uskladi, živi pa tudi kar nekaj kilometrov stran in ji dom ni ravno na poti /C41.

COVID -19

Kako bi opisali virus?

Corona je strašna, vse to kar vidim po poročilih me res plaši /C42. Ne vem kdaj bo tega konec. Toliko ljudi je že umrlo in toliko obolelih ima grozne zdravstvene težave /C43. Res me je strah, da bi zbolel moj prijatelj ali pa nečakinja in bi tako izgubila še njiju, zame pa se ne preveč sekiram, saj imam svoja leta /C44.

Kakšni občutki so vas preplavili, ob pojavu okužbe v domu?

Decembra lani je bilo v domu najuhujše, prva je zbolela negovalka se spomnim in od takrat naprej so se okužbe vsak dan širile /C45. Spomnim se, ko so nam rekli, naj se zapremo v sobe in čim manj zadržujemo v skupnih prostorih /C46. Žalostna sem bila, ko sem izvedela, da je zbolel D., na smrt me je bilo strah kako bo virus prenesel, saj ima težave s srcem /C47. Kmalu zatem sem bila pozitivna tudi jaz /C48. Imela sem vročino in potem sem izgubila še vonj in okus /C49. Čez nekaj dni, sem vse težje dihala in morali so me poslati v bolnico, kjer sem dobila dodaten kisik /C50. Ne želim si, da bi se takšno stanje ponovilo.

Kakšno je bilo vaše življenje v domu v času epidemije?

Poleg tega, da smo bili zaprti v sobah, smo tudi vse obroke dobivali v sobo /C51. Zaposleni so bili obelečni v zaščitno opremo, tako, da jih skoraj nisi prepoznal /C52. Vsi so delali vse, celo socialne delavke in delovna terapevtka so nam delili obroke /C53. Pri selitvah so pomagali tudi gasilci /C54. Vem, da ob selitvi nismo smeli vzeti preveč stvari s seboj /C55, samo tisto najnujnejše, da se nebi vse zamešalo ali okužilo. Najbolj grozno je bilo, da nisem smela k prijatelju in sem zato spraševala kako je z njim zaposlene /C56.

NAČINI OHRANJANJA STIKOV MED EPIDEMIJO

Ste se morda v času epidemije in ukrepov za zaježitev covida počutili bolj osamljene?

Lahko razložite zakaj?

Ja, ampak samo zato, ker nečakinja ni mogla priti na obisk /C57. In telefona tudi nimam, da bi jo lahko poklicala /C58. Ni enako, če prosiš druge za klic. Manjkali sta mi njena prisotnost in tolažba /C59. Šele, ko je bila na voljo varna soba za obiske, je lahko prišla k meni /C60.

Se vam zdi, da so ukrepi vplivali na stike z vašo družino?

Ja, ukrepi so vplivali do te mere, da so me obiskali le zaposleni, nečakinja pa ni smela v dom /C61.

Ste se morda posluževali kakšne druge oblike ohranjanja stikov ?

Delavna terapevtka mi je prinesla telefon s kamero, da sva skupaj poklicali nečakinjo, šele takrat sva se obe pomirili, ker sva videli, da sva v redu /C62.

INTERVJU Č

Starost: 89 let

Spol: Ženska

Datum: 18.7.2021

Trajanje: 40 minut

ŽIVLJENJE PRED PRIHODOM V DOM

Bi lahko opisali kakšno je bilo vaše življenje pred prihodom v dom?

Stara sem že kar 89 let in prihajam iz vasi Miren /Č1. Do prihoda v Gradišče, sem doma živela v veliki stanovanjski hiši /Č2. Dokler sem zmogla, sem skušala za vse delo, ki je bilo potrebno postoriti doma poskrbeti sama /Č3. Z leti je moje zdravje začelo pešati in takrat sem ugotovila, da dolgo ne bom zmogla več živeti doma /Č4. Doma mi je do neke mere pomagala hči, glede na to, da vodi svoje lastno podjetje je bilo to tudi zanjo naporno in s časom ni zmogla takšne pomoči, kot bi jo jaz potrebovala, saj je bila veliko časa od doma /Č5. Za nekaj časa sva našli rešitev s pomočjo centra za pomoč na domu, da so mi nosili kosilo in opravili jutranjo nego /Č6. Prišel pa je tudi dan, ko nisem mogla več hoditi sama in sem tako rekoč postala nepokretna /Č7. Takrat sem se zavedala, da bom morala v dom. To zame niti ni bil pretiran šok, saj sem

vedela, da bo tu zame dobro poskrbljeno in bom imela vse kar potrebujem /Č8. Sin na žalost ni mogel veliko pomagati, ker živi vsaj v dvajset kilometrov oddaljenem kraju /Č9. Ko je mož umrl, sem namreč moje premoženje razdelila pravično na oba otroka /Č10. Sin je dobil hišo v Brdih, hči pa to v Mirnu.

Kaj je bil razlog za selitev v dom?

Na mojo odločitev za odhod v dom ni nihče vplival, nihče me ni silil, da se tako odločim /Č11. Mislim, da mi je to veliko spremembo bilo lažje sprejeti, ker sem si nekako predstavljala kaj me čaka /Č12. Ko sem bila še mlada sem namreč delala kot bolničarka v bolnici in zdi se mi, da se pri takšnih poklicih bol zavedaš kaj ti ljudje lahko ponudijo /Č13.

PREDSTAVA O POJMU OSAMLJENOSTI

Kaj si predstavljate pod pojmom osamljenosti?

O osamljenosti ne morem govoriti, ne zdi se mi, da sem osamljena /Č14. Tu se počutim v redu, mogoče, ker sem vajena biti bolj sama /Č15. Tudi doma nisem imela veliko družbe /Č16. Saj sem družaben človek, a mislim, da se znam zamotiti tudi z branjem knjig in udeleževanjem raznih aktivnosti v domu /Č17. V domu se družim z veliko ljudmi, največ s sostanovalko, da čas hitreje mine /Č18.

Se kdaj počutite osamljene? Morda veste zakaj?

Ne, sem vajana biti sama in to me niti ne moti /Č19.

Kako se z osamljenostjo soočate? Kaj vam pomaga pri zmanjševanju občutka osamljenosti?

Same besede oziroma pojma osamljenosti nebi znala opisati /Č20. Mislim, da nimam izkušenj z osamljenostjo, mogoče imam tak občutek zato, ker kot sem rekla, sem vajena biti sama /Č21. Znam si zapolniti dan tako, da nimam občutka, da mi kaj manjka /Č22.

ŽIVLJENJE V DOMU UPOKOJENCEV

Koliko časa že bivate v domu?

V dom sem prišla pred sedmimi leti /Č23. Je že kar dolgo tega in sedaj je zame dom tukaj, v Gradišču /Č24. Tu sem našla svoj mir.

Kako poteka vaš dan?

Moji dnevi v domu so več ali manj monotoni, predvsem, ker potrebujem jutranjo nego in sem odvisna od pomoči drugih /Č25. Pozitivna stran življenja v domu se mi zdi predvsem to, da se človek nauči živeti v družbi, v skupnosti, saj nas je v domu veliko in vsak ima svoje potrebe, kar je logično, saj smo si ljudje različni /Č26. V domu si obdan z ljudmi približno enake starosti in približno enakih potreb in na ta način vidiš, da nisi sam, da nisi edini, ki ima težave in se

lažje sprijazniš s starostjo /Č27. Ne vidim negativnih strani, jaz se tu res dobro počutim /Č28. Nič mi ne manjka. Z vsemi zaposlenimi se dobro razumem in vedno dobim pomoč, ki jo potrebujem /Č29. Predvsem imam tu v mislih nego, jem namreč sama in tudi preoblečem se še sama do neke mere, le na stranišče žal ne zmorem, zato pa imam na srečo pomoč drugih /Č30.

Kakšne aktivnosti so na voljo v domu v katerem bivate? Bi si želeli še kaj?

Ne maram preveč aktivnosti, predvsem zato, ker raje čas porabim z branjem knjig iz domske knjižnice /Č31. Preveč ljudi je na kupu na teh aktivnostih in ne prenesem glasnega govorjenja vse povprek /Č32. Grem pa rada na sladoledni piknik, ki je vsak torek v času poletja in kjer nas zaposleni plejejo pred star dom, kjer je velik park in tam nam delijo sladoled in kavo /Č33.

Ste v sobi nastanjeni sami, ali z vami biva še kdo?

Vse od mojega prihoda v dom vedno bivam v dvoposteljni sobi /Č34 . Prvič zato, ker je finančno to zame veliko bolj ugodneje in si enposteljne sobe niti nebi mogla privočiti in drugič zato, ker mi je po eni strani všeč, da lahko s sostanovalko poklepetam /Č35. Na ta način se družim in čas hitreje mine.

STIKI IN SOCIALNA MREŽA

Kako bi opisali vaše stike z družino ali vam pomembnimi drugimi?

Moja družina trenutno ni v najboljših odnosih /Č36. Veš, hči bi morala zame skrbeti a so mi povedali, da niti računov ne plačuje več /Č37. Sedaj me vse skupaj skrbi, ker ne vem kaj bo z mano. Poleg tega sta z mojim sinom skregana, saj vem tudi sama, da se čudno obnaša, ne vem kaj se dogaja in vsa ta slaba energija v družini name zelo vpliva in ponoči nič ne spim /Č38.

Se vam zdi, da ste zaradi prihoda v dom izgubili pomembne druge? Se počutite bolj osamljene?

Imam hčerko in sina, oba sta zaposlena in zato nimajo veliko časa zame, saj imata tudi svoje družine, otroke in posledično zmanjka časa za vse /Č39. Zavedam se, da imajo otroci svoje življenje in si ne morejo več toliko časa vzeti za starše, jih pa pogrešam /Č40. Hči živi doma, v hiši kjer sem do prihoda v dom živela tudi sama. Kadar me obiščejo otroci ali vnuki postanem še bolj žalostna, ker se ob njihovem odhodu zavem, da jih spet nekaj časa ne bom videla /Č41. Je pa vsekakor prijeten občutek pri srcu, ko jih zagledaš in se lahko z njimi pogovarjaš o vsem kar se dogaja v njihovih življenjih /Č42. Rada slišim, da so v redu in da jim gre vse po planih.

Kako pogoste obiske imate v domu? Si morda želite, da bi vas večkrat obiskali?

V zadnjem času obiskov nimam prav veliko /Č43. Imam kar šest vnukov, večinoma pa me obiskuje tu samo najstarejša vnukinja /Č44. Stik z družino ohranjam tudi preko mobilnega

telefona /Č45. Zaenkrat ga še obvladam toliko, da jih lahko pokličem. Vesela sem, da obstaja ta opcija, saj je drugače težko ohranjati stike.

COVID -19

Kako bi opisali virus?

O virusu sicer ne vem veliko, le tisto kar se pogovarjamo stanovalci med seboj /Č46. Televizije v sobi nimam in tako se niti ne preveč obremenjujem z nastalo situacijo /Č47. V domu se počutim varno in tudi, ko je bila v hiši prisotna okužba, se nisem tako prestrašila kot se je kdo drugi /Č48. Ne zdi se mi, da je virus tako močno vplival name, sploh ne kar se tiče obiskov, ki sem jih deležna tako ali tako malo /Č49. Hkrati pa virus ni vplival name tudi kar se tiče zdravstvenega stanja, saj k sreči nisem bila okužena /Č50.

Kakšni občutki so vas preplavili, ob pojavu okužbe v domu?

Skušala sem ostati mirna, saj sem se zavedala, da zaposleni delajo vse kar zmorejo, da nas zaščitijo in pomagajo /Č51. Poleg tega je v domu zdravstveno osebje, ki lahko pomaga, če ti je slabo ali se ti kaj drugega zgodi /Č52. Skratka počutila sem se varneje, kot, če bi bila doma sama.

Kakšno je bilo vaše življenje v domu v času epidemije?

V času, ko je bilo v hiši veliko okužb in smo se stanovalci več ali manj zadrževali bolj v sobah, sem največ časa porabila za listanje časopisov in revij in z branjem knjig /Č53. Tisti, ki so si želeli so imeli v domu možnost video klicev s svojimi bližnjimi /Č54. To so nam ponudile socialne delavke in delavna terapevtka. Jaz te možnosti nisem izkoristila, ker nisem čutila potrebe po tem /Č55.

NAČINI OHRANJANJA STIKOV MED EPIDEMIJO

Ste se morda v času epidemije in ukrepov za zajezitev covida počutili bolj osamljene?

Lahko razložite zakaj?

Nisem se, ker kot sem že prej rekla, nimam veliko obiskov ne glede na to ali so ti dovoljeni ali ne /Č56. Zadostuje mi, da slišim sina in vnukinje preko telefona /Č57. Večkrat jih pokličeta tudi socialna delavka in delovna terapevtka.

Se vam zdi, da so ukrepi vplivali na stike z vašo družino? Ste imeli obiske v tem času?

Ko so obiske nekoliko sprostili in so v domu naredili varno sobo, me je prišel obiskat sin in mi prinesel hrano in sladkarije /Č58. Drugače pa, se mi ne zdi, da bi pretirano vplivali name.

Ste se morda posluževali kakšne druge oblike ohranjanja stikov ?

Ne, le telefonskih klicev /Č59.

INTERVJU D

Starost: 84 let

Spol: Moški

Datum: 4.6.2021

Trajanje: 40 minut

ŽIVLJENJE PRED PRIHODOM V DOM

Bi lahko opisali kakšno je bilo vaše življenje pred prihodom v dom?

Prihajam iz Lokovca, to je vas v okolici Nove Gorice, že nekoliko v hribih /D1. Ko sem bil mlad sem služil pri vojaki /D2. Pri 19 letih, sem se zaposlil v firmi v Iskri /D3. Sedaj sem slišal, da se ta firma drugače imenuje. Verjetno se je od takrat že marsikaj spremenilo, ne samo ime. Ko sem bil otrok smo živeli v veliki družini, bilo nas je veliko /D4. Imel sem kar pet bratov in sester. Bili smo štirje fantje in dve dekleti. V večini smo se kar dobro razumeli, z izjemo najstarejšega brata, ki je bil vedno živčen /D5. On je tudi nekaj časa živel v domu, tu v Gradišču, sem je prišel živeti še pred mano, vendar nikoli nisva želela bivati v isti sobi, ker bi se nenehno kregala /D6. Kadarkoli sva se družila je med nama nastal prepir. Pravzaprav res ne vem točno zakaj. Pred približno enim letom pa je umrl, tako, da kar se tiče moje družine, nimam več nikogar /D7.

Kaj je bil razlog za selitev v dom?

Na žalost ni nihče mogel skrbeti zame doma /D8. Skuhati si nisem znal več sam in še manj pospravljati ali čistiti /D9. Za kmetijo sem skrbel celo življenje in zame je bil to največji šok, da bom moral proč /D10. Dom je zame končna postaja, domov ne grem več, tu bom umrl /D11.

PREDSTAVA O POJMU OSAMLJENOSTI

Kaj si predstavljate pod pojmom osamljenosti?

Glede osamljenosti lahko rečem, da jo pogosto občutim /D12. Ko sem še živel doma na vasi, sem imel veliko prijateljev /D13. Ko sem opravil dnevna opravila sem šel na obisk h komu od sosedov /D14. Tudi na obisk v druge vasi sem se kdaj pa kdaj odpravil k prijateljem ali znancem /D15.

Se kdaj počutite osamljene? Morda veste zakaj?

Trenutno se v domu počutim osamljen in predvsem čutim žalost, ker pogrešam svojo domačijo in svoj dom /D16. Življenje v domu se popolnoma razlikuje od tistega, česar sem bil vajen doma /D17. Kot sem že rekel, sem živel na vasi, skoraj v hribih, imel sem domačijo in sam sem skrbel zanjo /D18. Dela je bilo tako na pretek /D19. Drugače pa je seveda tudi to, da je bil na podeželju mir /D20. Vajen sem bil, da sem bil sam, da sem si moral sam skuhati in prati, tu pa

nam vse naredijo drugi /D21. Človek ni več samostojen, vedno manj stvari začneš delati sam /D22. Večkrat razmišljam kakšno delo sem opravljal prej, kaj vse sem znal in delal sam, tu pa sem zdolgočasen, ne vem kaj bi počel /D23. Zdi sem mi, da je vsak dan isti in zato se čas zelo vleče, saj imamo razne aktivnosti a zdi se mi, da tisto ni zame, jaz bi šel domov /D24. Nečakinja pravi, da me bo vzela domov za nekaj časa, takoj, ko postane toplo.

ŽIVLJENJE V DOMU UPOKOJENCEV

Koliko časa že bivate v domu?

V domu bivam že okoli 3 leta ali celo malo več /D25. Pred prihodom v dom sem živel prav sam v veliki hiši /D26. Nekaj časa mi je pri gospodinjskih opravilih pomagala sestrična, vendar jo je kasneje kap in pomoči zame ni bila več sposobna /D27. Še zase je težko skrbela. Čez čas so potem zanjo skrbeli njeni otroci.

Kako poteka vaš dan?

Moj dan je vedno isti, zdolgočasen, odvisen sem od pomoči drugih, da se sploh lahko prestavim na voziček /D28. Čez dan potem rad pijem sok in se s kom družim v čajni kuhinji /D29. Kave ne pijem že kar nekaj let. Največkrat čas preživljam tako, da si prižgem radio in poslušam poročila ali pa glasbo /D30. Tako sem vsaj na tekočem o tem kaj se dogaja po svetu.

Kakšne aktivnosti so na voljo v domu v katerem bivate? Bi si želeli še kaj?

Pravzaprav ne vem točno, v našem nadstropju je veliko aktivnosti za demente /D31. Jaz sem večinoma z njimi, saj poslušamo glasbo in ustvarjamo /D32. Druge aktivnosti me ne zanimajo.

Ste v sobi nastanjeni sami, ali z vami biva še kdo?

Na srečo sem v sobi sam, meni je všeč mir /D33. Vsaj takrat se lahko spočijem in čutim intimo /D34. Vsaj to je zame enako kot doma. Nihče me ne prebuja, nikogar ne moti, da poslušam radio /D35. Skratka, uživam sam. Zajtrke in kosila tako ali tko jemo skupaj in tudi dopoldne velikokrat ostanemo v čajni kuhinji, kjer se pogovarjamo, gledamo televizijo in tako dalje /D36. To je zame dovolj druženja.

STIKI IN SOCIALNA MREŽA

Kako bi opisali vaše stike z družino ali vam pomembnimi drugimi?

Imam hčerko, ki pa živi daleč stran na obali /D37. Je moj nezakonski otrok, tako, da nikoli nisva bila pretirano v stikih /D38. Saj se slišiva po telefonu, nikakor pa to zame ni isto, če človeka ne vidiš in ne deliš z njim osebnega stika v živo /D39. Drugače se je pogovarjati na štiri oči. S prijatelji in znanci iz rodne vasi sem že pred leti prekinil stike /D40. Nihče me ni posebno obiskoval /D41. Imam le še nečakinjo, ki živi na moji kmetiji /D42.

Se vam zdi, da ste zaradi prihoda v dom izgubili pomembne druge? Se počutite bolj osamljene?

Največkrat sem obiskal sestrično v sosednji vasi, da sva se družila, sem namreč družaben človek in rad delim zgodbe z drugimi ljudmi /D43. Če je bilo potrebno sem se na obiske k prijateljem podal tudi peš in hodil tudi po eno uro /D44. Najbolj se spomnim prijetne gospe Brede, s katero sva se dobro razumela /D45. V nekih določenih obdobjih mi je postala celo všeč. Na žalost pa nikoli nisva pristala skupaj. Ostalo je le pri prijateljstvu. Kadar lahko jo pokličem po telefonu, videl pa je na žalost nisem že odkar sem prišel v dom /D46. Mislim, da je tudi ona že starejša in nima več izpita za avto, da bi me lahko obiskala.

Kako pogoste obiske imate v domu? Si morda želite, da bi vas večkrat obiskali?

Nečakinja me včasih obiše in kdaj me vzame celo domov za kakšen dan /D47. Jaz bi rad večkrat obiskal mojo rodno vas, a nečakinja pravi, da ne zmore zame poskrbeti sama /D48.

COVID -19

Kako bi opisali virus?

O virusu sem zelo veliko slišal po radiu, v domu se o tem nisem veliko pogovarjal /D49. Nekako me straši misel na virus /D50. Nič ne vemo o njem, razen tega kar nam povedo na poročilih, jaz pa ne verjamem vsemu, ker se želim prepričati sam /D51. Nekateri stanovalci so zelo panični, potem postanem tudi jaz /D52. Ko sem videl zaposlene v oblekah, je izgledalo res moreče.

Kakšni občutki so vas preplavili, ob pojavu okužbe v domu?

Ne vem kaj bi rekel, sem bil tudi sam pozitiven v novembru ali decembru /D53. Ne spomnim se dobro. Vem, da sem takrat ležal v drugem nadstropju, kjer so rekli, da je rdeča cona /D54. Tam smo bili vsi okuženi /D55. Tam sem bil kakšen teden, tudi jedel v sobi /D56. Mi nismo imeli mask, samo delavci so hodili v skafandrih in imeli so zaščitna očala /D57. So pa vseeno tudi oni zbolevali.

Kakšno je bilo vaše življenje v domu v času epidemije?

Jaz bi ga opisal kot kaotično /D58. Vsi smo bili nešteto krat preseljeni in naše osebne stvari so se premešale /D59. Saj vem, da delavci niso krivi. Še dobro so se odrezali. Nihče od nas ni hodil po domu, niti se nismo zadrževali v skupnih prostorih ali pa hodili na kavo /D60. Bili smo zaprti v sobi in čakali, da bo boljše /D61. Hudo je bilo tistim, ki ne morejo brati ali pa tistim, ki nimamo televizije /D62. Mene je rešil vsaj radio, da sem lahko poslušal vsaj glasbo in si s tem krajšal čas /D63. Govoril sem samo z delavci in še vedno se mi ni sanjalo kako je v drugih nadstropjih in kako je z ljudmi /D64. Slišal sem, da so nekateri umrli /D65. Enega sem celo poznal.

NAČINI OHRANJANJA STIKOV MED EPIDEMIJO

Ste se morda v času epidemije in ukrepov za zajezitev covida počutili bolj osamljene?

Lahko razložite zakaj?

Ja, že tako je v domu dolgčas, dolgočasim se in pogrešam svoj dom /D66. Ko sem bil zaprt v sobi, sem še bolj razmišljal kako mi je hudo in kako nikoli več nebo isto /D67. Samota mi je delala težave in iz dneva v dan sem bil bolj depresiven /D68. Ko si tam zaprt v sobi nimaš nič kar bi ti lahko zapolnilo glavo in potem razmišljaš samo negativno /D69. Še s stanovalci se nismo družili, kakšna katastrofa /D70.

Se vam zdi, da so ukrepi vplivali na stike z vašo družino? Ste imeli obiske v tem času?

Pred začetkom okužb in pojavom virusa me je v domu veliko obiskovala moja nečakinja /D71. Žene namreč nimam, tako, da je ona vse kar imam /D72. Sedaj skrbi za mojo kmetijo v Čepovanu in tam si je tudi ustvarila lastno družino. Ko so bile okužbe v hiši, so bili obiski tako ali drugače prepovedani /D73. Lahko smo samo poklicali domov po telefonu /D74. Potem se je odprla varna soba, kamor so hodili svojci /D75. Mene nihče ni obiskal, nečakinjo je bilo strah, da bi se vseeno okužila /D76. Potem ne bi mogla skrbeti doma za kmetijo in živali.

Ste se morda posluževali kakšne druge oblike ohranjanja stikov ?

Ne, jaz ne, sem pa videl, da so se drugi, saj jim je delavna terapevtka po rdeči coni nosila telefon, da so klicali domov /D77. Tisti, ki nimajo svojih telefonov so bili veseli. Bali so se, da ne bodo več videli družine, da bomo zaradi virusa umrli.

INTERVJU E

Datum: 3.6.2021

Spol: Ženska

Starost: 82 let

Trajanje: 30 minut

ŽIVLJENJE PRED PRIHODOM V DOM

Bi lahko opisali kakšno je bilo vaše življenje pred prihodom v dom?

Pred prihodom v dom sem živela v okolici Branika /E1. Ko sem bila mlada sem delala kot natakara v lokalu /E2. Šlo mi je kar dobro od rok. Se mi zdi, da se kot natakara naučiš določenih manir, še sedaj se mi zdi, da temu sledim /E3. Imam dve hčerki, obe imata že svoje otroke in družino /E4. Živela sem v hiši, v zgornjem nadstropju, spodaj pa je živel ena od hčerk /E5. Posledično smo med sabo zelo navezani /E6.

Kaj je bil razlog za selitev v dom?

Sam razlog za odhod v dom je bil pravzaprav to, da doma nisem več mogla sama poskrbeti zase /E7. Nisem si več zmogla prati oblačil, likati in početi vsa tista gospodinjska opravila, ki sem jih lahko počela prej /E8. Sedaj, ko pogledam nazaj, svoje odločitve nikakor ne obžalujem /E9. Tu mi je všeč, s T. se razumeva in vsaj dolgčas mi ni /E10. Zdi se mi zelo pozitivno, da je v domu mir, z nobeno rečjo nisem pretirano obremenjena in hkrati je zame z vseh vidikov lepo poskrbljeno /E11. Čakajo me topli obroki, čista soba in postelja in predvsem tudi nadzor nad jemanjem zdravil, ki jih potrebujem in pomoč pri menjavi hlačnih plenic, če za to prosim osebe /E12. Hčerka se z mojo odločitvijo nikakor ni strinjala, ves čas je govorila, naj tega ne storim, češ, da mi bo ona pomagala /E13. Sama pa sem se vedno bolj zavedala, da bo ona težko poskrbela še zame, saj ima tri majhne otroke /E14.

PREDSTAVA O POJMU OSAMLJENOSTI

Kaj si predstavljate pod pojmom osamljenosti?

Osamljenost je zame stanje, ko človek nima nikogar /E15. Meni se ne zdi, da bi bila osamljena /E16. V sobi imam sostanovalko, ki ji lahko pravzaprav rečem prijateljica /E17. In tudi drugače nisem sama, saj imam doma družino /E18.

Se kdaj počutite osamljene? Morda veste zakaj?

Ne vem ali se počutim osamljena, prej bi rekla žalostna ali pa me daje nostalgija, ko razmišljam o domu /E19. Zdi se mi, da na trenutke pogrešam bližino hčerk in vnukov /E20. Mogoče pa nisem osamljena, ker sem se sama odločila za odhod v dom in ni bil razlog, da sem doma živela prav sama /E21.

Kako se z osamljenostjo soočate? Kaj vam pomaga pri zmanjševanju občutka osamljenosti?

Sem zelo klepetava in zato večino časa porabim z druženjem s sostanovalci /E22 in celo z igranjem kart /E23. Če sem žalostna, pokličem domov /E24.

ŽIVLJENJE V DOMU UPOKOJENCEV

Koliko časa že bivate v domu?

V domu bivam precej malo časa, niti še leto ni minilo odkar sem prišla /E25. Sem se pa že zelo privadila /E26.

Kako poteka vaš dan?

Več ali manj so vsi dnevi enaki /E27. S T. zjutraj urediva sobo /E28, pospraviva postelje /E29 in se odpraviva na zajtrk /E30. Potem greve na skupinsko telovadbo /E31 ali pa na sprehod /E32. Ko pojeve kosilo /E33, greve počivat /E34 in nato jaz preberem novice /E35. T. ne vidi

dobro in zato ne more brati. Po počitku grem spet kakšen krog okoli doma /E36 in potem čakam na večerjo /E37. Najbolj mi je všeč nočni počitek /E38.

Kakšne aktivnosti so na voljo v domu v katerem bivate? Bi si želeli še kaj?

Poleg telovadbe, ki je zelo popularna med vsemi pokretnimi stanovalkami, so na voljo tudi delavnice /E39, skupine za samopomoč /E40 in literarni krožek /E41. Poleg tega imamo tudi srečanja s strani društva Tačke pomagačke /E42, kjer nam pokažejo kako živati lahko pomagajo nam starim. Zase vem, da bi mi bilo v veliko pomoč, če bi lahko več stvari počela sama in si sama pomagala pri osnovnih življenjskih opravilih, zaradi zdravstvenih težav si namreč zelo težko pri čem pomagam /E43.

Ste v sobi nastanjeni sami, ali z vami biva še kdo?

Sem v dvoposteljni sobi s sostanovalko T. /E44. Ni mi bilo všeč bivanje v prejšnji sobi, saj se s prejšnjo sostanovalko namreč nikakor nisva razumeli /E45. Gospa je sicer v redu in prijazna, vendar me je zaradi svojih osebnih težav in pa tudi zdravstvenih prekomerno obremenjevala in posledično nisem več zmogla vsak dan poslušati eno in isto /E46. Dolgo časa sem jo tolažila in večkrat šla skozi ene in iste zgodbe, skušala sem ji pomagati. Gospa pa je nenehno ponavljala eno in isto in ni želela slišati rešitve. Zavedam se, da ima hude zdravstvene težave, vendar vseeno enostavno nisem več zmogla. Kar je še tako negativnega kot vidim kar se tiče življenja v domu se mi zdi predvsem to, da starim ljudem težko spremeniš mišljenje in ideje /E47. Nekateri ne morejo izven svojih okvirjev in se težko prilagodijo na nov način življenja. Življenje v domu za stare je drugačno, je skupinsko življenje z drugimi /E48. Privaditi se moraš na to, da nisi več doma, da ne boš več sam izbiral kaj boš jedel, da so obroki ob določeni uri in da nas je ogromno /E49. Nekateri dnevi so pozitivni spet drugi ne. Dobro je, da ustvariš svoj krog ljudi, ki te podpirajo in predvsem kjer se lahko potožiš, ko čutiš stisko /E50. Z njimi lahko deliš kar se ti dogaja, saj so tudi oni v podobni situaciji in razumejo tvojo stisko.

STIKI IN SOCIALNA MREŽA

Kako bi opisali vaše stike z družino ali vam pomembnimi drugimi?

Zelo sem navezana na mojo družino, predvsem hčerki in vnuke /E51. Radi se imamo in se podpiramo /E52.

Se vam zdi, da ste zaradi prihoda v dom izgubili pomembne druge? Se počutite bolj osamljene?

Ne, nebi rekla, da se je veliko spremenilo, ker se v domu veliko družim s sostanovalkami in predvsem gospo, ki je v moji sobi /E53. Poleg tega me pogosto obiskujejo domači kar tu v domu /E54. Grem pa tudi kdaj domov na kosilo /E55.

Kako pogoste obiske imate v domu? Si morda želite, da bi vas večkrat obiskali?

Hčerki me obiščeta zelo pogosto, vsaj dvakrat na teden /E56. Poleg tega pridejo z njimi tudi vnuki in vnukinje /E57. Če je vreme lepo, se skupaj družimo na klopcah v domskem parku /E58. Včasih pripreljujejo s seboj tudi pse /E59. Tako so prisrčni. Vedno sem dobre volje, ko vidim mojo družino.

COVID -19

Kako bi opisali virus?

Na splošno bi rekla, da me je sam pojav virusa močno prestrašil, ne toliko zaradi sebe, da bi se bala, da zbolim, bolj zaradi vseh vas mladih /E60. Ko sem pomislila, da bi zboleli hčerki in vnučke, me je stisnilo pri srcu /E61. Še posebej zato, ker na začetku nismo vedeli kaj ta virus sploh predstavlja in prinaša /E62. Ko se je dejansko pojavil v hiši se mi zdi, da je med vsemi stanovalci in tudi vami delavci zavladala panika /E63.

Kakšni občutki so vas preplavili, ob pojavu okužbe v domu?

Virusa se na splošno zelo bojim /E64. Veliko o njem preberem v časopisih in tudi vidim po poročilih, ki se predvajajo na televiziji /E65. Opazila sem, da se razmere nenehno slabšajo /E66. Mislila sem že, da bodo stvari šle na boljše, vendar še vedno situacija v državi precej niha /E67. Res je, da sem tudi sama meseca decembra zbolela za virusom, vendar se je na srečo dobro izšlo, brez kakšnih hudih posledic /E68. Nekaj časa sem se sicer počutila tako slabotno in zdelo se mi je, da težje diham, ko hodim /E69. Potem se je s časom stanje izboljšalo. Virus sem prebolela približno kot že pred tem gripo /E70.

Kakšno je bilo vaše življenje v domu v času epidemije?

Se mi tudi zdi, da je ta virus močno vplival na samo življenje v naši hiši /E71. Obiskov ni bilo dolgo časa in naših bližnjih sploh nismo mogli videti /E72. Najbolj grozno je bilo videti vse zaposlene oblečene v tiste obleke in maske /E73. Videti je bilo, da jim ni enostavno, jaz si ne predstavljam kako je delati in dihati v tistih stvareh, zato smo lahko vsi stanovalci ponosni nanje, kako lepo so za nas poskrbeli, da nam nebi bilo hudega /E74. Drugačno v domu je bilo tudi prehranjevanje /E75. Zaradi prepovedi zbiranja v skupnih prostorih smo jedli po sobah /E76. Si lahko predstavljaš kako je dobesedno živeti v sobici, poleg tega pa še selitve gor pa dol po domu /E77. Skrajno neprijetno, ko naenkrat ne spiš več na svoji postelji in nosiš obleke, ki so v lasti doma /E78. Še zdaj se mi zdi, da nimam vseh svojih stvari /E79.

NAČINI OHRANJANJA STIKOV MED EPIDEMIJO

Ste se morda v času epidemije in ukrepov za zajezitev covida počutili bolj osamljene?

Lahko razložite zakaj?

Na trenutke sem se, ker sem vajena, da imam drugače pogoste obiske /E80. Kar naenkrat so nam povedali, da obiski v domu za nekaj časa ne bodo mogoči, takrat me je postalo strah /E81. Človek postane res žalosten, ko se zave, da svojih lep čas nebo videl /E82.

Se vam zdi, da so ukrepi vplivali na stike z vašo družino? Ste imeli obiske v tem času?

Stik z družino sem tudi v času Covida vzdrževala predvsem preko telefona /E83. Ko so bile okužbe v domu je bilo za vse nas res hudo /E84. Prepovedani obiski, čim manj skupnega druženja in tisto zadrževanje v sobah je bilo res naporno /E85. Zdi se mi, da smo se nekako distancirali /E86. Najhuje pa je bilo, da toliko časa nisi mogel videti svojih bližnjih /E87. Prednost smo definitivno imeli tisti, ki imamo lastne mobilne telefone, da smo jih lahko vsaj poklicali /E88. Spomnim se, da sem hčerkam redno poročala kakšno je stanje v domu in ali sem dobro.

Ste se morda posluževali kakšne druge oblike ohranjanja stikov ?

Ko so se ukrepi v državi na splošno nekoliko sprostili in je večina stanovalcev v našem domu virus že prebolela, sem prosila hčerke, da me obiščejo v varni sobi /E89. Nekajkrat sem lahko odšla tudi domov za par ur, ker sem bila med prebolelimi /E90.

INTERVJU F

Datum: 3.6.2021

Spol: Ženska

Starost: 91 let

Trajanje: 45 minut

ŽIVLJENJE PRED PRIHODOM V DOM

Bi lahko opisali kakšno je bilo vaše življenje pred prihodom v dom?

Jaz prihajam iz Branika /F1. Preživela sem tudi Auschwitz, ko mi je bilo le 13 let /F2. Šele sedaj zares premlevam kaj vse sem preživela in kako je takrat bilo /F3. Ko je človek v domu ima več časa, da razmišlja o teh stvareh, mi je pa vseeno hudo spregovoriti o tem /F4. Težko je z nekom deliti vse te grozote, ki sem jim bila priča /F5. Ko sem bila mlada sem bila gospodinja, doma sem skrbela za otroke in družino, poskrbela sem za vsa hišna opravila in se trudila dobro poskrbeti za svoje otroke /F7. Ko so ti že nekoliko odrasli pa sem se zaposlila v bližnji fabriki kot čistilka /F8.

Kaj je bil razlog za selitev v dom?

Razlog za odhod v dom je bil naslednji. Pri meni se je zgodilo tako, da me je hčerka dobesedno zapodila iz hiše, nekega dne, ko je prišla domov iz službe se je odločila brez karkoli prej opozoriti, da je bolje zame, da grem v dom /F9. Doma je bila večkrat jezna name, ker je bilo

zanje vse kar sem naredila narobe /F10. Mi je pa vseeno veliko pomagal sin, on je bil bol potrpežljiv z mano /F11.

PREDSTAVA O POJMU OSAMLJENOSTI

Kaj si predstavljate pod pojmom osamljenosti?

Osamljenost je zelo neprijeten dogodek, še posebej, ko prideš v dom upokojencev /F12. Človek rabi res veliko časa, da se na nove okoliščine in okolje privadi /F13. Predvsem se mi zdi zelo pomembno, da čim prej vzpostaviš stike, nove kontakte /F14. Kadar se sama počutim osamljena mi je v veliko pomoč to, da grem sedeti ven na svež zrak /F15. Tudi aktivnosti, ki so na voljo v domu pomagajo pri premagovanju osamljenosti /F16.

Se kdaj počutite osamljene? Morda veste zakaj?

Seveda se, ko vidim, da ima sostanovalka obiske mi postane hudo, saj se zavem, da sem sama in da pri meni ni nikogar /F17. Nismo tako povezani z našimi otroci, kot je na primer pri njej /F18.

Kako se z osamljenostjo soočate? Kaj vam pomaga pri zmanjševanju občutka osamljenosti?

Tako ali tako grem vsak dan zjutraj in zvečer na sprehod, da ostajam fizično močna /F19. Če sem žalostna sedim zunaj v parku na klopci in prisluhnem zvoku narave /F20. To me pomirja. Včasih grem tudi na klepet k socialni delavki /F21.

ŽIVLJENJE V DOMU UPOKOJENCEV

Koliko časa že bivate v domu?

V dom sem prišla v mesecu maju, 2019, tu bivam torej že 2 leti /F22.

Kako poteka vaš dan?

Na srečo sem še zelo samostojna. Vse storim sama. To pomeni, da hodim sama na stranišče, sama se oblečem in postiljam posteljo /F23. Ker nisem odvisna od pomoči negovalek si lahko sama organiziram dan /F24. Po zajtrku grem na sprehod /F25, potem grem na telovadbo /F26, potem se odpravim v sobo, kjer počivam /F27. Če je tisti dan kakšna aktivnost, kot so na primer skupine za samopomoč se jih zelo rada udeležim /F28. Drugače veliko časa porabim tudi za klepet z D., se dobro razumeva /F29. Po kosilu spijem kavo /F30. Po večerji pa rada pogledam televizijo, ki je v čaji kuhinji /F31.

Kakšne aktivnosti so na voljo v domu v katerem bivate? Bi si želeli še kaj?

Vključena sem v literarni krožek /F32. Z njimi hodimo na izlete /F33. Drugače pa hodim tudi na skupino, kjer v popoldanskem času kuhamo kavo ali pa pečemo pecivo /F34. Želela bi si mogoče še kakšne šivalne delavnice /F35.

Ste v sobi nastanjeni sami, ali z vami biva še kdo?

Od vedno sem nastanjena v dvoposteljni sobi /F36. Sedaj sem pred kratim dobila novo sostanovalko /F37. Prejšnja je morala na negovalni oddelek, ker je bila šibkega zdravstvenega stanja. Sem se pa do sedaj z vsemi dobro razumela, verjetno zato, ker nisem preveč zakomplicirana oseba in sem precej družabna /F38.

STIKI IN SOCIALNA MREŽA

Kako bi opisali vaše stike z družino ali vam pomembnimi drugimi?

S hčerko nisva v najboljših odnosih /F39. Kot sem že rekla, je bila predvsem njena želja, da grem v dom in veliko časa sem potrebovala, da sem to sprejela /F40. S sinom se bolje razumeva, vendar je veliko časa odsoten zaradi dela /F41. Vnuke zelo malo vidim /F42, mož mi je pa pred leti umrl /F43.

Se vam zdi, da ste zaradi prihoda v dom izgubili pomembne druge? Se počutite bolj osamljene?

Težko mi je bilo zapustiti dom in vse kar sem sama skozi življenje ustvarila, kar čez noč oditi v dom in se s tem sprijazniti /F44. Saj imam tudi sedaj včasih v domu obiske, je pa res, da jim velikokrat rečem, da ni potrebno, da me obiščejo, ker se mi zdi, da imajo že tako ali tako veliko dela sami doma, mladi hudite v službe in nimate toliko časa za nas stare /F45.

Kako pogoste obiske imate v domu? Si morda želite, da bi vas večkrat obiskali?

Še največkrat me obišče sin, ki živi v Lokovcu /F46. K meni pripelje vnukinjo in to me še najbolj razveseli /F47. Zadnje čase me obiskuje tudi hčerka, sedaj nekako izboljšujeva najin odnos, ne vem kako to, da se je odločila popraviti in zakrpati stare zamere /F48.

COVID -19

Kako bi opisali virus?

Covid bi opisala kot zelo strašen in nepredvidljiv virus /F49. Predvsem zato, ker ne vemo kakšne posledice bo pustil na naše zdravje na dolgi rok /F50. Slišala sem tudi, da veliko ljudi umira, če zboli /F51. Nekateri stanovalci pri nas so tudi umrli /F52. Ne vem od česa je odvisno kakšno obliko bolezni imaš /F53.

Kakšni občutki so vas preplavili, ob pojavu okužbe v domu?

Meni se zdi, da sem v tistem času, ko so okužbe v hiši naraščale uspela ohraniti mirno kri /F54. Vedela sem, da boste zaposleni po najboljših močeh poskrbeli za nas in nas skušali zaščititi /F55. Se mi pa zdi, da bi se lahko nekateri še bolj potrudili /F56. Predvsem se mi je zdelo, da bi lahko še bolj razkuževali in čistili /F57. V našem nadstropju je bila siva cona, zato me je bilo na trenutke še posebej strah, da se bom ves čas selila /F58.

Kakšno je bilo vaše življenje v domu v času epidemije?

V tistem obdobju smo bili ves čas zaprti sobah, še jedli smo v sobah /F59. Saj sem razumela, da se med sabo ne smemo družiti, je pa bilo vseeno hudo toliko časa ostati izoliran /F60. Še posebej se spomnim selitev okuženih v sive in rdeče cone /F61. Ta poimenovanja con naredijo vse skupaj še bolj strašljivo /F62.

NAČINI OHRANJANJA STIKOV MED EPIDEMIJO

Ste se morda v času epidemije in ukrepov za zaježitev Covida počutili bolj osamljene?

Lahko razložite zakaj?

Niti ne, ker nisem vajena, da bi bili moji domači velikokrat na obisku /F63. So se mi pa smilili tisti, ki jih svojci drugače redno obiskujejo /F64. Osamljena sem se počutila, ko sem bila zaprta v sobi, ko so mojo sostanovalko preselili, ker se je okužila /F65.

Se vam zdi, da so ukrepi vplivali na stike z vašo družino? Ste imeli obiske v tem času?

Ne, niso vplivali, ker nimam veliko obiskov /F66.

Ste se morda posluževali kakšne druge oblike ohranjanja stikov ?

Ne, ne maram telefona, raje se vidim v živo, ker imam že tako težave s sluhom in vidom /F67.

8.3. PRIMER ODPRTEGA KODIRANJA

št. izjave	izjava	koda	podkategorija	kategorija	nadkategorija
A1	»pred prihodom v dom sem živel v kopru«	bivanje v kopru	/	kraj bivanja	življenje pred prihodom v dom
A2	»doma sem bila srečna, dokler nisem doživela možganske kapi...«	občutek sreče do pojava kapi	pozitivni spomini	opisovanje življenja doma	življenje pred prihodom v dom
A3	»poleg omenjene kapi, sem bila tudi deložirana iz stanovanja«	deložacija iz stanovanja	negativni spomini	opisovanje življenja doma	življenje pred prihodom v dom
A4	»meni materialne stvari ne pomenijo veliko, me je pa celotna situacija zbolela...«	bolečina zaradi izgube hiše	negativni spomini	opisovanje življenja doma	življenje pred prihodom v dom
A5	»moj sin je zaradi omenjene situacije potem ostal brez doma«	sinova izguba doma	negativni spomini	opisovanje življenja doma	življenje pred prihodom v dom
A6	»zaradi možganske kapi so me iz bolnice takrat poslali kar direktno v dom«	možganska kap	zdravstvene težave	razlog za odhod v dom	življenje pred prihodom v dom
A7	»iskala sem katerikoli dom, samo da bi imela streho nad glavo«	iskanje domske oskrbe	pozitivni spomini	opisovanje življenja doma	življenje pred prihodom v dom
A8	»sama seveda nisem bila sposobna skrbeti več zase, potrebovala sem pomoč drugih«	odvisnost od pomoči drugih	zdravstvene težave	razlog za odhod v dom	življenje pred prihodom v dom
A9	»osamljenost zame predstavlja, da sem pozabljena s strani celega sveta«	pozabljenost s strani drugih	/	doživljanje osamljenosti	osamljenost
A10	»počutila sem zelo osamljena, ko so bili v domu prepovedani obiski in prepoved prehanaja občin«	prepoved obiskov in prehanaja občin	ukrepi za zaježitev epidemije	razlog osamljenosti	osamljenost

A11	»moji bližnji so iz ljubljane, in ko se je hči enkrat odpravila k meni na obisk, je dobila celo kazen, zaradi prepovedi prehoda občin«	stiska zaradi denarne kazni ob neupoštevanju prepovedi prehajanja občin	ukrepi za zaježitev epidemije	razlog osamljenosti	osamljenost
A12	»res nisem mogla sprejeti tega, ko sem videla, da k vsem prihajajo obiski in k meni ne sem se zares počutila osamljena«	opazovanje obiskov pri drugih stanovalcih	primanjkanje stikov bližnjih oseb	razlog osamljenosti	osamljenost
A13	»ko sem prišla v ta dom, sem se počutila zelo osamljena«	osamljenost zaradi prihoda v dom	menjava okolja bivanja	razlog osamljenosti	osamljenost
A14	»to je bilo zame čisto novo okolje«	ново okolje	menjava okolja bivanja	razlog osamljenosti	osamljenost
A15	»spomnim se kako sem večkrat sedela na stolih pri dvigalu in jokala«	posedanje ob dvigalu in jokanje	/	doživljanje osamljenosti	osamljenost
A16	»ker nosim indijske obleke in se drugače oblačim so me stanovalci veliko časa zavračali in se iz mene posmehovali«	posmehovanje in izogibanje	izogibanje stanovalcev	razlog osamljenosti	osamljenost
A17	»da bi premagala osamljenost, veliko sestavljam puzzle...«	sestavljanje puzzel	prostočasne dejavnosti	načini premagovanja osamljenosti	osamljenost
A18	»in veliko berem«	branje	prostočasne dejavnosti	načini premagovanja osamljenosti	osamljenost
A19	»poleg tega sem pisala svoj osebni dnevnik...«	pisanje osebnega dnevnika	prostočasne dejavnosti	načini premagovanja osamljenosti	osamljenost
A20	»če se ne motim, bo januarja že kar 2 leti«	dve leti bivanja v domu	/	trajanje bivanja v domu	življenje v domu za stare
A21	»zdi se mi, da je skoraj vsak dan isti (smeh)«	monotono preživljanje časa v domu	/	slabosti	življenje v domu za stare

A22	»zjutraj si pospravim posteljo«	postiljanje postelje	neorganizirane dejavnosti	vsakdanje dejavnosti	življenje v domu za stare
A23	»in se odpravim v kopalnico, da se umijem«	umivanje	neorganizirane dejavnosti	vsakdanje dejavnosti	življenje v domu za stare
A24	»ko sem sveža in prebujena, grem s sosedomi v jedilnico na zajtrk«	zajtrkovanje v družbi	neorganizirane dejavnosti	vsakdanje dejavnosti	življenje v domu za stare
A25	»... velikokrat berem...«	branje	neorganizirane dejavnosti	vsakdanje dejavnosti	življenje v domu za stare
A26	»ali pa se preprosto družim s sestanovalkami«	drženje s sestanovalkami	neorganizirane dejavnosti	vsakdanje dejavnosti	življenje v domu za stare
A27	»aja, pa tudi na telovadbo grem«	telovadba	organizirane dejavnosti	aktivnosti v domu	življenje v domu za stare
A28	»takoj, ko sem prišla v dom, sem se vključila v vse aktivnosti, ki so bile na voljo«	vključitev v domske aktivnosti	organizirane dejavnosti	aktivnosti v domu	življenje v domu za stare
A29	predvsem mi je bil všeč žoga bend	žoga bend	organizirane dejavnosti	aktivnosti v domu	življenje v domu za stare
A30	»pred virusom smo veliko hodili tudi okoli na izlete«	udeleževanje izletov	organizirane dejavnosti	aktivnosti v domu	življenje v domu za stare
A31	»najraje se udeležujem literarnega krožka«	obiskovanje literarnega krožka	organizirane dejavnosti	aktivnosti v domu	življenje v domu za stare
A32	»...saj tam vedno kaj popijemo«	pitje	razlog udeleževanja na domskih aktivnostih	aktivnosti v domu	življenje v domu za stare
A33	«...se pogovarjamo«	pogovarjanje	razlog udeleževanja na domskih aktivnostih	aktivnosti v domu	življenje v domu za stare
A34	»...zapojemo«	petje	razlog udeleževanja na domskih aktivnostih	aktivnosti v domu	življenje v domu za stare
A35	»tudi nove kraje sem zato spoznala, saj smo hodili na izlete«	spoznavanje novih krajev	razlog udeleževanja na domskih aktivnostih	aktivnosti v domu	življenje v domu za stare
A36	»tudi piknike smo prirejal okoli«	prirejanje piknikov	organizirane dejavnosti	aktivnosti v domu	življenje v domu za stare

A37	»manjka v domu včasih družabno življenje«	primanjkovanje družabnega življenja med covidom -19	/	slabosti	življenje v domu za stare
A38	»kot pred covidom, ko je bilo na voljo prazovanje novega leta ali razna druga praznovanja«	praznovanje novega leta in druga praznovanja	organizirane dejavnosti	aktivnosti v domu	življenje v domu za stare
A39	»in ansambli«	ansambli	organizirane dejavnosti	aktivnosti v domu	življenje v domu za stare
A40	»dejstvo je, da je od vsakega posameznika odvisno kako se bo vključil v ponujene aktivnosti in kaj mu je sploh všeč«	upoštevanje želj posameznikov glede vključitve v ponujene aktivnosti	/	prednosti	življenje v domu za stare
A41	»v sobi sem nastanjena sama«	bivanje v enoposteljni sobi	/	vrsta sobe	življenje v domu za stare
A42	»pred tem sem bila v sobi tri leta z gospo, ki je bila psihični bolnik, potem...«	selitve in prilagajanja na nov način življenja	/	slabosti	življenje v domu za stare
A43	»ko pa je bila na voljo prosta soba, sem se takoj odločila, da bom raje v sobi sama«	želja po enoposteljni sobi	razlog bivanja v enoposteljni sobi	vrsta sobe	življenje v domu za stare
A44	»to mi bolj odgovarja, ker lahko počnem kadar želim kar želim«	bivanje v sobi brez prilagajanja na druge	razlog bivanja v enoposteljni sobi	vrsta sobe	življenje v domu za stare
A45	»moji stiki z družino so zelo različni«	raznoverstnost stikov z družino	/	značilnost socialne mreže	stiki in socialna mreža
A46	»imam namreč hčerko in sina, sin dela v tujini, hčerka pa živi v ljubljani...«	hčerka in sin	/	značilnost socialne mreže	stiki in socialna mreža
A47	»za sina sem veliko časa pred mojo boleznijo in odhodom v dom skrbela jaz...«	skrb za sina	negativni spomini	opisovanje življenja doma	življenje pred prihodom v dom

A48	»prej sem sama skrbela za njega, sedaj pa mu ne morem več nuditi te pomoči«	nezmožnosti nujenja pomoči sinu	negativni spomini	opisovanje življenja doma	življenje pred prihodom v dom
A49	»najhuje mi je bilo, ko je oče mojega sina umrl in sem ostala z njim sama...«	smrt partnerja	negativni spomini	opisovanje življenja doma	življenje pred prihodom v dom
A50	»s hčerko imam boljši odnos, več se vidimo in slišimo«	zelo dober odnos s hčerko	/	značilnosti socialne mreže	stiki in socialna mreža
A51	»tudi obišče me v domu in s seboj pripelje vnukinjo«	obisk hčerke in vnukinje	obisk družine	obiski	stiki in socialna mreža
A52	»največ mi pomeni dober in topel odnos z mojo vnučko, ki jo imam neizmerno rada«	dober odnos z vnukinjo	/	značilnosti socialne mreže	stiki in socialna mreža
A53	»imela sem obdobja, ko sem čutila veliko nemoč, ta nemoč ni bila povezana zgolj z odhodom v dom, ampak s celotno situacijo«	občutek nemoči	/	doživljanje osamljenosti	osamljenost
A54	»imela sem psihične težave, celo samomorilske misli, ki sem jih s pomočjo domskega psihiatra na srečo premagala«	psihične težave in samomorilne misli	/	doživljanje osamljenosti	osamljenost
A55	»človek potrebuje veliko časa, da pride do spoznanja, da začne vrjeti v boljši jutri«	upanje na boljši jutri	/	doživljanje osamljenosti	osamljenost
A56	»v domu se na trenutke počutim osamljena, zato, ker so skoraj vsi	starejše stanovalke in stanovalci	menjava okolja bivanja	razlog osamljenosti	osamljenost

	veliko starejši od mene«				
A57	»ko se tako počutim, moje občutke zaupam vodji literarnega krožka...«	zaupanje v vodjo literarnega krožka	podpora zaposlenih	načini premagovanja osamljenosti	osamljenosti
A58	»drugače se zelo dobro razumem tudi s kajo, ki ravno tako živi v domu«	prijateljstvo s sostanovalko kajo	/	stiki znotraj doma	stiki in socialna mreža
A59	»velikokrat mi tudi ona prisluhne, da si s pogovorom olajšam dušo«	pogovor s sostanovalko	prostočasne dejavnosti	načini premagovanja osamljenosti	osamljenost
A60	»se pa vseeno zdaj dobro razumem tudi z drugimi stanovalci in stanovalkami...«	dobro razumevanje s stanovalkami in stanovalci	/	stiki znotraj doma	stiki in socialna mreža
A61	»zame je to pomembno, ker res zelo malo vidim svoje bližnje«	malo stika z družino	primanjkovanje stikov bližnjih oseb	razlog osamljenosti	osamljenost
A62	»obiske imam redko...«	redki obiski	pogostost obiskov	obiski	stiki in socialna mreža
A63	»...predvsem pogrešam svojo vnučko, ker zaradi razdalje zamujam vse njene pomembne trenutke«	pogrešanje stikov z vnukinjo	primanjkovanje stikov bližnjih oseb	razlog osamljenosti	osamljenost
A64	»je pa res, da ko me obiščejo, me pridejo iskati za cel dan in me peljejo tudi po trgovinah...«	obisk trgovin s svojci	/	stiki z družino	stiki in socialna mreža
A65	»tudi v knjižnico me odpelje hči«	obisk knjižnice s svojci	/	stiki z družino	stiki in socialna mreža
A66	»ja, predvsem strah«	občutek strahu	/	mnenje o covidu -19	covid -19
A67	»virus je zagotovo nepoznan«	nepoznanost virusa	/	mnenje o covidu -19	covid -19
A68	»... sedaj že nekaj vemo o njem, vendar pa je bilo res srhljivo, ker	nepoznavanje posledic virusa	/	mnenje o covidu -19	covid - 19

	nismo vedeli kaj nas čaka in kakšne bodo posledice, ko bo virus enkrat v hiši«				
A69	»ko se je v hiši pojavila prva okužba smo bili glede mnenj zelo razdvojeni, eni so govorili, da ni nič, drugih je bilo strah«	razdvojena mnenja glede občutov ob pojavu okužbe	posledice pojava okužb v domu	življenje v domu v času covida - 19	covid -19
A70	»sama sem si virus predstavljala skoraj kot vojno«	primerjanje virusa z vojno	/	mnenje o covidu -19	covid -19
A71	»ja tudi sama sem se okužila, vendar pa na srečo nisem imela hujših posledic«	lastna okuženost z virusom	posledice pojava okužb v domu	življenje v domu v času covida - 19	covid -19
A72	»nekaj dni vročine in prehlad«	vročina in prehlad	znaki oziroma simptomi virusa	okuženost z virusom	covid -19
A73	»sem pa slišala, da je bilo z nekaterimi hudo, celo umrli so«	smrt kot posledica okuženosti	znaki oziroma simptomi virusa	okuženost z virusom	covid -19
A74	»mislim, da nas je vse stanovalce covid najbolj prizadelo, kar se tiče vidika selitev v času pojava okužb v domu«	prizadetost stanovalcev zaradi selitev	posledice pojava okužb v domu	življenje v domu v času covida - 19	covid -19
A75	»spomnim se, kako me je bolelo, ko sem izvedela, da sem pozitivna in potem še ko so me selili, saj nisem mogla s seboj vzeti televizije«	bolečina zaradi selitev in nezmožnosti jemanja osebnih stvari	posledice pojava okužb v domu	življenje v domu v času covida - 19	covid -19
A76	»v tisti sobi sama nisem imela kaj delati, samo razmišjala sem kaj vse je narobe in kdaj bo trpljenja konec«	dolgčas in pretirano negativno razmišljanje	posledice pojava okužb v domu	življenje v domu v času covida - 19	covid -19

A77	»ena izmed stvari, ki se mi je še zdela neprijetna je bila, ko smo nosili na primer domske obleke, ...«	nošenje domskih oblek	posledice pojava okužb v domu	življenje v domu v času covida - 19	covid -19
A78	»mene so preselili v sobo, kjer je stanovalec pred mano kadil, to me je pa res močno zmotilo, saj nisem prenesla vonja po cigaretih«	selitev v tujo sobo	posledice pojava okužb v domu	življenje v domu v času covida - 19	covid -19
A79	»ne bi rekla, da sem zaradi prihoda v dom ali pojava virusa izgubila stike s prijatelji«	brez občutka izgube stikov	/	povezanost osamljenosti s covidom -19 in vzpostavljenim ukrepi	stiki med epidemijo
A80	»stike sem izgubila zgolj zato, ker jim takrat nisem povedala, da se bom selila, saj me je bilo sram...«	izguba stikov s prijatelji	negativni spomini	opisovanje življenja doma	življenje pred prihodom v dom
A81	»najhuje mi je bilo vedno priznati in razlagati zakaj sem odšla iz kopra, sram me je bilo povedati, da sta bila glavna razloga deložacija in kap«	skrivanje odhoda od doma pred prijatelji	negativni spomini	opisovanje življenja doma	življenje pred prihodom v dom
A82	»ne, res ne, to pa zato, ker so moji v ljubljani in se tako ali tako ne bi veliko videli«	nič večji občutek osamljenosti zaradi navajenosti redkih obiskov družine	/	povezanost osamljenosti s covidom -19 in vzpostavljenimi ukrepi	stiki med epidemijo
A83	»nekateri stanovalci, ki so vajeni obiskov vsak dan ali bolj pogosto, so zaradi prepovedi veliko bolj trpeli«	trpljenje stanovalcev zaradi prepovedi obiskov in stikov z družinami	posledice pojava okužb v domu	življenje v domu v času covida - 19	covid -19

A84	»sama nisem mela takega pomanjkanja, ker imam tablico in sem se lahko z otroci slišala preko videoklicev kadar sem želela«	practiciranje videoklicev z otroci	uporaba tehnologije	načini ohranjanja stikov med epidemijo	stiki med epidemijo
-----	--	------------------------------------	---------------------	--	---------------------

8.4.OSNO KODIRANJE

ŽIVLJENJE PRED PRIHODOM V DOM

KRAJ BIVANJA

Bivanje v Kopru (A1)

Bivanje v Renčah (B3)

Bivanje v Desklah (C1)

Bivanje v Mirnu (Č1)

Bivanje v Lokovcu (D1)

Bivanje v Braniku (E1) (F1)

VRSTA POKLICA

Opravljanje poklica čistilke (C2) (F8)

Služenje pri vojaki (D2)

Delvec v fabriki (D3)

Poklic natakari (E2)

Gospodinja (F6)

OPISOVANJE ŽIVLJENJA DOMA

- NEGATIVNI SPOMINI

Deložacija iz stanovanja (A3)

Bolečina zaradi izgube hiše (A4)

Sinova izguba doma (A5)

Skrb za sina (A47)

Nezmožnost nujenja pomoči sinu (A48)

Smrt partnerja (A49) (C4) (Č10)

Izguba stikov s prijatelji (A80)

Skrivanje odhoda od doma pred prijatelji (A81)

Žalostna življenjska zgodba (B1)

Zavedanje realnosti (B2)

Samotno življenje po smrti mame (B4)

Nezmožnost skrbi otrok zaradi oddaljenosti bivanja (B6)

Življenje doma v osami (B15) (C5)

Mnenje o nepomembnosti končane šole (C3)

Smrt otroka (C6)

Pomanjkanje družbe (Č16)

Zapustitev kmetije in doma (D10)

Izkušnja koncentracijskega taborišča (F2)

Premlevanje doživetega (F3)

Težki spomini na preteklost in vojno (F5)

Vsiljena odločitev hčerke za odhod v dom (F40)

Težka izkušnja odločitve odhoda v dom (F44)

- POZITIVNI SPOMINI

Občutek sreče do pojava kapi (A2)

Iskanje domske oskrbe (A7)

Življenje z otroki (B16)

Neprizadetost zaradi prihoda v dom (B17)

Bivanje v stanovanjski hiši (Č2) (E5)

Skrb zase in opravljanje dela doma (Č3)

Pomoč centra za pomoč na domu (Č6)

Življenje v veliki družini (D4)

Veliko prijateljev (D13)

Obiski pri sosedih (D14)

Obiski znancev v sosednjih vaseh (D15)

Občutek osamljenost ob misli na dom (D16)

Skrb za domačijo in živali (D18)

Veliko dela na kmetiji (D19)

Občutek miru na podeželju (D20)

Potreba po samostojnem kuhanju in skrbi zase (D21)

Samostojno življenje v veliki hiši (D26)

Pomoč sestrične pri gospodinjskih opravilih (D27)

Druženje s sestrično (D43)

Pogosti obiski prijateljev (D44)

Pridobivanje dobrih izkušenj kot natararica (E3)

Neobžalovanje odločitve odhoda v dom (E9)

Skrb za otroke in hišna opravila (F7)

Pomoč in podpora sina (F11)

RAZLOG ZA ODHOD V DOM

- ZDRAVSTVENE TEŽAVE

Možganska kap (A6) (B9)

Odvisnost od pomoči drugih (A8)

Nevrološka bolezen (B10)

Napredujoča bolezen (B11)

Nezmožnost skrbi zase zaradi napredujoče bolezni (B12)

Pogovor z zdravniki (B13)

Padec in poškodba noge (C7)

Poslabšanje zdravstvenega stanja in nezmožnost življenja doma (Č4)

Pojav nepokretnosti (Č7)

Nezmožnost samostojnega življenja (D9) (E7)

Nezmožnost opravljanja gospodinjskih opravil (E8)

- SOCIALNA STISKA

Osamljenost doma (C8)

Nezmožnost celotne pomoči s strani hčerke zaradi prenapornosti (Č5)

Odsotnost pomoči sina (Č9)

Pomanjkanje skrbi svojcev (D8)

Nestrinjanje hčerke z odločitvijo selitve v dom (E13)

Prisilna izselitev od doma zaradi hčerke (F9)

Neodobravanje življanja doma s strani hčerke (F10)

- SAMOINICIATIVNOST

Samostojna odločitev za odhod v dom (Č11)

Želja za odhod v dom zaradi preprečevanja obremenjenosti hčerke (E14)

OSAMLJENOST

DOŽIVLJANJE OSAMLJENOSTI

Pozabljenost s strani drugih (A9)

Posedanje ob dvigalu in jokanje (A15)

Občutek nemoči (A53)

Psihične težave in samomorilne misli (A54)

Upanje na boljši jutri (A55)

Težko pogovarjanje o osamljenosti (B14)

Brez občutka osamljenosti (B22) (Č14) (E16)

Osamljenost kot neprijeten občutek (C9) (F12)

Pretirano razmišljanje o samoti (C10)

Navajenost biti sama (Č15)

Nepoznavanje pojma osamljenosti (Č20)

Neizkušenosť z osamljenostjo (Č21)

Pogost občutek osamljenosti (D12)

Občutek samote (E15)

Doživljanje žalosti ob misli na dom (E19)

RAZLOG OSAMLJENOSTI

- UKREPI ZA ZAJEZITEV EPIDEMIJE

Prepoved obiskov in prehajanja občin (A10)

Stiska zaradi denarne kazni ob neupoštevanju prepovedi prehajanja občin (A11)

- PRIMANJKOVANJE STIKOV BLIŽNJIH OSEB

Opazovanje obiskov pri drugih stanovalcih (A12)

Malo stika z družino (A61) (F18) (F42)

Pogrešanje stikov z vnukinjo (A63)

Depresija (B18)

Smrt hčerke (B19)

Psihične težave kot posledica smrti hčerke (B20)

Odsotnost nečakinje (C11)

Pomanjkanje veselja in občutka toplote (C14)

Smrt moža (C40) (F43)

Zelo malo časa preživetega z otroci (Č40)

Primanjkovanje stikov s hčerko (D38)

Želja po več osebnega stika z nečakinjo (D39)

Pogrešanje bližine svojcev (E20)

Občutek neosamljenosti kot posledica samostojne odločitve za odhod v dom (E21)

Zavedanje osame (F17)

- MENJAVA OKOLJA BIVANJA

Osamljenost zaradi prihoda v dom (A13)

Novo okolje (A14)

Starejše stanovalke in stanovalci (A56)

- IZOGIBANJE STANOVALCEV

Posmehovanje in izogibanje (A16)

NAČINI PREMAGOVANJA OSAMLJENOSTI

- PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Sestavljanje puzzel (A17)

Branje (A18)

Pisanje osebnega dnevnika (A19)

Pogovor s sostanovalko (A59)

Vključenost v društva (B24)

Potovanja kot pomoč pri ohranjanju pozitivne (B27)

Druženje s prijateljem (C17)

Skrb za prijatelja in skupno preživljanje časa (C18)

Barvanje pobarvank (C19)

Družabnost in udeleževanje aktivnosti (Č17) (F16)

Kvalitetno preživljanje prostega časa na samem (Č22)

Druženje s sostanovalci (E22)

Igranje kart (E23)

Umik na sveži zrak (F15)

Stik z naravo (F20)

- **POZITIVNE KARAKTERISTIKE**

Družabna oseba (B28)

- **PODPORA ZAPOSLENIH**

Zaupanje v vodjo literarnega krožka (A57)

Pogovor z zaposlenimi (C16)

Pogovor s socialno delavko (F21)

- **OHRANJANJE SOCIALNIH STIKOV**

Stik s prijatelji preko telefona (B23)

Klic domov (E24)

ŽIVLJENJE V DOMU ZA STARE

TRAJANJE BIVANJA V DOMU

Dve leti bivanja v domu (A20) (B29) (F22)

Dvanajst let bivanja v domu (C20)

Sedem let bivanja v domu (Č23)

Tri leta bivanja v domu (D25)

Manj kot leto bivanja v domu (E25)

SLABOSTI

Monotono preživljanje časa v domu (A21) (D24) (E27)

Primanjkovanje družabnega življenja med Covidom -19 (A37)

Selitve in prilagajanja na nov način življenja (A42) (E49) (F13)

Želja po manjši odvisnosti od pomoči drugih (B8) (E43)

Nepredvidljivost dogodkov kot grožnja (B44)

Potreba po prilagoditvi na skupinsko življenje (B49) (E47)

Monotni dnevi in odvisnost od pomoči drugih (Č25) (D28)

Preveč ljudi in hrup na aktivnostih (Č32)

Dom je končna postaja (D11)

Razlikovanje življenja v domu od življenja doma (D17) (E48)

Občutek nesamostojnosti (D22)

Dolgčas in občutek nesposobnosti opravljanja dela (D23)

Nerazumevanje s prejšnjo sostanovalko (E45)

Prekomerna obremenjenost s strani prejšnje sostanovke (E46)

Pretirano razmišljanje o negativnih stvareh (F4)

PREDNOSTI

Upoštevanje želj posameznikov glede vključitve v ponujene aktivnosti (A40)

Trud za samostojnost (B7)

Navezovanje novih stikov v domu (B45) (E50) (F14)

Hitra prilagoditev na življenje v domu (B47) (Č12) (E26)

Zavedanje pomoči v domu (Č8)

Zavedanje pozitivnih strani življenja v domu (Č13)

Sprejetje novega doma (Č24)

Učenje življenja v skupnosti (Č26)

Obdanost s starostniki in sprejemanje svojih težav (Č27)

Dobro počutje v domu (Č27) (E10)

Stalna pomoč zaposlenih (Č29)

Pomoč pri negi in osebni higieni (Č30)

Neobremenjenost in dobra preskrba s strani zaposlenih (E11)

Stalna pomoč osebja in nadzor nad jemanjem zdravil (E12)

Ohranjanje samostojnega življenja (F23)

Samostojna organiziranost poteka dneva (F24)

VSAKDANJE DEJAVNOSTI

- NEORGANIZIRANE DEJAVNOSTI

Postiljanje postelje (A22) (C22) (E29)

Umivanje (A23)

Zajtrkovanje v družbi (A24) (C23)

Branje (A25) (Č31) (E35)

Druženje s sostanovalkami (A26) (B50) (F29)

Trud za premagovanje depresije (B21)

Obroki v sobi (B31)

Sprehod (B32) (E32) (E36) (F25)

Prebiranje časopisov (B36)

Pomoč stanovalki (B41)
Nudenje pomoči (B51)
Vlivanje moči in pomoč sostanovalcem (B76)
Nakup dobrin za sostanovalce (B77)
Pogovor s socialno delavko (C24)
Počitek (C25) (E34) (F27)
Barvanje (C26)
Gledanje televizije (C27) (F31)
Preživljanje prostega časa na samem (C30) (Č19)
Druženje v čajni kuhinji (D29)
Poslušanje radia (D30)
Druženje z osebami z demenco (D32)
Druženje ob kosilu (D36)
Jutranje urejanje sobe (E28)
Nočni počitek (E38)
Ohranjanje zdravja s sprehodi (F19)
Pitje kave (F30)

AKTIVNOSTI V DOMU

- ORGANIZIRANE DEJAVNOSTI

Telovadba (A27) (B33) (C32) (E31) (F26)
Vključitev v domske aktivnosti (A28)
Žoga bend (A29) (B35)
Udeleževanje izletov (A30) (C31) (F33)
Obiskovanje literarnega krožka (A31) (B37) (F32)
Prirejanje piknikov (A36)
Praznovanje novega leta in druga praznovanja (A38)
Ansambli (A39)
Zajtrkovanje v jedilnici (B30) (E30)
Skupine za samopomoč (B34) (E40) (F28)
Udeleževanje likovnih delavnic (C28) (E39)
Peka peciva in kuhanje kave (C29) (F34)
Udeleževanje sladolednega piknika (Č33)
Aktivnosti za osebe z demenco (D31)
Kosilo (E33)

Večerja (E37)

Obisk društva Tačke pomagačke (E42)

- **RAZLOG UDELEŽEVANJA NA DOMSKIH AKTIVNOSTIH**

Pitje (A32)

Pogovarjanje (A33)

Petje (A34)

Spoznavanje novih krajev (A35)

- **POMANJKLJIVOSTI**

Želja po dodatnih izletih (B38)Š

Šivalne delavnice (F35)

AKTIVNOSTI IZVEN DOMA

- **ORGANIZIRANE DEJAVNOSTI**

Vključenost v društvo Za zdravo življenje (B25)

Udeleževanje izletov (B26)

VRSTA SOBE

Bivanje v enoposteljni sobi (A41) (C21) (C33) (D33)

Bivanje v dvoposteljni sobi (B39) (Č34) (E44) (F36)

- **RAZLOG BIVANJA V ENOPOSTELJNI SOBI**

Želja po enoposteljni sobi (A43)

Bivanje v sobi brez prilagajanja na druge (A44)

Počitek in intima (D34)

Nemotoče bivanje (D35)

- **RAZLOG BIVANJA V DVOPOSTELJNI SOBI**

Finančna dostopnost (Č35)

STIKI IN SOCIALNA MREŽA

ZNAČILNOSTI SOCIALNE MREŽE

Raznovrstnost stikov z družino (A45)

Hčerka in sin (A46) (B5)

Zelo dober odnos s hčerko (A50)

Dober odnos z vnukinjo (A52)

Povezanost z otroci (B42)

Močna navezanost na vnuke (B43)

Pomoč in podpora družine (B53) (E52)

Primanjkovanje socialnih stikov (C13)

Primanjkovanje lastnih otrok (C35)

Podpora in skrb nečakinje (C36)
Hiter odziv in pomoč nečakinje (C37)
Slabi družinski odnosi (Č36) (F39)
Zanemarjanje skrbi s strani hčerke (Č37)
Prepiri med družinskimi člani (Č38)
Ohranjanje stikov preko telefona (Č45)
Nerazumevanje s starejšim bratom (D5)
Smrt brata (D7)
Prekinitev stikov s prijatelji in znanci (D40)
Brez obiskov znancev in prijateljev (D41)
Prijateljica Breda (D45)
Primanjkovanje obiskov prijateljice Brede (D46)
Nečakinja (D72)
Močna navezanost družinskih članov (E6) (E51)
Dober odnos s sinom (F41)
Izbolševanje odnosa s hčerko (F48)

OBISKI

- OBISK DRUŽINE

Obisk hčerke in vnukinje (A51)
Obiski otrok (B52)
Mesečni obiski nečakinje (C41)
Obisk otrok in vnukov (Č41)
Obiski vnukinje (Č44) (F47)
Občasni obiski nečakinje in obisk doma (D47)
Obiski nečakinje (D71)
Obisk družine v domu (E54)
Obiski vnukov (E57)
Obisk sina (F46)

- POGOSTOST OBISKOV

Redki obiski (A62) (Č43) (F45)
Dvakrat tedenski obiski (E56)

STIKI ZNOTRAJ DOMA

Prijateljstvo s sostanovalko Kajo (A58)
Dobro razumevanje s stanovalkami in stanovalci (A60) (F38)
Dober odnos s sostanovalko (B40) (E17)

Prijateljice v domu (C15)

Druženje v skupnih prostorih (C34)

Druženje s sostanovalci in sostanovalkami (Č18)

Slabi odnosi z bratom (D6)

Nova sostanovalka (F37)

STIKI Z DRUŽINO

Obisk trgovin s svojci (A64)

Obisk knjižnice s svojci (A65)

Nečakinja (C12) (D42)

Skrb družine in ohranjanje stikov (C39)

Hčerka in sin (Č39)

Hčerka (D37)

Dve hčerki (E4)

Prisotnost družine (E18)

Odhod na kosilo domov (E55)

Druženje s svojci v domskem parku (E58)

Obisk psov (E59)

POVEZANOST OSAMLJENOSTI S SOCIALNO MREŽO

Brez občutka osamljenosti (B46)

Stalno ohranjanje stikov z drugimi za lažje premagovanje osamljenosti (B48)

Enak občutek osamljenosti kot doma (C38)

Občutek pristonosti in povezanosti (Č42)

Nezmožnost večdnvnega obiska doma in skrbi nečakinje (D48)

Druženje s sostanovalko za lažje premagovanje osamljenosti (E53)

COVID -19

MNENJE O COVIDU -19

Občutek strahu (A66) (D50) (E64)

Nepoznanost virusa (A67)

Nepoznavanje posledic virusa (A68) (E62) (F50)

Primerjanje virusa z vojno (A70)

Premalo informacij o virusu na sploh (B54) (Č46)

Virus je strašen (C42) (E60) (F49)

Virus povzroča smrt in hudo obolelost (C43) (F51)

Strah pred smrtjo bližnjih kot posledico virusa (C44)

Neobremenjenost z virusom zaradi odsotnosti televizije (Č47)

Občutek nevpliva virusa (Č49)

Pridobivanje informacij o virusu preko radia (D49)

Kroženje informacij o virusu preko poročil (D51)

Strah za družino (E61)

Nihanje situacije v državi (E67)

Nepoznavanje vzrokov za potek bolezni (F53)

ŽIVLJENJE V DOMU V ČASU COVIDA -19

- POSLEDICE POJAVA OKUŽB V DOMU

Razdvojena mnenja glede občutkov ob pojavu okužbe (A69)

Lastna okuženost z virusom (A71) (B56) (C48) (D53) (E68)

Prizadetost stanovalcev zaradi selitev (A74)

Bolečina zaradi selitev in nezmožnosti jemanja osebnih stvari (A75)

Dolgčas in pretirano negativno razmišljanje (A76)

Nošenje domskih oblek (A77)

Selitev v tujo sobo (A78)

Trpljenje stanovalcev zaradi prepovedi obiskov in stikov z družinami (A83) (E87)

Prevladanje strahu med stanovalci ob prvih okužbah (B55)

Hitro širjenje virusa med zaposlenimi in stanovalci doma (B58) (C45) (F54)

Smrt nekaterih okuženih (B59) (D65) (F52)

Izolacija v sivi coni (B60)

Zavedanje potrebe po selitvah stanovalcev (B63)

Žalost ob smrti pokojnih prijateljev in znancev (B64)

Strah pred okužbami (B72) (D76)

Strah za bolezen prijatelja (C47)

Reorganizacija dela zaposlenih v domu (C53)

Pomoč prostovoljcev (C54)

Prepoved jemanja osebnih stvari ob selitvi (C55)

Občutek nevednosti zaradi prepovedi druženja (C56) (D64)

Občutek varnosti pred okužbo zaradi domske oskrbe (Č48)

Brez lastne okužbe z virusom (Č50)

Zaupanje zaposlenim (Č51) (F55)

Zvedanje prisotnosti in znanja zaposlenih v domu (Č52)

Branje knjig v času prepovedi druženja (Č53)

Paničnost med stanovalci (D52) (E63)
Selitev in bivanje v rdeči coni (D54)
Kaotično življenje v domu (D58) (E84)
Neskočne selitve stanovalcev (D59)
Težko preživljanje časa brez tehnologije (D62)
Poslušanje radia v času prepovedi združevanja (D63)
Panika med stanovalkami in stanovalci ob pojavu okužbe (E63)
Branje o virusu in poslušanje poročil (E65)
Nenehno slabšanje razmer (E66)
Velik vpliv virusa na življenje v domu (E71)
Oteženo delo zaposlenih (E74)
Drugačen način prehranjevanja (E75)
Spanje na tujih posteljah in nošenje tujih oblek (E78)
Izgubljene osebne stvari (E79)
Socialno distanciranje (E86)
Želja po večji pazljivosti zaposlenih pri svojem delu (F56)
Želja po boljšem razkuževanju (F57)
Poimenovanje in označba con (F62)

- UKREPI ZA PREPREČEVANJE OKUŽB

Vzpostavitev rdeče, sive in bele cone (B57) (F58)
Izolacija (B62) (F60)
Prepoved obiskov in izhodov iz doma za stanovalce (B65) (D73) (E72)
Zaprtje občin in medobčinskih mej (B66)
Obdobje zaprtja doma za obiske (B67)
Prepoved zadrževanja v skupnih prostorih (C46) (D60) (E85)
Prehranjevanje v sobah (C51) (D56) (E76) (F59)
Uporaba zaščitne opreme (C52) (D57) (E73)
Prebolevanje bolezni v rdeči coni (D55)
Zaprtost v sobah (D61)
Prepoved druženja (D70)
Selitve (E77) (F61)

OKUŽENOST Z VIRUSOM

- ZNAKI OZIROMA SIMPTOMI VIRUSA

Vročina in prehlad (A72)
Smrt kot posledica okuženosti (A73)

Povišana telesna temperatura (B61)

Vročina in izguba vonja in okusa (C49)

Zdravljenje v bolnišnici (C50)

Slabotno počutje in oteženo dihanje (E69)

Potek bolezni kot pri gripi (E70)

STIKI MED EPIDEMIJO

NAČINI ORHANJANJA STIKOV MED EPIDEMIJO

- UPORABA TEHNOLOGIJE

Prakticiranje videoklicev z otroci (A84)

Ohranjanje stikov preko telefona (B69) (E83)

Opravljanje telefonskih klicev s pomočjo delovne terapevtke (C62) (D77)

Možnost videoklicev z bližnjimi (Č54)

Telefonski klici (Č59) (D74) (E88)

Brez uporabe telefona (F67)

- UPORABA VARNE SOBE

Obiski v varni sobi (C60) (D75)

Obisk sina v varni sobi (Č58)

Obisk družine v varni sobi (E89)

- ODHOD DOMOV

Obisk družine doma (E90)

POVEZANOST OSAMLJENOSTI S COVIDOM -19 IN VZPOSTAVLJENIMI UKREPI

Brez občutka izgube stikov (A79) (F63)

Nič večji občutek osamljenosti zaradi navajenosti redkih obiskov družine (A82)

Prepoved stikov in povečan občutek žalosti (B68)

Pomembnost stikov z družino (B70)

Občutek osamljenosti zaradi prepovedi obiskov (B71) (E80)

Prakticiranje videoklicev za preprečevanje osamljenosti (B73)

Pomoč sostanovalki s posojanjem telefona z namenom preprečevanja osamljenosti (B74)

Ohranjanje stikov s prijatelji preko telefona (B75)

Nezmožnost obiskov nečakinje (C57)

Primanjkovanje tehnologije (C58)

Primanjkovanje prisotnosti in tolažbe svojcev (C59)

Odsotnost obiskov (C61)

Brez želje po koriščenju videoklicev (Č55)

Nič večji občutek osamljenosti zaradi količine obiskov (Č56) (F66)

Zadostovanje uporabe tehnologije namesto obiskov (Č57)
Pogrešanje domačega kraja (D66)
Zaprto in prekomerno negativno razmišljanje (D67)
Povzročanje psihičnih težav in občutek depresivnosti (D68)
Negativno in prekomerno razmišljanje (D69)
Strah zaradi prepovedi obiskov domačih (E81)
Žalost zaradi pogrešanja družine (E82)
Občutek osamljenosti za stanovalce vajene obiskov (F64)
Občutek osamljenosti zaradi izolacije (F65)